

Studiereisverslag
Rapport de session d'étude

VIETNAM
2024



Olivaint Genootschap van België
Conférence Olivaint de Belgique



Studiereisverslag

Rapport de session d'étude

Volume 70

Vietnam

2024

Olivaint Genootschap van België
Conférence Olivaint de Belgique



ISSN (print) 3041-8119
ISSN (online) 3041-8445

ISBN 978-2-9603914-0-4

D/2025/1027/0001

Olivaint Genootschap van België, vereniging zonder winstoogmerk
Egmontstraat 11, 1000 Brussel, BE

Conférence Olivaint de Belgique, association sans but lucratif
Rue d'Egmont 11, 1000 Bruxelles, BE

© 2025 Olivaint Genootschap van België, vereniging zonder winstoogmerk. Dit werk valt onder het auteursrecht, gedistribueerd onder de voorwaarden van de Creative Commons Naamsvermelding–NietCommercieel–GeenAfgeleideWerken 4.0 Internationale licentie (CC-BY-NC-ND 4.0), die elke verspreiding van het originele werk toestaat (delen, kopiëren, reproduceren, distribueren, communiceren), behalve voor commerciële doeleinden, op welke manier en in welk formaat dan ook, zolang het werk zonder wijzigingen en in zijn geheel wordt verspreid. Zie <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.nl>.

© 2025 Conférence Olivaint de Belgique, association sans but lucratif. Cette œuvre est soumise au droit d'auteur, distribuée selon les termes de la license Creative Commons Attribution – Utilisation non commerciale – Pas d'Œuvre dérivée 4.0 Internationale (CC-BY-NC-ND 4.0), qui autorise toute diffusion de l'œuvre originale (partager, copier, reproduire, distribuer, communiquer), sauf à des fins commerciales, par tous moyens et sous tous formats, tant que l'œuvre est diffusée sans modification et dans son intégralité. Voir <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.fr>.

Op aanvraag bedrukt · Imprimé sur demande
25€

 OPEN ACCESS

Préface

Bernard van Maele, président du conseil d'administration

Le Viet Nam, un dragon asiatique à la fois hybride et performant. À sa tête, un pouvoir politique autoritaire – l'un des derniers régimes communistes au monde – et, dans son corps, un système économique résolument tourné vers le capitalisme. Il se meut avec agilité, tel un caméléon, dans un paysage international dominé par les grandes puissances économiques régionales et mondiales. Avec plus de 100 millions d'habitants, dont 80 pour cent ont moins de 50 ans, le Viet Nam est devenu un acteur majeur de l'économie mondiale et affiche l'une des croissances les plus dynamiques au monde.

Il est loin le pays martyr qui a connu un demi-siècle de guerres successives avec plus de trois millions de morts, le temps des boat people et de la grande misère des années 1990. Aujourd'hui, le pays conjugue tradition et modernité. Il porte encore les marques d'un passé culturel riche, mais aussi les cicatrices durables de l'écocide massif provoqué par le Napalm. Ce contraste entre mémoire et mutation illustre toute la complexité du Viet Nam contemporain.

C'est ce nouveau Viet Nam que les membres étudiants de la Conférence Olivaint de Belgique ont tenté de mieux comprendre. Durant trois semaines, ils ont sillonné le territoire, de Hanoi – capitale politique au nord – à Ho Chi Minh-Ville, anciennement Saigon – capitale économique du sud –, en passant par l'ancien royaume impérial de Hué. Au fil de leurs rencontres avec des interlocuteurs variés – ambassadeurs, représentants de l'UNICEF, parlementaires, ministres, responsables d'ONG, acteurs économiques, étudiants, habitants – ils ont recueilli des regards, des récits, des fragments de réalité.

Ce recueil est le fruit du regard de jeunes engagés, curieux et rigoureux, désireux de comprendre au plus près les réalités d'un pays en pleine transformation. Les différents articles n'ont pas la prétention de présenter une vue exhaustive des différents aspects du Viet Nam, mais de rendre compte d'une réalité qui les a interpellés, avec leurs yeux d'occidentaux. À travers des analyses variées et des témoignages sincères, ils proposent une plongée vivante dans le Viet Nam d'aujourd'hui. Leur enthousiasme, leur exigence et leur ouverture donnent à ces pages un ton à la fois éclairant et accessible, qui invite à découvrir – ou redécouvrir – ce pays fascinant.

Voorwoord

Bernard van Maele, voorzitter van de raad van bestuur

Vietnam, een Aziatische draak die zowel hybride als performant is. Aan het hoofd staat een autoritaire politieke macht – een van de laatste communistische regimes ter wereld – en in het hart een economisch systeem dat resoluut op het kapitalisme is gericht. Het land beweegt zich behendig, als een kameleon, in een internationaal landschap dat wordt gedomineerd door de grote regionale en mondiale economische machten. Met meer dan 100 miljoen inwoners, waarvan 80 procent jonger is dan 50 jaar, is Vietnam een belangrijke speler in de wereldeconomie geworden en vertoont het een van de meest dynamische groeicijfers ter wereld.

Het land dat een halve eeuw lang door opeenvolgende oorlogen werd geteisterd, met meer dan drie miljoen doden, de tijd van de bootvluchtelingen en de grote ellende van de jaren negentig, is ver achter ons. Vandaag de dag combineert het land traditie en moderniteit. Het draagt nog steeds de sporen van een rijk cultureel verleden, maar ook de blijvende littekens van de massale ecocide veroorzaakt door napalm. Dit contrast tussen herinnering en verandering illustreert de complexiteit van het hedendaagse Vietnam.

Het zijn deze nieuwe Vietnam die de studentleden van het Olivaint Genootschap van België beter hebben willen begrijpen. Drie weken lang hebben ze het land doorkruist, van Hanoi – de politieke hoofdstad in het noorden – tot Ho Chi Minhstad, het vroegere Saigon – de economische hoofdstad in het zuiden –, via het voormalige keizerrijk Hué. Tijdens hun ontmoetingen met verschillende gesprekspartners – ambassadeurs, vertegenwoordigers van UNICEF, parlementsleden, ministers, NGO-verantwoordelijken, economische actoren, studenten, inwoners – hebben ze inzichten, verhalen en fragmenten van de werkelijkheid verzameld.

Deze bundel is het resultaat van de blik van geëngageerde, nieuwsgierige en nauwgezette jongeren die de realiteit van een land in volle transformatie van dichtbij willen begrijpen. De verschillende artikelen pretenderen niet een volledig beeld te geven van de verschillende aspecten van Vietnam, maar geven een weergave van een realiteit die hen, met hun westerse blik, heeft geraakt. Aan de hand van uiteenlopende analyses en oprechte getuigenissen bieden ze een levendige duik in het Vietnam van vandaag. Hun enthousiasme, hun veeleisendheid en hun openheid geven deze pagina's een verhelderende en toegankelijke toon, die uitnodigt om dit fascinerende land te ontdekken – of te herontdekken.

Studiereisprogramma • Programme de session d'étude

3·7·2024	Vertrek en vlucht voor Hanoi	Départ et vol pour Hanoi
4·7·2024	Aankomst in Hanoi	Arrivée à Hanoi
5·7·2024	Hanoi School of Business <ul style="list-style-type: none"> • prof. Dzung Mai Viet, hoofd wetenschappen • prof. Nguyen Ngoc Thang, vice-decaan • ontmoeting met de studenten Residentie van de Belgische ambassadeur <ul style="list-style-type: none"> • Z.E. Karl Van den Bossche 	Hanoi School of Business <ul style="list-style-type: none"> • Pr Dzung Mai Viet, chef du service scientifique • Pr Nguyen Ngoc Thang, vice-doyen • rencontre avec les étudiants Résidence de l'ambassadeur de Belgique <ul style="list-style-type: none"> • S. E. Karl Van den Bossche
6·7·2024	Ontdekking van de stad Hanoi Mausoleum van Hồ Chí Minh	Découverte de la ville de Hanoi Mausolée de Hồ Chí Minh
7·7·2024	Rondleiding in een boeddhistische tempel	Visite guidée d'un temple bouddhiste
8·7·2024	Nationale Vergadering van Vietnam <ul style="list-style-type: none"> • dr. Nguyen Van Hien, voorzitter van het instituut voor wetgevingsstudies • bezoek 	Assemblée nationale du Vietnam <ul style="list-style-type: none"> • Dr Nguyen Van Hien, président de l'institut des études législatives • visite
9·7·2024	Diplomatieke Academie van Vietnam <ul style="list-style-type: none"> • dhr. Giang Ministerie van Cultuur	Académie diplomatique du Vietnam <ul style="list-style-type: none"> • M. Giang Ministère de la culture
10·7·2024	Europese dienst voor extern optreden <ul style="list-style-type: none"> • Z.E. Julien Guerrier UNICEF Hanoi <ul style="list-style-type: none"> • mevr. Rana Flowers • mevr. Lesley Miller 	Service européen pour l'action extérieure <ul style="list-style-type: none"> • S. E. Julien Guerrier UNICEF Hanoi <ul style="list-style-type: none"> • Mme Rana Flowers • Mme Lesley Miller
11·7·2024	Haven van Hải Phòng <ul style="list-style-type: none"> • algemene presentatie • duurzaamheidsinitiatieven 	Port de Haiphong <ul style="list-style-type: none"> • présentation générale • initiatives de durabilité

12.7.2024	Wandelen in het nationaal park Cát Bà	Randonnée dans le parc national de Cát Bà
13.7.2024	Bezoek van de Lan Habaai Vlucht voor Huế	Visite de la baie de Lan Ha Vol pour Huế
14.7.2024	Rondleiding van Huế	Visite guidée de Huế
15.7.2024	Heiligdommen in de bergen	Sanctuaires de montagne
16.7.2024	Bezoek aan een klooster Vlucht voor Ho Chi Minhstad	Visite d'un monastère Vol pour Hô Chi Minh-ville
17.7.2024	Wandeling in Ho Chi Minhstad BeLuxCham <ul style="list-style-type: none"> • dhr. Victor Dulait Ahlers Logistics • mevr. Elisabeth Leysen Văn Lang University 	Tour de Hô Chi Minh-ville BeLuxCham <ul style="list-style-type: none"> • M. Victor Dulait Ahlers Logistics • Mme Elisabeth Leysen Văn Lang University
18.7.2024	Wandeling in Ho Chi Minhstad Boydens Engineering & Architect <ul style="list-style-type: none"> • dhr. Steve Van Aelst 	Tour de Hô Chi Minh-ville Boydens Engineering & Architect <ul style="list-style-type: none"> • M. Steve Van Aelst
19.7.2024	Microkredieten, onderwijs, oogtests <ul style="list-style-type: none"> • mevr. Tran Thi Thu Nguyet 	Micro-crédits, éducation, examen de la vue <ul style="list-style-type: none"> • Mme Tran Thi Thu Nguyet
20.7.2024	Vertrek en vlucht voor Brussel	Départ et vol vers Bruxelles
21.7.2024	Aankomst in Brussel	Arrivée à Bruxelles

Dankbetuigingen • Remerciements

Het Olivaint Genootschap van België, vereniging zonder winstoogmerk, wil haar sponsors bedanken, in het bijzonder: de Fédération Wallonie-Bruxelles, Liedekerke Wolters Waelbroeck Kirkpatrick, de Rotary Club Bruxelles-Sud, La Libre Belgique, NautaDutilh, evenals alle andere anonieme schenkers. De verschillende sponsors kunnen op geen enkele manier verantwoordelijk worden gesteld voor de uitspraken in dit verslag en de redactionele lijn is uitsluitend afkomstig van het Olivaint Genootschap van België, dat alle rechten behoudt.

La Conférence Olivaint de Belgique, association sans but lucratif, remercie ses soutiens financiers, en particulier : la Fédération Wallonie-Bruxelles, Liedekerke Wolters Waelbroeck Kirkpatrick, le Rotary Club Bruxelles-Sud, La Libre Belgique, NautaDutilh, ainsi que tous les autres donateurs anonymes. Les divers soutiens financiers ne pourraient aucunement être tenus responsables des propos tenus dans ce présent rapport et la ligne éditoriale n'émane que de la seule Conférence Olivaint de Belgique, qui conserve tous les droits.

Inhoudstafel • Table des matières

Préface — Bernard van Maele	ix
Voorwoord — Bernard van Maele	xi
Studiereisprogramma • Programme de session d'étude	xiii
Dankbetuigingen • Remerciements	xv
De Vietnam-China relatie: een duurzaam akkoord of uitdovende verhouding? — Louis Vermeire	1
1. Inleiding	1
2. Een vervlochten geschiedenis	1
3. De prijs van vooruitgang	3
4. De Vietnamese kolonie	3
5. Vietnamese onafhankelijkheid	5
6. Conclusie	6
Noord-zuidverhouding in Vietnam: verschillen tussen Hanoi en Saigon. — Dietrich Rosiers	7
1. Inleiding	7
2. Historische achtergrond	8
3. Huidige tegenstellingen	10
4. Toekomstperspectief	12
5. Conclusie	13

Le régime politique vietnamien : de la réunification à l'essor économique actuel. — Arthur Voet **15**

1.	Introduction	15
2.	Caractéristiques générales du système politique vietnamien	16
3.	Que reste-t-il du communisme ?	18
4.	Un pacte social qui perdure	19
5.	Hô Chi Minh, figure omniprésente	21
6.	La Chine : un modèle ?	22
7.	Quelles perspectives de réforme ?	23
8.	Conclusion	24

La mémoire collective au Vietnam : entre passé douloureux et futur prometteur. — Benita Tia **27**

2.	La guerre du Vietnam : un traumatisme national	28
3.	Les lieux de mémoire : musées et monuments	28
4.	Les récits et témoignages : entre histoire officielle et mémoire familiale	29
5.	Mémoire et jeunes générations : un héritage en transformation	30
6.	La mémoire collective au service d'un futur prometteur	31
7.	Conclusion	32

De weg van de partij naar de macht en zijn uitdagingen voor de toekomst. — Quinten Rynders **35**

1.	Inleiding	35
2.	De Partij, zijn ontstaansgeschiedenis en zijn weg naar de macht	36
3.	De Vietnamese economie en haar uitdagingen	38
4.	De toekomst van de Vietnamese Communistische Partij	41

Enkele beschouwingen in verband met Vietnam. — Mathieu Stroeykens **43**

1.	Inleiding	43
2.	Bamboe diplomatie als sleutel?	44
3.	Handelsakkoorden als hefboom?	47
4.	Conclusie	50

La croissance économique et les investissements étrangers au Vietnam. — Tristan Carbonnelle **53**

1.	Introduction	53
2.	Historique de la croissance économique du Vietnam	54
3.	Les investissements étrangers au Vietnam	55
4.	Impact des investissements étrangers sur l'économie vietnamienne : réalisations et défis	58
5.	Conclusion	59

De gelijkenissen en verschillen tussen de Chinese en Vietnamese economische groei vanuit een (geo-)politieke invalshoek.	61
— Victor Ampe	
1. Inleiding	61
2. Vietnam en de PRC: gelijkenissen	61
3. Vietnam en de PRC: verschillen	63
Les enjeux de la politique “China Plus One” au Vietnam.	67
— Aourora Ditova	
1. Introduction	67
2. Ouverture économique de la Chine.	68
3. Économie du Vietnam	69
4. Investissements Directs étrangers (IDE)	70
5. Les coûts compétitifs du Vietnam	71
6. Accès logistique	71
7. Risques pour le Vietnam	71
8. Conclusion	72
In hoeverre is Vietnam’s vriendschapsstrategie voor hun buitenlandse beleid een effectieve aanpak?	75
— Alexia van der Kelen	
1. Inleiding	75
2. Het ontstaan van de mentaliteit	75
3. Cultureel aspect	76
4. Buitenlands beleid van Vietnam	76
5. Relaties met Grootmachten	77
6. Relatie met België	78
7. Bamboediplomatie	78
8. Conclusie	79
De ecologische en economische impact van de klimaatcrisis in Vietnam.	81
— Emma Geûens	
1. Inleiding	81
2. De oorzaken van de klimaatcrisis	82
3. Gevolgen van klimaatcrisis in Vietnam	83
4. Conclusie	87
De emancipatie van de vrouw, een Westers fenomeen?	89
— Hélène Verstraete	
1. Inleiding	89
2. Traditionele rol van de vrouw in Vietnam	90
3. De ontwikkeling van de vrouwenrechten en emancipatie in Vietnam	92
4. De huidige situatie: emancipatie of schijn?	95
5. Conclusie	98

Croissance économique, capitalisme et « Occidentalisation » du Sud du Vietnam, une corrélation avec son insécurité ? — Marie Mauriello	101
1. Introduction	101
2. La croissance économique a-t-elle des effets sur la délinquance ?	103
3. Qu'en est-il dans le Sud du Vietnam ?	103
4. Peut-on en déduire que le capitalisme, en ce qu'il est le moteur de la croissance économique, a une influence sur la criminalité ?	104
5. Peut-on considérer le capitalisme comme un système occidental impliquant des autres états de « s'occidentaliser » s'ils souhaitent y prendre part ?	105
6. Le Sud du Vietnam, par son histoire et son développement tendant vers le capitalisme, a-t-il, par conséquent, été « occidentalisé » ?	106
7. Conclusion : croissance économique, capitalisme et « Occidentalisation » du Sud du Vietnam, une corrélation avec son insécurité ?	107
Agent Orange: een vergeten schaduw van de geschiedenis. — Harold De Tavernier	109
1. Inleiding	109
2. Wat is Agent Orange?	109
3. Gevolgen van Agent Orange	110
4. Wat kunnen we doen?	111
5. De Verenigde Staten	111
6. Vergelijking met Napalm	113
7. Conclusie	114
De blijvende littekens van Agent Orange. — Justine Noesen	115
1. Inleiding	115
2. Wat is Agent Orange?	115
3. Geschiedenis van Agent Orange	116
4. De levensduur van dioxine	117
5. Directe gevolgen van dioxine	117
6. Verantwoording	118
7. Schoonmaakoperatie	118
8. Positie van België	119
9. Haemers Technologies	120
10. Conclusie	121
Over ons	123
À propos	125
De studiereis en zijn verslag	127
La session d'étude et son rapport	129

Lijst van de vorige studiereizen 131

Liste des précédentes sessions d'étude 131



Vermeire, L. (2025) "De Vietnam-China relatie: een duurzaam akkoord of uitdovende verhouding?" *Studieverslag*, Conférence Olivaint Genootschap, vol. 70, pp. 1–6.

De Vietnam-China relatie: een duurzaam akkoord of uitdovende verhouding?

Louis Vermeire, Olivaint Genootschap van België, BE

1. Inleiding

Sinds de dageraad van haar bestaan heeft Vietnam te maken gehad met buitenlandse invloeden. Eén van haar grootste buitenlandse invloeden is China, een Aziatische grootmacht die een steeds prominentere rol aanneemt op het wereldtoneel. In deze nota zal ik specifiek ingaan op de geschiedenis van de relatie tussen Vietnam en China. Ik zal gebruik maken van het werk van Joseph Buttinger *Smaller Dragon: A Political History of Vietnam*. Hij schrijft een historische studie over de relatie tussen Vietnam en China. Ik zal doorheen mijn nota verwijzen naar kennis die ik op heb gedaan tijdens de studiesessie zelf, maar weet dat ik veel historische basis zal moeten schetsen om sommige hedendaagse verschijnselen te verklaren.

2. Een vervlochten geschiedenis

De eerste koninkrijken van Vietnam hebben een eerder mythopoëthische lezing. Historici hebben weinig betrouwbare bronnen die de geschiedenis van Vietnam voor de eerste Chinese invasie opnemen. De prille geschiedenis van Vietnam is er een van mythes en legendarische koningen. Deze eerste koning, Kinh Dương Vương, stichtte in 2879 v.C. het Xích Quỷ koninkrijk, dit rijk zal vanaf 2514 v.C. bekend worden als het Văn Lang koninkrijk. Een heerschappij onder de Hong Bang dynastie die meer dan 2600 jaar duurde tot en met 259 v.C. Het Văn Lang koninkrijk eindigde wanneer de laatste koning uit de Hong Bang dynastie werd afgezet door de koning van

Thuc uit het noorden. Hij voegde zo zijn eigen land uit het noorden samen met die van Van Lang en vormde het Au Lac koninkrijk. Dit koninkrijk hield stand tot 204 v.C., wanneer de Chinese generaal Zhao Tuo de gebieden overnam en de Trieu dynastie opstartte. Historici spreken hier doorgaans niet van een Chinese invasie, het is pas vanaf 111 v.C. dat men spreekt van de imperiale geschiedenis van China.

De eerste eeuw dat China Vietnam onder haar controle had was haar invloed nog miniem. Het Chinese vasteland werd opgedeeld in zeven militaire districten, deze districten werden op hun beurt geleid door Chinese prefecten die antwoorden aan een gouverneur. De Vietnamese gebieden behielden hun feodale structuur, maar werden wel strenger beheerd. De Chinezen eisten namelijk tribuutgeld van hun Zuiderse provincies.

Na deze eeuw richtte China haar invloed strenger op in de Vietnamese gebieden. Een directe Chinese administratie werd op poten gezet, samen met een poging om de Vietnamezen te leren hoe ze de Chinese weg van het leven konden volgen. Zo kwam er verbeteringen op het vlak van landbouw en demografie. De Chinezen introduceerden betere technieken om het land te bewerken via de ploeg, nieuwe lastdieren en betere materialen. Deze kennismigratie betekende ook dat een deel van de Chinese bevolking naar het Zuiden trok. Deze stroom is niet enkel getekend door landbouwers en officieren maar ook vluchtelingen die wouden ontsnappen aan de chaos van de Chinese burgeroorlog, economische rampen en wisselende machten. Een ongenoemde Chinese gouverneur die tussen de jaren 1-25 n.C.¹ in Vietnam verwelkomde deze vluchtelingen zelfs graag. Ze vormden politieke bondgenoten en hielpen met de ‘sinisatie’² van Vietnam. Historici spreken tijdens deze 25 jaar van een ‘vrijgevigheid’ van de Chinezen. Dat ze met plezier de scholen in Vietnam oprichtten die de Vietnamezen de taal, schrijfkunst. Het officiële narratief was dat de Chinezen dit deden uit vrijgevigheid, maar dit werd allemaal gedaan met een oog op politiek gewin.

Dit beleid van het keizerrijk had zeer onverwachte gevolgen voor de Chinese heerser. Hoe meer de mensen van het Vietnamese grondgebied hun cultuur en manier van doen overnamen, hoe sterker ze hun eigen etniciteit begonnen te ontwikkelen. De Chinese overheersers hebben in hun poging om de Vietnamese bevolking aan hun eigen volk aan te sluiten er net voor gezorgd dat die een sterkere autonomie beleefden. Vietnam is het enige land dat na een poging tot assimilatie geen deel werd van het Chinese keizerrijk. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat Vietnam een rijke voorgeschiedenis had die etnologische verschillen deed ontwikkelen bij de Vietnamese bevolking. De wortels van hun cultuur groeiden dieper in hun pre-Chinese geschiedenis dan

1. Verdere verwijzingen naar jaartallen opgenomen in deze tekst zijn na Christus, tenzij expliciet anders vermeld met v.C.

2. “Sinization” of “Sinicisation” zijn termen die wijzen op een acculturatie op cultureel, economisch of linguïstisch vlak van een samenleving naar Chinees model.

wetenschappelijk onderzoek doet blijken. Een tweede, mogelijke, verklaring voor hun etnologische onafhankelijkheid is dat Vietnam een geografisch voordeel had. Gelegen aan de rand van het Chinese vasteland hadden ze altijd een kans om zich los te maken van de Chinese invloeden. China zou niet altijd effectief genoeg hun legers kunnen opvoeren om onafhankelijkheid van Vietnam tegen te gaan.

3. De prijs van vooruitgang

De Chinese overheid zag er een groot belang bij om zo snel mogelijk een administratie op poten te zetten doorheen heel Vietnam. Zo kon Vietnam in zekere zin ‘moderniseren’, deze voorwaartse beweging was uiteindelijk niet zonder kost. Het Vietnamese volk werd uitgebuit, verplichte arbeid, hoger tribuutgeld en Vietnamese soldaten in het Chinese leger zorgden voor onrust. De prijs dat China op de Vietnamese vooruitgang zette was hoog en deed de vroege dankbaarheid voor de agrarische vooruitgang smelten als sneeuw voor de zon. In 39 waren de plaatselijke Vietnamese *chiefs* niet meer zeker van hun feodale positie en kwamen ze in opstand. Drie Trung zussen voerden oorlog tegen de Chinese bezetters en stichten toen het Trung koninkrijk, maar nog geen twee jaren later werd dit Vietnamese rijk teruggenomen door de Chinezen. Na deze korte opstand werd Vietnam nog sterker onderdrukt en lieten de chinezen de sinisatie sneller verlopen. In tegenstelling tot de vroegere jaren waren er geen lokale *chiefs* meer die het woord hadden, ze waren allemaal gedood tijdens de oorlog of verder naar het zuiden gevlucht, het feodale model was afgeschaft. Enkel de lagere Vietnamese klassen bleven nog over en kwamen onder leiding van uitsluitend Chinese officiers. Vietnam was een volwaardige kolonie van China geworden en dit zal zo blijven voor de komende 900 jaar.

4. De Vietnamese kolonie

Tijdens de Chinese koloniale periode van Vietnam werd de discrepantie tussen het Vietnamese volk en de Chinese kolonistoren nog groter. Nadat China haar les had geleerd om geen lokale elite toe te laten in Vietnam, omdat je dan een risico loopt op opstanden, vormden ze hun eigen elite. Zowel Chinese officieren als oorspronkelijke Vietnamese bondgenoten van de Chinezen vormden een nieuwe opperklasse die het bestuur van Vietnam opnamen. Deze rol was paradoxaal genoeg, progressief en opressief tegelijkertijd. Hoewel ze in natuur goed probeerden te handelen en de Vietnamezen een draagbaar samenleven toe te brengen, kwam van het gecentraliseerde bestuur uit China het bevel dat de Vietnamezen zelf een boerenklasse moesten blijven. Ze konden zich nooit verder ontwikkelen dan landbouwers. Deze Chinese opperklasse had drie opvallende kenmerken.

Ze was semifeodaal omdat haar kolonistoren meer en meer land toe eigenden en hun privileges hereditair maakten. Ze was semi-mandarijns omdat ze haar officieren afhankelijk hield van de scholastische verdiensten die ze in China, of Chinese scholen konden verwerven. Als laatste was de opperklasse buitenlands, hoewel er doorheen de tijd meer en meer Vietnamezen deel konden uitmaken van deze klasse bleef ze voornamelijk uit Chinezen of sympathisanten van bestaan.

Een volgende poging van Vietnamese kant om haar vrijheid terug te krijgen is onder Ly Nam De. Die een succesvolle opstand leidde in 542 en de toenmalige hoofdstad in Long Bien overnam. In 544 zal hij zichzelf keizer verklaren, en noemde zijn reik Van Xuan. Met deze naam, duizend lentes, hoopte hij dat ze lang zou duren. Drie jaren later zal hij echter een na een nederlaag naar Laos vluchten. China nam Vietnam terug in beslag en ontving niet veel later het afgehakte hoofd van Ly Nam De bezorgd door een Laotiaans stamhoofd. Alhoewel de regeerperiode van Ly Nam De zeer kort blijkt te zijn zal de eerste Vietnamese keizer de Dai Viet inspireren en zo aan de voet staan van een eerste echt onafhankelijke Vietnamese staat. Deze afzwakking van de Chinese invloed kan verklaard worden door het feit dat ondanks de 1000 jaren sinisatie de Vietnamese bevolking redelijk onveranderd bleef. De Chinese cultuur had niet doorgedrongen bij het merendeel van de bevolking. Dit kwam omdat de doorsnee Vietnamezen vasthielden aan de gewoontes die ze al hadden voordat ze in de Chinese invloedssferen kwamen. Alle pogingen tot sinisatie vanuit China hadden alleen maar een invloed op de opperste klasse die haar trouw bleven. Doordat er net zo een grote kloof tussen de klassen van Vietnamezen en Chinezen was bleven hun culturen relatief sterk verschillend van elkaar en ontwikkelden hun identiteiten zich dus ook onafhankelijk van elkaar. Daarnaast waren de enige invloeden die echt een bijdroegen voornamelijk op technologisch vlak, nieuwe landbouwtechnieken sporen een volk niet meteen aan om eeuwenoude gewoontes of religies af te staan.

Er zouden twee rode draden zijn waarmee men historische de aanloop naar onafhankelijkheid kan verklaren. Een eerste bespreekt de ontwikkeling van de opperklasse om te besturen, en de ambitie te hebben om dit zonder China te doen, door de intellectuele traditie die overgebracht werd door de Chinezen. De aspiraties die hen tegen China deden revolteren en naar Vietnamese onafhankelijkheid deden streven, waren precies wat hen vervreemde van degenen die hadden geweigerd Chinees te worden: de massa's van de Vietnamese boeren. Diezelfde boeren vormen de tweede rode draad, zij waren eeuwenlang trouw gebleven aan hun Vietnamese identiteit en kregen een afkeur voor de door China opgeleide opperklasse. Het is tijdens de laatste twee eeuwen dat deze spanningen uiteindelijk zo hoog opliepen dat de twee rode draden samenkwamen. Vanuit de dorpen ontstond de nationale geest, maar de opperklasse moest ze verder aanwakkeren. De leden van de opperklasse zagen de boeren niet langer als mensen die ze konden uitbuiten maar als bondgenoten in de strijd tegen China. Door het samenkomen van de boerenklasse en de

opperklasse vormde zich een Vietnamese identiteit die tot op de dag van vandaag zal heersen. Een volk dat trouw bleef aan haar wortels en sterkte erkent aan hun landgenoten.

5. Vietnamese onafhankelijkheid

Effectieve onafhankelijkheid kwam er voor Vietnam in het jaar 938. Toen versloeg de generaal Ngo Quyen een Han leger in de slag om Bach Dang. De generaal doopte zichzelf om tot koning Ngo en stichtte een monarchie in Co Loa. Wat het begint betekende van een dynastieke periode die zal duren van de 10^{de} tot de 19^e eeuw.

Na zelf bijna drie weken in Vietnam het land te hebben mogen verkennen heb ik vaak de kans gekregen om de vraag te stellen hoe het nu exact zit met Vietnam en China. Zijn de landen nog steeds in sterk in elkaars invloedssferen gevlochten of heeft de kolonisatie van Vietnam voor diepe wonden gezorgd die nooit helemaal hebben kunnen genezen? Ik kreeg er vaak eenzelfde antwoord op, “Vietnam is een vredelievend land dat nooit zelf conflict zal opzoeken, alleen maar zorgen dat ze op tijd en correct kunnen reageren als er een probleem is.” is wat ik keer op keer als antwoord kreeg. Hiermee bedoelen ze dat Vietnam, met haar lange geschiedenis van kolonisatie en onderdrukking, geen interesse heeft in het creëren van internationale conflicten. Hun diplomatieke “bamboe”-stijl heeft een eerder simpele aanpak. Ze hanteren een sterke basis en fluctueren daaruit naar de kant die hun het beste uitkomt. Het is een strategie van internationale politiek die wel begrijpelijk kan zijn. Vietnam heeft naast haar millennium onder Chinese invloed vaak te maken gehad met buitenlandse bedreigingen.

Toch moet hier een kleine opmerking bij worden gemaakt. Vietnam heeft tot op de dag van vandaag een zekere ‘Chineesheid’. De duizend jaren dat Vietnam onder Chinese invloed was kent een zeer nationalistische lezing in de historische traditie³, waarbij China als een gemene pestkop wordt afgetekend. Deze lezing ontkent dat veel Vietnamese intellectuelen en leiders zichzelf als Chinezen zagen. Ze beweerden afstammelingen te zijn van hun noorderburen en verkondigden het met trots. Het is pas later wanneer Vietnam een nationale identiteit probeerde op te bouwen dat het haar ‘Chineesheid’ is beginnen ontkennen. Een praktijk waar bovendien veel Aziatische landen zich schuldig aan maken.

3. Een lezing die ik zelf ook hanteerde op basis van de gekozen bronnen.

6. Conclusie

Wie naar de geschiedenis van Vietnam kijkt, ziet dat ze onlosmakelijk verbonden is met China. Naast technologie en landbouw zijn ook politiek en cultuur vanuit China sterk overgenomen in Vietnam. We mogen ons dus niet laten mispakken door het idee dat Vietnam als een trots cultureel onafhankelijk volk in haar geschiedenis heeft gestaan. Ze kent wel degelijks zeer veel invloeden vanuit China, wat haar een sterke bondgenoot maakt. Zelf zullen Vietnamezen dit echter minder snel toegeven. Afhankelijk van wie de vraag heeft gesteld zal een Vietnamees antwoorden dat Vietnam doorheen haar koloniale geschiedenis onafhankelijk is gebleven, of zeggen dat Vietnam net door haar 'Chineesheid', China als geen ander beter kent. Ook al durven de Vietnamezen wel eens kritisch te zijn over hun noorderburen, ze hebben meer gemeen dan ze durven toegevenhulp en ondersteuning te geven die ze zo verdienen.

Aansprakelijkheidsclausule

Dit artikel geeft enkel de visie van de auteur weer en het Olivaint Genootschap van België, vereniging zonder winst oogmerk, kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.



Rosiers, D. (2025) "Noord-Zuid Verhouding in Vietnam — verschillen tussen Hanoi en Saigon." *Studiereisverslag*, Conférence Olivaint Genootschap, vol. 70, pp. 7–14.

Noord-zuidverhouding in Vietnam: verschillen tussen Hanoi en Saigon¹.

Dietrich Rosiers, Olivaint Genootschap van België, BE

1. Inleiding

Op 30 april 2025 was het precies 50 jaar geleden dat Saigon werd overgenomen door de communistische Noord-Vietnamese troepen. De bliksemsnelle val van de stad kenmerkte het einde van de Vietnamoorlog; een conflict dat meer dan 20 jaar het internationale geopolitieke landschap had gedomineerd én zorgde voor de letterlijke opdeling van een land. Vietnam was voor 20 jaar opgesplitst tussen noord- en zuid, wat voor enorme verschillen zorgde.

Tijdens de studiesessie werd het al snel duidelijk dat deze grondige verschillen nog steeds bestonden. Het doel van dit rapport is om deze verschillen meer te doorgronden en hier een duidelijk contrast over te scheppen.

Dit rapport zal eerst een historische achtergrond schetsen om context te geven aan de verschillen tussen het Noorden en Zuiden, om vervolgens in te gaan op de huidige tegenstellingen. Tenslotte zal er geëindigd worden met een (onderbouwd) toekomstperspectief.

Met dit rapport wens ik een antwoord te kunnen formuleren op de volgende onderzoeksvraag: "Tot in hoeverre heeft het democratische regime in Zuid-Vietnam een effect (gehad) op de Vietnamese bevolking op politiek, cultureel en sociaal vlak?"

1. Thans bekend als "Ho Chi Minh City".

2. Historische achtergrond

Vooraleer op deze vraag in te gaan, dient er een historisch kader geschetst te worden. Zo ontstond in het jaar 939 (na Christus) de eerste proto-Vietnamese Staat. In de periodes hiervoor bestond er een Chinese overheersing in de Vietnamese gebieden – een trend die zich doorheen de geschiedenis zal voortzetten (CORFIELD, 2008). Deze staat ontwikkelde zich verder als een Oosters Middeleeuws koninkrijk, waarbij in 1010 de hoofdstad van het koninkrijk in Hanoi komt te liggen. Europese invloed in Vietnam wordt een feit in 1737, waarbij er een alliantie wordt gesloten tussen de Vietnamese edelman Nguyen Anh en de Franse Koning Louis XVI. In ruil voor militaire steun, worden de eerste territoriale concessies aan de Fransen verleend (CORFIELD, 2008).

Naarmate de tijd vorderde, werd de Franse invloed in Vietnam ook groter: in 1862 worden verschillende provincies overgedragen, en in 1867 is geheel Zuid-Vietnam een Frans Protectoraat (DERKS, 2012). Vanaf 1887 wordt de zogenaamde “L’union Indochine Français” opgericht, dat zowel Cambodia als Vietnam als koloniale gebieden omvat.

De koloniale heerschappij laat enkel een symbolische laag van Vietnamees bestuur bestaan, in de figuur van de Vietnamese keizers. Deze keizers zullen zelf – afwisselend – weerwerk bieden aan het koloniale bewind. In deze periode zijn de zaden geplant voor een blijvende Westerse invloed. Saigon (nu: Ho Chi Minh City) was de hoofdstad van het Franse Indochina en werd in enkele decennia geconfronteerd met een ware metamorfose op sociaal, cultureel en architecturaal vlak. Zo kwam er de invloed van het Christendom als religie, werden er gebouwen opgericht in de Franse stijl en werd het Frans de officiële bestuurstaal van de (hoge) administratie (CADY, 1966). Deze invloeden waren veel sterker in het Zuiden dan in het Noorden.

Dit kwam ten dele ook door de reeds bestaande divergenties tussen Noord- en Zuid Vietnam. Zo stond het Zuiden al eerder erom bekend om gematigder, toleranter en vrijer te zijn dan t.a.v. het Noorden (JAMIESON, 2023). Het Noorden staat erom bekend om traditioneler, afstandelijker en dogmatischer te zijn. De koloniale invloed – die vooral dominant was in het Zuiden – heeft deze verschillen enkel versterkt (JAMESON, 2023). De vraag hierbij is enkel of deze verschillen verminderd zijn geworden eens de unificatie van Vietnam bewerkstelligt was (*confer infra*).

In historisch perspectief bekeken de Vietnamezen hun land vooral in 3 delen: noord, centraal, en het zuiden. Deze driedeling is pas later – na de burgeroorlog in 1946 – merendeel herleidt naar een tweedeling. In het noorden van Vietnam is er een grotere aandacht voor het collectieve, voor de zogenaamde drieluigheid van familie-natie-gemeenschap. In contrast had het zuiden meer aandacht voor de individu en diens emotionele en fysieke noden, en stond het ook meer open voor buitenlanders (WIEST *et al.*, 2009). Door de sterke aanwezigheid en invloed van westerlingen in

Saigon en elders, ontstond er zelfs in 1700 al een aanvaarding van een “markt economie”. Saigon werd als stad specifiek ondersteund en gekenmerkt als een broeihaard voor liberale ideeën.

Vanaf 1912 ontstaan er sterke onafhankelijkheidsbewegingen die ijveren voor zelfbestuur. Deze bewegingen worden de kop ingedrukt door de Franse autoriteiten, dat echter culmineert in een grootschalige opstand in 1917. Het is pas in 1945 – na de Tweede Wereldoorlog en de Japanse bezetting – dat er een echte onafhankelijkheidsoorlog kan uitbreken. Frankrijk slaagt er niet in om haar koloniaal bewind te herstellen – en heeft de hulp nodig van de Verenigde Staten om enige invloed te behouden in Vietnam.

Uit de overblijfselen van het koloniale regime wordt de macht overgedragen aan een pro-Westerse Vietnamese Staat, die de voormalige Keizer Bao Dai als staatshoofd zal hebben. Deze staat wordt uiteindelijk omgedoopt tot de Republiek van Zuid-Vietnam, dat in contrast staat met het communistische noorden. Er breekt al snel een conflict uit, waarbij het noorden gesteund wordt door de Sovjet-Unie en China, en het zuiden gesteund wordt door de Verenigde Staten van Amerika. Zo komen er in 1965 de eerste Amerikaanse soldaten aan in Vietnam. Dit wordt als het ware een “war by proxy” in de Koude Oorlog, waar er bijzonder veel Amerikaanse soldaten sneuvelen (WIEST *et al.*, 2009).

In 1973 trekt de V.S. zich terug uit Vietnam, en in 1976 wint Noord-Vietnam definitief de burgeroorlog – waarbij Vietnam terug eengemaakt wordt. Het land voert daarna een eenzijdige communistische politiek, tot het in 1992 grote economische hervormingen doorvoert en opnieuw handel voert met de Verenigde Staten in 1995.

Sinds de eenmaking in 1976 heeft het communistische regime “heropvoedingskampen” opgericht in het Zuiden, die bedoeld waren om de zuidelijke (meer liberale) doctrines te onderdrukken. Een centraliseringpolitiek werd gevoerd vanuit het regime in Hanoi, en bijzonder veel moeite werd besteed aan het “deliberaliseren” van Saigon (TRUONG, 2021). Dit heeft uiteindelijk maar een gematigd succes gehad, aangezien tot op de dag vandaag de invloed van een vrijer zuiden overblijft. Het Zuiden heeft ook een grotere betrouwbaarheidsfactor dan het Noorden, waar mensen zich veiliger voelen dan vergeleken met hun noordelijke landgenoten (SHIBAI, 2015).

Het Zuiden was echter niet op alle vlakken progressiever dan het Noorden. Zo waren Noord-Vietnamese vrouwen beter opgeleid, hadden ze een hogere alfabetiseringsgraad en waren ze prominenter in leiderschapsposities (NGUYEN-TRUNG *et al.*, 2023). Het verschil tussen de twee regio's is al verkleint, maar bestaat nog steeds.

3. Huidige tegenstellingen

In onze reis doorheen het land ervaarden we vooral deze verschillen op cultureel en sociaal vlak. Zo waren de studenten in de Hanoi Business School veel afstandelijker qua gedrag en gesprekken dan die in het Zuiden. Het was duidelijk dat Noord-Vietnamezen het veel minder gewoon waren om westerlingen te zien, terwijl dit in Ho Chi Minh City totaal niet het geval was. De mensen in het zuiden waren ook veel meer open in hun verwelcoming naar ons toe, en konden ook beter meespreken over bepaalde internetfenomenen. In het noorden bleek er een grotere kloof tussen ons als groep en de lokale inwoners te bestaan².

Naast de eigen ervaringen, is er ook academisch onderzoek verricht naar de verschillen die bestaan tussen Noord en Zuid vandaag de dag. Eén van de meest opvallende verschillen is het standpunt tegenover China. Zo staan de bewoners van Noord-Vietnam veel positiever tegenover China dan hun landgenoten in Zuid-Vietnam (TRUONG, 2021). In de stad van Ho Chi Minh City, is het anti-Chinees sentiment het grootst.

Ook belangrijk hierbij zijn de (nog steeds geldende) verschillende visies op traditie in het Noorden en Zuiden. Volgens TAYLOR (2013) worden Noord- en Zuid-Vietnam gekenmerkt door een aantal fundamentele culturele en maatschappelijke verschillen. Noord-Vietnam wordt beschouwd als het centrum van de intellectuele cultuur, waar men meer waarde hecht aan kennis en gedachtewisseling. In het zuiden ligt de nadruk daarentegen sterker op ondernemerschap en het verwerven van rijkdom.

Wat betreft buitenlands beleid is het noorden eerder wantrouwig tegenover buitenlandse invloeden, maar toont het tegelijkertijd een grotere openheid tegenover Chinese invloed. Het zuiden is dan weer meer geneigd om zich open te stellen voor de bredere buitenwereld, maar kijkt juist met meer argwaan naar China.

Op economisch vlak overheerst in het noorden een meer gemeenschapsgerichte benadering, terwijl het zuiden wordt gekenmerkt door een individualistische en ondernemende ingesteldheid. Dit vertaalt zich ook in de relatie tot gezag: inwoners van het noorden zijn doorgaans meer bereid

2. Zie hierbij ook de uitleg ter bevestiging van dit fenomeen door dhr. Nguyen Ngoc Thang, professor aan de Hanoi Business School (HBS).

om zich te schikken naar het overheidsgezag, terwijl men in het zuiden minder volgzzaam is en sterker vasthoudt aan individuele autonomie.

Tot slot zijn ook de gendernormen verschillend: in het noorden hanteert men meer traditionele, conservatieve opvattingen over genderrollen, terwijl het zuiden als moderner wordt beschouwd op dat vlak.

Hierbij zijn er ook notabele verschillen ten aanzien van het gebruik van privé eigendom. In tegenstelling tot China heeft Vietnam geen officieel institutioneel beleid gevoerd rondom privé eigendom, waardoor er een lacune in de wetgeving bestaat. Dit leidde echter tot grote verschillen tussen de steden van Hanoi en Ho Chi Minh City. Zo zorgde de strikte bureaucratie in Hanoi voor een zeer trage ontwikkeling van wetgeving omtrent privé eigendom, terwijl dit in Ho Chi Minh City snel werd doorgevoerd (KIM, 2006). In Ho Chi Minh City heeft vooral de lage bureaucratie een grote invloed op hoe problemen opgelost worden – er wordt een veeleer pragmatische aanpak getoond, boven een legalistische. Zo kwam er de “1993 Land Law”, die toestond dat er eigendom in concessie verleend werd, voor een bepaalde tijdsduur³.

De belangrijkste hedendaagse factor voor de verschillen tussen noord en zuid, is de buitenlandse invloed. Zo is Noord-Vietnam open voor Chinese invloed, waar een sterke bureaucratische manier van leiderschap uit voortvloeit. In contrast is Zuid-Vietnam meer open voor andere (Westerse) invloeden, die een meer gedecentraliseerde aanpak proponeren. Zo is er ook een groter lidmaatschap voor de Communistische Partij van Vietnam in het Noorden dan in het Zuiden.

Zoals onderzoek aantoon, is er een sterker groepsgevoel in het noorden dan in het zuiden. Men heeft meer vertrouwen in hun lokale gemeenschap, meer vertrouwen in de partij en de instellingen en is het algemeen meer verenigd.

Tenslotte toont het onderzoek aan dat er in Zuid-Vietnam er een sterkere “lokale” identiteit bestaat, terwijl dit in Noord-Vietnam niet het geval is. In het noorden zal men zich simpelweg bestempelen als “Vietnamees”, terwijl er in het zuiden een grotere tendens is om hunzelf “Zuid-Vietnamezen” te noemen. Er bestaan nog steeds stereotypen over het noorden en het zuiden tussen de groepen, alhoewel het noorden hier minder belang aan hecht.

In het kort, betekent dit dat de verschillen veeleer te danken zijn aan geografische en historische redenen, eerder dan omwille van identitaire verschillen. De verschillen die bestonden vanwege de historische splitsing bestaan nog steeds, maar worden getemperd door de actieve culturele eenheidspolitiek van de Vietnamese Staat en door het verslijten van de tijd (*confer infra*).

3. Hier kan men denken aan de buitenlandse concessies gegeven aan het Verenigd Koninkrijk inzake Hong Kong, dat voor een periode van 99 jaar werd vastgesteld.

4. Toekomstperspectief

Terwijl er nu reeds een blik is geworpen op het verleden en het heden, verdient er ook een blik geworpen te worden op de toekomst. Zo hecht het huidig regime veel belang aan het voeren van een eenheidspolitiek, die gekoppeld is aan het behouden van historische verschillen. Zo is er tijdens onze visite aan het Vietnamese Nationale Parlement duidelijk geworden dat men met trots terugkijkt naar bepaalde periodes uit het Vietnamese Keizerrijk⁴. Diezelfde trots is bijv. niet aanwezig in Frankrijk, waar de republikeinse traditie nog steeds erg sceptisch staat tegenover hun monarchaal nalatenschap.

Zo kadert men historische gebeurtenissen in Vietnam als een emanatie van het volk, in tegenstelling tot de verheerlijking van bepaalde keizers of historische figuren. Opmerkelijk is dat de eenheidspolitiek zich vooral op cultureel vlak doorzet naar één beleid voor heel Vietnam. Tijdens ons bezoek aan VICAS, een non-profit organisatie die onder het Ministerie van Cultuur werkt, werd het duidelijk dat zowel de lokale als de supralokale cultuur gepromoot wordt. Naast het bewaren van de lokale tradities en talen, werd er ook ingezet op het linken hiervan aan de “centrale” Vietnamese identiteit. Dit doormiddel van 5-jarige plannen, waarbij grootschalige culturele projecten opgezet worden⁵.

Dit is opmerkelijk, aangezien men hierbij bepaalde (historisch gegroeide) verschillen wil overbruggen en indijken. VICAS duidt hierbij duidelijk aan dat de schuld van de culturele onderfinanciering ligt bij de vrijemarkt economie, die hier onvoldoende aandacht aan zou besteden. De organisatie duidde zelf aan dat er notabele verschillen bestonden in de cultuur tussen het noorden en het zuiden: zo staat het zuiden bekend om een meer diverse en creatieve cultuur te hebben, terwijl het noorden uniformer en eenlijziger is. Deze verschillen worden zagezegd overbrugt door de focus te leggen op één centrale Vietnamese cultuur, die de nuances van de twee regio's in zichzelf opvat.

De doelstelling om zo'n uniformisering door te voeren maakt onderdeel uit van een langetermijns plan, waarbij er al hervormingen zijn doorgevoerd om de eenheid van Vietnam te garanderen. Het bezoek aan het voormalige Zuid-Vietnamese Parlement in Ho Chi Minh City gaf dit aan, door melding te maken van hoe de verschillen tussen Noord en Zuid niet erg groot waren. Eén van de kerndoelstellingen van werkgevers in het zuiden⁶ was om de lokale werknemers te leren omgaan met de meer westerse en open werkomgeving. Zo zijn werknemers in het zuiden

4. Zie hierbij de rondleiding van Dr. Nguyen Van Hien, die als Hoofd van de Belgium-Vietnam Friendship Group werkzaam was in het Parlement en het Museum zelf.

5. Zie hierbij de website van VICAS.

6. Waaronder Sweco, die een bedrijf uitbaatte in Ho Chi Minh City.

al meer bekend met flexibele uren, het signaleren van problemen en het opnemen van meer verantwoordelijkheid. Dit staat in contrast met de mentaliteit in het noorden, waar er veel meer rigiditeit is qua denken en qua taakomschrijving. Zo nemen werknemers in het noorden geen extra verantwoordelijkheden op en blijven ze strikt binnen het kader van hun taakomschrijving. Ze blijven tevens erg loyaal tegenover de hiërarchie, waardoor er geen traditie van collectieve actie bestaat.

5. Conclusie

Ter conclusie kunnen we stellen dat de verschillen tussen het Noorden en Zuiden van Vietnam een historisch, cultureel en sociaal fenomeen is, dat niet terug te linken valt aan één moment in de geschiedenis.

Terwijl de opsplitsing tussen Noord- en Zuid Vietnam (gedurende 1955-1976) heeft bijgedragen aan de verschillen tussen de twee gebieden, bestonden er reeds lang daarvoor ook differentiaties (*confer supra*). Sinds de vereniging van Vietnam in 1976, zijn de verschillen tussen noord- en zuid gemitigeerd door middel van een doelbewuste culturele eenheidspolitiek. Terwijl deze aanpak haar vruchten afwerpt, blijven er verschillen tussen de twee regio's bestaan – zowel op economisch, sociaal als cultureel vlak. Deze diversiteit is geenszins schadelijk voor de eenheid van de Vietnamese Staat, en is m.i. zelfs wenselijk om tegemoet te komen aan de uitdagingen van de snel veranderende wereld.

Hier niettegenstaande, blijft Zuid-Vietnam gekenmerkt als een economisch en politiek liberalere regio dan in vergelijking met Noord-Vietnam, wat niet snel zal veranderen. De impact van het democratische regime in Zuid-Vietnam blijft nazinderen (SHIBAI, 2015), alhoewel de effecten van differentiatie stelselmatig tanen qua impact. Alhoewel de eenmaking al 50 jaar achter ons ligt, zijn de verschillen tussen noord- en zuid nog steeds bestaande – en is de kans zeer groot dat deze zullen blijven bestaan.

Aansprakelijkheidsclausule

Dit artikel geeft enkel de visie van de auteur weer en het Olivaint Genootschap van België, vereniging zonder winstoogmerk, kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vevat.

Bibliografie

Corfield, J. (2008) *History of Vietnam*. Bloomsbury Publishing, New York.

- Taylor, K. W. (2013) *A History of the Vietnamese*. Cambridge University Press, <https://doi.org/10.1017/CBO9781139021210>.
- Derks, H. (2012) *History of the Opium Problem: The Assault on the East, ca. 1600-1950*. Brill, Londen, pp. 395-416.
- Cady, J. (1966) "The French Colonial Regime in Vietnam." *Current History*, 50, pp. 72-78.
- Jamieson, N. (2023) *Understanding Vietnam*. University of California Press, Los Angeles, p. 5.
- Wiest, A. (2009) *America and the Vietnam War: Re-examining the Culture and History of a Generation*. Routledge, New York, p. 10.
- Truong, M. (2021) "The salience of the Northern and Southern identity in Vietnam." *Asian Politics & Policy*, vol. 13, p. 22.
- Shibai, K. (2015) "Vietnamese Characteristics of Social Consciousness and Values — National Character, Differences between North and South, and Gaps Between the Vietnam War Generation and the Post-War Generation —." *Behaviormetrika*, 42, pp. 167–18, <https://doi.org/10.2333/bhmk.42>.
- Nguyen-Trung, K., Do, T.T. & Le, C.H. (2023) "North–South discrepancy and gender role attitudes: evidence from Vietnam." *Asia-Pac J Reg Sci*, 7, pp. 159–178, <https://doi.org/10.1007/s41685-023-00276-9>.
- Truong, M. and Schuler, P. (2021) "The salience of the Northern and Southern identity in Vietnam." *Asian Politics & Policy*, 13, pp. 18-36, <https://doi.org/10.1111/aspp.12567>.
- Kim, Annette M. (2007) "North versus South: The Impact of Social Norms in the Market Pricing of Private Property Rights in Vietnam". *World Development*, vol. 35, no. 12, pp. 2079–2095, <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2007.01.006>.



Voet, A. (2025) "Le régime politique vietnamien : de la réunification à l'essor économique actuel." *Rapport de session d'étude*, Conférence Olivaint Genootschap, vol. 70, pp. 15–26.

Le régime politique vietnamien : de la réunification à l'essor économique actuel.

Arthur Voet, Conférence Olivaint de Belgique, BE

1. Introduction

La session d'étude au Vietnam, grâce à la diversité des interlocuteurs avec qui nous avons eu la chance de pouvoir nous entretenir, nous a permis de découvrir le pays sous de nombreux aspects : son économie en pleine expansion, sa culture millénaire, son positionnement géopolitique si particulier dans le contexte actuel, sans oublier son organisation sociale et ses politiques publiques. Le présent rapport traitera plus particulièrement du système politique vietnamien, sur base des enseignements tirés des différentes rencontres qui ont égrainées le séjour. L'objectif poursuivi ici est d'analyser de façon concise la nature et le fonctionnement du régime politique du pays, afin de mieux comprendre ses implications pour la société vietnamienne et pour les relations que cet Etat entretient avec le reste du monde. Dans un premier temps, il s'agira de présenter les caractéristiques générales de l'organisation politico-sociale du Vietnam, avant de se pencher sur le pacte sociale tacite conclu entre le pouvoir et la population, l'attachement de celle-ci au régime et à ses figures tutélaires, les points communs et les différences avec le puissant voisin chinois, les conséquences de ce mode d'organisation politique sur la position du pays sur la scène internationale et les perspectives d'évolution à moyen terme du régime. Le rapport conclura par un résumé des principaux enseignements à retenir et une réflexion plus globale sur la façon d'appréhender ce type de régime. S'appuyant sur des clés de lecture issues des sciences politiques, il sera fait usage à la fois de notes collectées durant la session d'étude et d'articles académiques, en prenant soin de garder une nécessaire distance critique et d'éviter de porter un regard purement eurocentré sur les questions abordées.

2. Caractéristiques générales du système politique vietnamien

La République socialiste du Vietnam est née en juillet 1976 de la réunification du pays, succédant ainsi à la République démocratique du Vietnam au nord, dirigée par le Parti communiste, et à la République du Vietnam au sud, soutenue par les Etats-Unis. A proprement parler, il s'agit plutôt d'une absorption du sud par le nord, suite à l'offensive menée par l'armée communiste sur Saïgon en dépit des accords de paix de Paris signés deux ans plus tôt. Officiellement, la forme de l'Etat est donc d'une part « républicaine », en ce sens que le pouvoir suprême n'est pas dévolu à un monarque de droit divin — comme c'était le cas durant l'époque impériale — et « socialiste », ce dernier terme soulevant de nombreuses questions au vu du modèle économique actuel du pays.

En principe, le chef de l'Etat est le Président de la République, poste actuellement occupé par Tô Lâm, bien que dans les faits il n'en soit rien. Comme expliqué par le directeur général adjoint vietnamien des relations commerciales auprès de l'ambassade belge à Hanoi, les pouvoirs du Président sont essentiellement protocolaires, en sus de quelques domaines substantiels : nomination des membres du gouvernement, à l'exception notable du Premier Ministre, présidence du Conseil de défense nationale, désignation des ambassadeurs, etc. Elu par l'Assemblée nationale, il n'est en réalité que le numéro 2 du pays, le « numéro 1 » étant le Secrétaire général du Parti communiste vietnamien. Le Premier Ministre, dont la tâche se résume à la gestion de la politique quotidienne et des affaires courantes, fait office de « numéro 3 », et est, lui-aussi, nommé par l'Assemblée nationale sur proposition du Parti. Le Président de l'Assemblée nationale, nommé par les députés, exerce quant à lui une fonction honorifique et se situe symboliquement au quatrième rang des personnages de l'Etat.

L'Assemblée nationale, située au centre de Hanoi face au mausolée d'Hô Chi Minh, se compose de 500 membres, élus selon un système électoral majoritaire plurinominal au sein de 184 circonscriptions, dont le nombre de représentants nationaux diffère selon la taille de leur population. Toutes les candidatures sont déposées par le Parti communiste, et les candidats de la liste ayant obtenu le plus de votes sont élus pour un mandat de 5 ans. La compétition électorale est donc faible voire inexistante, et d'après les témoignages recueillis sur place, il n'est pas rare que le chef de famille aille voter au nom de sa femme et de ses enfants. De l'aveu même du directeur général adjoint aux affaires commerciales rencontré à l'ambassade belge — lui-même membre du Parti — l'Assemblée nationale fonctionne comme une chambre d'enregistrement des décisions gouvernementales, et le taux d'approbation des textes qui lui sont présentés dépasse systématiquement les 90 %. Le seul projet de loi que l'Assemblée ait refusé de voter est celui concernant la construction d'une ligne de TGV reliant le nord au sud, jugé trop onéreux. Le

travail parlementaire s'effectue en deux sessions annuelles, au printemps et en automne, d'une durée d'un mois chacune seulement, ce qui conforte l'idée que le rôle de l'Assemblée est avant tout administratif, plutôt que politique.

On comprend donc que l'institution qui constitue le véritable centre du pouvoir politique au Vietnam est le Parti communiste. L'article 4 de la Constitution stipule que le Parti communiste du Vietnam, seul parti légal, « organise et dirige la vie politique et sociale du pays » (KLEINEN, 2001), selon un modèle proche des régimes communistes classiques. Son Congrès, qui se réunit tous les 5 ans, rassemble plus d'un millier de délégués nationaux, mais ne jouit pas de réels pouvoirs. Au-dessus de ce dernier se trouvent 7 comités centraux, chacun spécialisé dans une matière, et un Comité central réunissant 197 membres, qui proposent — ou plutôt, qui désignent — les candidats aux postes de Président, Premier Ministre, et Président de l'Assemblée nationale. C'est aussi le Comité central qui élit le Bureau Politique (le Politburo, selon l'expression consacrée), le Secrétariat, au sein duquel siègent 42 délégués, et le Secrétaire général. Le Comité central est donc de facto l'organe décisionnel le plus important dans l'organisation interne du Parti, étant donné qu'il nomme les membres de ses instances dirigeantes et détermine ses grandes orientations. Le Politburo, composé actuellement de 18 membres avec à leur tête le Secrétaire général, est l'instance qui détermine la politique générale de l'Etat, et fonctionne en quelque sorte comme un « kern » belge aux pouvoirs étendus. Au sommet de la pyramide hiérarchique se trouve le Secrétaire général du Parti, qui fait office de véritable chef d'Etat. Il convient de noter que les fonctions de Secrétaire général et de Président de la République, à l'inverse de ce qui se pratique en Chine, ne se confondent pas et sont occupées par deux personnes distinctes, bien que le Secrétaire général dispose d'un ascendant très net sur le Président, à l'image de ce qui avait cours en Union soviétique.

Comme dans la plupart des régimes à parti unique, les structures du Parti se confondent donc avec celles de l'Etat lui-même (KLEINEN, 2001). Le PCVN fonctionne véritablement de la même façon qu'un organe étatique, et non pas comme une organisation civile au sens où nous l'entendons en Occident. L'enracinement du Parti au sein de la société civile semble cependant important, à en juger le nombre de membres, qui s'élève à pas moins de 5 millions selon les données officielles. Il est toutefois permis de douter de l'attachement profond des membres au Parti, et il est possible que ces chiffres reflètent davantage le fait que l'obtention de n'importe quel poste public ou administratif d'une certaine importance, notamment dans l'armée, la police et les services publics, est conditionné à la détention d'une carte d'adhérent et que celle-ci permet de bénéficier d'un certain nombre de faveurs, la corruption étant monnaie courante dans le pays (Kleinen, 2001). Les membres sont tenus de verser au Parti une cotisation équivalente à 1 % de leur salaire, mais l'essentiel du financement du PCVN est public, ce qui signifie que ce dernier décide

lui-même du montant des subventions qu'il perçoit chaque année de l'Etat. Cet élément constitue par ailleurs un point commun avec la Belgique, où les partis politiques sont financés quasi exclusivement au moyen de dotations publiques, au point d'agir comme des agences parastatales (MADDENS *et al.* 2024), à ceci près qu'il n'existe au Vietnam qu'un seul parti légal et que le budget qui lui est alloué est tenu secret, alors que les dotations publiques belges sont votées à la Chambre et connues du public.

3. Que reste-t-il du communisme ?

Sur le plan économique, il paraît clair que le Vietnam ne répond plus aux caractéristiques d'une économie planifiée, et que la place accordée au marché est comparable à ce qui prévaut dans nos pays européens. Les seules entreprises qui demeurent aux mains de l'Etat sont celles exerçant des missions de service public — eau, électricité, services postaux, chemins de fer... — ou qui présentent un intérêt stratégique pour le pays — par exemple PetroVietnam dans le secteur gazier-pétrolier — et la grande majorité des autres secteurs d'activité industriels, commerciaux et bancaires sont détenus par des capitaux privés (BERESFORD, 2008). Seule réminiscence de l'époque collectiviste, la propriété foncière privée n'existe pas, tous les terrains constructibles étant détenu par l'Etat, à l'instar de ce qui est de mise en Chine (ANH DINH, 2019). Dès lors, que reste-t-il de socialiste dans le fonctionnement de cette « République socialiste » ? La réponse est sans doute à chercher du côté de l'organisation politique du pays et de la doctrine qui la sous-tend.

Historiquement, la doctrine officielle des régimes d'inspiration marxiste-léniniste est celle de la « dictature du prolétariat », censée justifier la mainmise du Parti sur tous les organes de l'Etat. Au Vietnam à l'heure actuelle, cette notion semble cependant tout à fait absente des dispositions constitutionnelles et du discours des responsables officiels que nous avons pu rencontrer au cours de la session d'étude. Le principe qui prévaut dans l'organisation de la vie politique du pays est celui de la « concentration démocratique », tel que nous l'a présenté M. Nguyễn Van Hien, le président du groupe d'amitié parlementaire belgo-vietnamien et membre de la Commission parlementaire des affaires étrangères avec qui nous nous sommes entretenu à l'Assemblée nationale. Dépourvue de références formelles au marxisme-léninisme, la « concentration démocratique » rejette explicitement la séparation des pouvoirs — rejet que l'on retrouve aussi noir sur blanc dans le texte de la Constitution vietnamienne — et dispose que tous les actes de la vie politique sont centralisés au niveau du Parti unique. Dictature du prolétariat et concentration démocratique sont toutefois des concepts intimement liés, en ce qu'ils émergent d'une même conception de la relation entre Etat et citoyens : tous les pouvoirs émanent du peuple, et comme le Parti est censé représenter le peuple dans son intégralité, tous les pouvoirs devraient lui être confiés, rendant

la séparation des pouvoirs, et a fortiori tout contre-pouvoir, inutile... voire dangereux. Tous comme les partis communistes historiques, le PCVN considère qu'il représente toutes les couches de la société, qu'il est le seul interprète de la volonté populaire, et qu'à ce titre, il lui revient de prendre toutes les décisions gouvernementales, ce qui lui permet de régner sans partage sur la vie politique et sociale du pays. Purgée des préceptes marxistes classiques, cette doctrine permet donc au Parti d'implémenter un programme économique très éloigné des principes socialistes tout en conservant un système politique calqué sur celui des « républiques populaires » traditionnelles. Pour reprendre les mots de M. Van Hien, « l'économie de marché est un concept universel qui n'est pas lié à un type de régime politique en particulier ; l'économie du Vietnam est capitaliste, mais son mode d'organisation politique, lui, est socialiste ». Dans le discours officiel, ce « en même temps » est justifié par la nécessité de concilier développement économique, grâce à l'économie de marché, et justice sociale, au travers de la concentration démocratique. A ce sujet, s'il est clair que la libéralisation a rendu possible un essor économique sans précédent, on ne peut s'empêcher de constater que la nature du régime politique a avant tout permis au Parti de se maintenir au pouvoir. Très peu de réformes politiques ont été implémenté en parallèle du *Đổi mới*, mis à part une timide forme de décentralisation, avec la création d'un réseau de sections locales et provinciales du Parti dans les années 1990 (KLEINEN, 2001).

En somme, s'il fallait caractériser le régime vietnamien selon les typologies classiques de sciences politiques, l'on pourrait sans doute le considérer comme un régime autoritaire à parti unique. D'une part autoritaire, et non totalitaire ou totalisant, étant donné que le gouvernement ne paraît pas soucieux de susciter une adhésion idéologique aveugle de la population, que le pouvoir lui-même n'est plus guidé par une idéologie claire, et que son effort principal consiste à justifier sa position dominante et à apolitiser la société ; d'autre part, à parti unique, et non pas autocratique, car le pouvoir politique, bien que concentré aux mains d'une nomenclatura à la tête du PCVN, ne revient pas exclusivement à un seul homme imposant son diktat personnel, mais se trouve réparti entre les différents dignitaires du Parti.

4. Un pacte social qui perdure

D'une manière générale, les vietnamiens semblent s'accommoder de ce système politique, ou du moins, leurs critiques restent discrètes. Il faut donc que le régime bénéficie d'une certaine légitimité à leurs yeux, sans quoi on ne doute pas que des mouvements contestataires verraient le jour. La légitimité du Parti se base essentiellement sur deux éléments : d'une part, l'opposition aux Français puis aux Américains durant les guerres d'Indochine et du Vietnam — un point sur lequel l'on reviendra plus loin — et d'autre part, l'essor économique sans précédent des dernières

années. Depuis les réformes du *Đổi mới* dans les années 1980 qui mirent fin à l'économie planifiée, le Vietnam connaît un développement économique fulgurant, comparable à celui que connurent la Corée du Sud et Taïwan à la même période, ou le Japon dans les années 1960. Depuis l'an 2000, le PIB vietnamien a été multiplié par 4, ce qui se traduit par une croissance économique réelle de plus de 6,5 % par an en moyenne ; le revenu par habitant en parité de pouvoir d'achat, c'est-à-dire en tenant compte du niveau des prix, s'élève à environ 13 000 dollars sur base annuelle, ce qui en fait un pays à revenu intermédiaire, alors qu'il s'agissait auparavant d'une des nations les plus pauvres du monde ; l'inflation reste stable, aux alentours de 3 % par an ; la balance commerciale est largement excédentaire, ce qui permet d'accumuler des réserves de change pour faire face aux chocs extérieurs ; et les finances publiques sont proches de l'équilibre, ce qui confère à l'Etat une marge de manœuvre considérable en cas de turbulences (FMI, 2023). Incontestablement, le niveau de vie des Vietnamiens s'est accru de façon très importante au cours de ces deux dernières décennies. Cette performance économique impressionnante constitue le socle de ce que l'on pourrait appeler le pacte social tacite entre le Parti et la population : en échange de l'augmentation rapide et continue du niveau de vie permit par la politique économique du gouvernement, les citoyens doivent accepter le fonctionnement actuel du système politique monopolisé par le PCVN (TERRIEUX, 2023). A cet égard, le Vietnam ressemble beaucoup à la Chine, où un contrat implicite analogue régit la société depuis les réformes de Deng Xiaoping : toute la légitimité du Parti communiste chinois repose sur la montée en puissance économique du pays, et c'est ce qui explique en partie la faiblesse de la contestation en Chine continentale, quoique le ralentissement tendanciel de la croissance chinoise commence peut être à menacer cet équilibre (FINANCIAL TIMES, 2023). Le pouvoir vietnamien l'a bien compris car dès la fin de la guerre, la réunification du pays, la cessation des hostilités et le départ des Américains ne suffisaient plus à entretenir la légitimité du Parti. La famine sévissait du nord au sud, la population manquait de tout, et la planification montrait de sévères limites en temps de paix, ce qui a poussé le Politburo à changer radicalement de modèle économique, afin de sortir les vietnamiens de la misère et d'assurer la survie du Parti. Cette approche pragmatique face aux échecs de la planification est contre-intuitive au regard du caractère fortement idéologisé des régimes d'inspiration marxiste-léniniste, mais le Vietnam ne constitue pas une exception à cet égard : le Laos, la Chine, la Russie et la plupart des pays d'Europe de l'est sont autant d'Etats qui ont suivi un chemin comparable en abandonnant, de façon tantôt graduelle tantôt abrupte, l'économie planifiée au profit d'un système beaucoup plus libéral, parfois même plus libéral qu'en Occident. En ce qui concerne le Vietnam, les perspectives économiques pour les prochaines années sont plutôt optimistes malgré les récentes turbulences du secteur immobilier, et le pays devrait poursuivre à un rythme soutenu son développement, moyennant un certain nombre de réformes (FMI, 2023). On peut donc raisonnablement penser

qu'à moyen terme, tant que la croissance économique sera au rendez-vous, le Parti n'aura pas à craindre pour sa légitimité.

5. Hô Chi Minh, figure omniprésente

Il n'y a pas une rue, à Hanoi, Hué ou Saïgon, qui n'arbore pas une pancarte à l'effigie de Hô Chi Minh. Sourire affable, yeux perçants, barbichette grisonnante, « l'oncle Hô », comme il est surnommé localement, semble veiller sur le quotidien des Vietnamiens. L'homme, décédé en 1969, fait l'objet d'un véritable culte de la personnalité. Le contraste entre l'iconographie communiste traditionnelle des mises en scène — ouvriers et paysans courageux et volontaires s'adonnant avec entrain à leur métier au milieu de slogans à la gloire du Parti — et les affiches publicitaires lumineuses en tout genre qui encombrant le paysage urbain prête à sourire, mais toujours est-il que le révolutionnaire jouit encore, plus de cinquante ans après, d'un authentique respect de la part de la population.

Il est curieux de constater que dans le discours des responsables officiels que nous avons pu rencontrer et dans les propos des guides qui nous ont accompagné, la figure de Hô Chi Minh n'est jamais associée aux thèmes marxistes classiques, comme la libération des travailleurs, la collectivisation des moyens de production, la lutte des prolétaires contre le grand capital, la révolution mondiale, etc. ; au contraire, le révolutionnaire est systématiquement associé à la lutte pour l'indépendance nationale, l'anticolonialisme, la réunification du Nord et du Sud, et l'effort de guerre contre les Français et les Américains. Hô Chi Minh est avant tout honoré en tant que figure de proue du nationalisme vietnamien, et non pas comme le leader d'un mouvement marxiste internationaliste. Dans l'esprit des Vietnamiens d'aujourd'hui, les accomplissements les plus importants de Hô sont donc clairement ceux liés à l'indépendance nationale, plus que sa politique économique (DROR, 2016).

Cette association peut paraître étrange pour un Occidental, mais elle est à replacer dans son contexte historique et social régional. En Asie comme dans certains pays arabes d'ailleurs, les mouvements nationalistes et communistes sont intimement liés (MOHAMMEDI, 2019), en ce que le marxisme a servi de base idéologique sous-jacente aux revendications décoloniales, sans oublier le fait que cette orientation politique leur a également permis de compter sur le soutien matériel de l'URSS. A tel point même qu'au Vietnam, le terme « socialisme » est pratiquement utilisé comme un synonyme de « nationalisme » ou d'« anticolonialisme », plutôt que comme une doctrine économique et sociale. En d'autres termes, le socialisme s'est présenté comme l'idéologie permettant de se différencier au maximum des puissances coloniales adeptes de l'économie de marché, et non pas en premier lieu comme un projet collectiviste. Au Vietnam, le terme semble

également associé à la modernisation, l'éducation de la population, la laïcité, et le rejet de la tradition confucianiste, par opposition au modèle monarchique, féodal et agricole qui prévalait auparavant, une distinction là aussi analogue à celle opérée par les mouvements baathistes de l'après-Seconde guerre mondiale dans les pays arabes (MOHAMMEDI, 2019). C'est sans doute en partie cette proximité entre « socialisme » et « nationalisme » qui permet aujourd'hui au Parti de surpasser la contradiction entre ses origines idéologiques et la transition vers l'économie de marché.

Pour le Parti, invoquer la mémoire de Hồ Chi Minh est un moyen de se légitimer aux yeux de la population. En se plaçant sous les auspices de celui qui bénéficie d'un respect assez largement partagé, le PCVN se met à l'abri de critiques trop virulentes, cultive la loyauté des élites et justifie son maintien au pouvoir, sa raison d'être affichée étant la poursuite de l'œuvre de sa figure tutélaire, avec une marge d'interprétation pour le moins importante (NGUYỄN, 2022). Il est d'ailleurs frappant de constater qu'on ne trouve dans l'espace public aucun portrait des dirigeants actuels, qu'il s'agisse de Tô Lâm, le Président, ou de Nguyễn Phú Trọng, le Secrétaire général décédé le 19 juillet dernier. On peut émettre l'hypothèse que cette absence de culte de la personnalité leur permet de ne pas incarner les choix politiques qu'ils effectuent, et donc d'éviter de concentrer sur eux les éventuelles critiques à l'encontre de la gestion du pays, comme celles liées aux récents scandales de corruption.

6. La Chine : un modèle ?

Le Vietnam est souvent comparé à la Chine en raison de son système politique et de son histoire économique. S'il est vrai que son régime ressemble beaucoup à celui de son voisin chinois — parti unique, absence d'opposition, censure de la presse, etc. — des différences substantielles apparaissent néanmoins sur le plan de leur politique économique. En effet, sur bien des aspects, l'intervention de l'Etat dans l'économie est bien plus importante en Chine qu'au Vietnam. Le gouvernement de Pékin contrôle encore largement de façon directe et indirecte un certain nombre de secteurs d'activité, entre autre le système bancaire, et n'hésite pas à verser des tombereaux de subventions à l'industrie lourde, la manufacture, la construction automobile, ou la haute technologie. La monnaie nationale, le yuan, est soumise à un contrôle stricte de son taux de change de façon à volontairement la sous-évaluer par rapport au dollar, tandis que le pays accumule depuis plusieurs années des déficits publics abyssaux, de l'ordre de 6,5 % du PIB en 2023 par exemple (STATISTA, 2023). Au contraire au Vietnam, l'intervention de l'Etat se limite essentiellement aux services publics, l'industrie ne bénéficie pas de subventions, le budget est à peu près équilibré, le taux de change du dong est entièrement flottant, et la banque centrale jouit

d'une certaine autonomie (TERRIEUX, 2023). De plus, il existe au Vietnam une véritable sécurité sociale — dont la couverture n'est certes pas aussi universelle que chez nous (ISSA, 2021) — ce qui n'est pas le cas en Chine. A ce stade, le pays compte encore beaucoup sur les investissements directs étrangers et ses exportations pour tirer la croissance, alors que la Chine accumule les plans de relance destinés à stimuler la consommation domestique, à grand renfort d'investissements publics. Le Vietnam a, dans un premier temps, suivi le modèle des réformes chinoises, tout en allant plus loin dans leur application, là où le Parti communiste chinois semble, depuis l'arrivée au pouvoir de Xi Jinping, marquer le pas. En matière de politique étrangère aussi, Pékin semble s'affirmer de plus en plus comme une grande puissance défiant l'hégémonie américaine, alors que le Vietnam adopte une stratégie plus nuancée, plus prudente, visant à établir de bonnes relations à la fois avec la Chine, la Russie et les Etats-Unis, dans le but de conserver une marge de manœuvre maximale dans la poursuite de son intérêt national — la fameuse « stratégie du bambou ». Les deux pays présentent donc des similitudes, mais il serait erroné de les présenter comme de parfaits reflets l'un de l'autre.

7. Quelles perspectives de réforme ?

Le système politique vietnamien est très loin de correspondre à nos standards occidentaux, ce qui pose la question de savoir quelle attitude des Etats comme la Belgique doivent adopter à son égard, et si un réel changement est possible en interne. Quel type de relations doit-on entretenir vis-à-vis d'un pays à parti unique, où la liberté d'association et de presse est peu ou prou inexistante ? Est-il possible que le régime se réforme lui-même ?

Il convient de remarquer que, de manière générale, le type de régime politique d'un pays ne semble pas affecter outre mesure les relations que nous entretenons avec lui. Si des questionnements moraux surgissent régulièrement dans la presse à propos de l'attitude à adopter envers tel ou tel pays, la raison d'Etat l'emporte bien souvent. En effet, la Belgique n'a aucun mal à entretenir des relations cordiales avec des Etats non-démocratiques, qu'il s'agisse de l'Arabie saoudite, de l'Egypte, ou de l'Azerbaïdjan par exemple. Ce qui détermine la conduite d'un gouvernement envers un autre n'est pas tant le respect de principes humanistes et universels que la poursuite de ses intérêts nationaux (MEARSHEIMER, 2001), et notre pays n'échappe pas à cette loi d'airain. Nous n'avons donc en réalité pas le choix que de développer des relations étroites avec le pays, malgré les différences évidentes qui nous séparent en terme de valeurs politiques.

En outre, il paraît clair que ni l'intensification des relations commerciales ni l'approfondissement des liens diplomatiques ne contribueront à une transition vers un régime plus démocratique. Les exemples de ce type sont nombreux : le développement économique et l'intégration aux échanges

mondiaux ne sont pas nécessairement synonymes de démocratisation, une telle transition étant le produit d'un contexte social et culturel particulier et non un processus naturel ou universel. Les pressions diplomatiques sont également peu susceptibles d'intimer une réelle démocratisation du système vietnamien, étant donné l'importance que le pays accorde à son indépendance politique vis-à-vis de l'étranger. Si des changements devaient advenir à long terme, ils seront sans doute le résultat des aspirations des vietnamiens eux-mêmes, et non pas la conséquence de pressions extérieures.

8. Conclusion

Les principaux enseignements que l'on peut retenir sur le système politique vietnamien à l'issue de la session d'étude sont les suivants. Le Vietnam présente les caractéristiques d'un régime à parti unique, où l'ensemble des pouvoirs exécutifs, législatifs et judiciaires sont exercés par le Parti communiste. A la tête de l'Etat se trouve un Président, assisté d'un Premier Ministre qui dirige le gouvernement, mais dont les pouvoirs réels sont restreints, l'essentiel des décisions émanant du Secrétaire général du Parti et de son Politburo. L'Assemblée nationale fonctionne avant tout comme une chambre d'enregistrement, ce qui empêche l'existence d'un contre-pouvoir ; l'opposition institutionnelle est pratiquement absente, la presse étant censurée et les organisations de société civile étroitement surveillées. Si le Parti a été en mesure d'opérer une transition réussie vers l'économie de marché, très peu de réformes ont en revanche été mise en place au niveau politique : le pacte social qui régit la société vietnamienne veut qu'en échange de la stabilité et de la croissance économique, la population s'abstienne de remettre en cause le fonctionnement du système, à l'instar du modèle chinois. Le pays n'est cependant pas tout à fait comparable à la République populaire de Chine, étant donné les différences majeures quant à l'intervention de l'Etat dans l'économie et leurs politiques étrangères respectives. La légitimité du système politique vietnamien repose sur deux éléments essentiels : la forte croissance économique d'une part, et les combats historiques que le Parti a mené pour l'indépendance et la réunification du pays d'autre part, la figure de Hô Chi Minh, qui fait l'objet d'un véritable culte de la personnalité, servant de caution morale aux dirigeants actuels. Tant que le Parti parviendra à mobiliser ces éléments, il est probable que la majorité de la population continue d'accepter le régime politique actuel.

Clause de responsabilité

Cet article reflète uniquement les opinions de l'auteur et la Conférence Olivaint de Belgique, association sans but lucratif, ne pourrait aucunement être tenue responsable de l'usage qui pourrait être fait des propos contenus dans

cet article.

Bibliographie

- Anh Dinh, L., (2019) *L'Etat et la propriété foncière au Vietnam*, Université GrenobleAlpes, <https://theses.hal.science/tel-02272085>.
- Beresford, M. (2008) "Doi Moi in review: The challenges of building market socialism in Vietnam." *Journal of Contemporary Asia*, 38(2), pp. 221–243, <https://doi.org/10.1080/00472330701822314>.
- Financial Times (2023) "En Chine, la rupture du contrat social menace le pouvoir." *Courrier International*, 30 décembre 2023, <https://www.courrierinternational.com/article/economie-en-chine-la-rupture-du-contrat-social-menace-le-pouvoir>.
- Dror, O. (2016) "Establishing Hồ Chi Minh's Cult : Vietnamese traditions and their transformations", *The Journal of Asian Studies*, 75(2), pp. 433-466, <http://www.jstor.org/stable/24738615>.
- Fonds Monétaire International (2023), *IMF Country Report N° 23/338 : Vietnam*, imf.org, <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/09/27/Vietnam-2023-IVConsultation-Press-Release-Staff-Report-and-Statement-by-the-Executive-539623>.
- ISSA (2021) *Extension de la couverture d'assurance sociale et maladie au Viet Nam*, issa.int, <https://www.issa.int/fr/gp/212207>.
- Kleinen, J. (2001) "La comédie de l'État-parti. Le Viêt Nam depuis la réunification". *Raisons politiques*, n°3, pp. 37-54, <https://doi.org/10.3917/rai.003.0037>.
- Maddens, B., Smulders, J., Vanden Eynde, G., & Wolfs, W. (2024) *De Kolonisten van de Wetstraat*, Erstberg.
- Mearsheimer, J.J. (2001) *The Tragedy of Great Power Politics*, W.W. Norton & Company, New York.
- Mohammedi, A. (2019) *Que reste-il du socialisme dans le monde arabe ?*, middleeasteye.net, <https://www.middleeasteye.net/fr/opinion-fr/que-reste-t-il-du-socialismedans-le-monde-arabe>.
- Nguyễn, T. (2022) "Exploiting ideology and making higher education serve Vietnam's authoritarian regime", *Communist and Post-communist Studies*, 55(4), pp. 83-104, <https://doi.org/10.1525/cpcs.2022.1819231>.
- Statista (2023) *Niveau du solde budgétaire de la Chine, en part du produit intérieur brut*, fr.statista.com, <https://fr.statista.com/statistiques/724314/solde-budgetaire-chinois-dupib/#~:text=En%202022%2C%20le%20déficit%20budgétaire,%2C62%20%25%20de%20son%20PIB>.
- Terrieux, M. (2023) *Le Vietnam à la croisée des chemins : éviter le piège des pays à revenu intermédiaire tout en affrontant les défis du changement climatique*, Éditions AFD, Paris Cedex 12, pp. 1-15, <https://www.cairn.info/macrodev--1000000149017-page-1.htm>.



Tia, B. (2025) "La mémoire collective au Vietnam : entre passé douloureux et futur prometteur." *Rapport de session d'étude*, Conférence Olivaint Genootschap, vol. 70, pp. 27-34.

La mémoire collective au Vietnam : entre passé douloureux et futur prometteur.

Benita Tia, Conférence Olivaint de Belgique, BE

1. Introduction

La mémoire collective constitue l'un des piliers fondamentaux de la formation de l'identité nationale, reliant les générations à travers un récit partagé d'événements historiques majeurs. Cette mémoire, façonnée par des récits communs, des commémorations, et des monuments, renforce la cohésion sociale en donnant aux individus un sens d'appartenance à une histoire collective. Au Vietnam, cette mémoire prend une importance particulière, marquée par des siècles de luttes pour l'indépendance et par des conflits majeurs, tels que de multiples invasions chinoises ou encore la guerre du Vietnam qui a profondément transformé la nation.

L'héritage de la guerre du Vietnam, avec ses traumatismes et ses victoires, a laissé une empreinte indélébile sur la conscience nationale. Alors que les blessures de cette guerre restent ouvertes pour certains, le pays s'efforce d'avancer vers un avenir prometteur. Cette tension entre la nécessité de se souvenir et l'ambition de modernisation et une industrialisation rapide caractérise la manière dont le Vietnam se positionne aujourd'hui, dans un équilibre délicat entre mémoire et progrès.

Ce rapport examine comment les Vietnamiens, aujourd'hui, se rappellent et commémorent la guerre à travers différents vecteurs de mémoire : les musées, les monuments, les récits familiaux, ainsi que leur influence sur les jeunes générations. En analysant ces dynamiques, il s'agira de comprendre comment le pays utilise la mémoire collective pour à la fois honorer son passé douloureux et construire un futur résolument tourné vers la prospérité. Selon notre observation, le Vietnam apparaît comme un pays en (re)construction qui ne souhaite surtout pas oublier son passé, tout en s'efforçant de se façonner un meilleur avenir.

2. La guerre du Vietnam : un traumatisme national

La guerre du Vietnam, qui s'est déroulée de 1955 à 1975, constitue un traumatisme majeur non seulement pour le peuple vietnamien mais aussi pour l'ensemble du monde. Le conflit, qui a opposé le Nord communiste soutenu par l'URSS et la Chine au Sud soutenu par les États-Unis, a dévasté le pays sur les plans humain, économique et social. Plus de trois millions de Vietnamiens ont perdu la vie, et des millions d'autres ont été déplacés. À cela s'ajoutent les destructions massives de l'infrastructure, laissant un pays divisé, épuisé, et marqué par des séquelles durables.

Parmi les répercussions les plus dévastatrices de cette guerre, l'utilisation de l'agent orange par les forces américaines a eu des conséquences sanitaires et environnementales graves qui se font encore sentir aujourd'hui. Ce défoliant chimique, utilisé pour détruire la végétation et priver les troupes ennemies de couverture, a laissé une empreinte durable sur les sols et les populations, provoquant des malformations congénitales sur plusieurs générations. Aujourd'hui encore, des régions entières du Vietnam restent contaminées, et des efforts de déminage sont nécessaires pour réduire les dangers causés par les mines terrestres. Il est important de noter que la Belgique s'est engagée à soutenir les victimes de l'agent orange et à promouvoir la recherche pour trouver des solutions à cette problématique. La présence en Belgique d'entreprises spécialisées dans le déminage témoigne de l'expertise du pays dans ce domaine.

Cependant, au-delà de ces blessures physiques et visibles, la guerre a également laissé un traumatisme générationnel qui se transmet de manière plus subtile. Ce traumatisme est toujours présent dans les récits familiaux et les souvenirs collectifs. Cette mémoire est, pour le Vietnam, à la fois une source de douleur et une source de résilience.

3. Les lieux de mémoire : musées et monuments

Les lieux de mémoire jouent un rôle central dans la préservation et la transmission de la mémoire collective au Vietnam. À travers les musées, les monuments et les cimetières, les Vietnamiens cultivent un rapport tangible au passé, invitant à la fois les générations futures et les visiteurs étrangers à se confronter aux réalités douloureuses des guerres passées. Bien que le ministère de la Culture soit sous-financé, le travail qu'il accomplit dans ce cadre, notamment en assurant la promotion du patrimoine vietnamien au niveau de l'UNESCO, est phénoménal. Ces efforts permettent de préserver et de faire connaître une richesse culturelle souvent méconnue, tout en renforçant l'identité nationale et internationale du Vietnam.

Le Musée des vestiges de la guerre à Ho Chi Minh-City est l'un des symboles les plus frappants de cette mémoire. Ce musée présente la guerre du Vietnam sous un angle où les souffrances du peuple vietnamien en centrant leurs souffrances au centre du récit, illustrant les atrocités commises par les forces américaines. Photographies d'enfants victimes de l'agent orange, expositions d'armes et de véhicules de guerre,

témoignages de survivants... Tout est fait pour rappeler aux visiteurs l'ampleur des souffrances infligées au pays. Cependant, bien que ce musée soit un vecteur puissant de sensibilisation, il véhicule une vision unilatérale du conflit, celle du Nord victorieux et de la lutte contre l'impérialisme américain, occultant les complexités du conflit.

Outre les musées, d'autres monuments, tels que le mausolée de Hô Chi Minh, jouent un rôle clé dans ce travail de mémoire. Ce monument dédié au "père de la nation" est un site de pèlerinage national où l'on vient honorer la mémoire de celui qui a guidé le Vietnam vers l'indépendance. Ce mausolée, au-delà de l'hommage à Hô Chi Minh, incarne l'unité nationale et symbolise le passage vers un modèle d'État communiste. Toutefois, des récits locaux, notamment à Hué, montrent une approche plus nuancée. Certains guides, malgré le script officiel, n'hésitent pas à partager des anecdotes personnelles ou des histoires locales, illustrant ainsi la diversité des vécus au-delà de la version centralisée de l'histoire, ce qui montre une certaine liberté en dehors de la capitale politique.

Malheureusement, nous n'avons pas eu l'occasion de visiter les cimetières militaires et monuments commémoratifs disséminés à travers le pays. Ces lieux, tout en honorant les héros nationaux, privilégient souvent la version officielle, occultant les mémoires plus divergentes ou douloureuses.

L'un des points critiques dans l'analyse de ces lieux de mémoire est la tension entre le récit officiel et la diversité des expériences individuelles. Comme observé lors de ton voyage à Hué, bien qu'il existe un discours d'État prédominant, les récits populaires et locaux offrent des contreponds essentiels. La mémoire populaire, transmise de génération en génération, persiste même en dehors des politiques de l'État. Ce sont ces récits qui permettent de maintenir une pluralité dans la manière de se souvenir, d'honorer les vies sacrifiées, et de reconnaître les douleurs qui ne trouvent pas toujours leur place dans les récits officiels.

4. Les récits et témoignages : entre histoire officielle et mémoire familiale

Le Vietnam se caractérise par une coexistence entre l'histoire officielle, souvent glorifiée dans les récits d'État, et une mémoire familiale transmise par les récits individuels. Ces deux formes de mémoire se croisent et se complètent, mais sont parfois en tension, surtout lorsque l'histoire familiale raconte des expériences de souffrance qui ne sont pas pleinement représentées dans le discours étatique. Un aspect important de cette mémoire familiale est entretenu par le culte des ancêtres, un pilier de la culture vietnamienne, où les descendants sont tenus d'honorer la mémoire de leurs aïeux en permanence. Ce culte, présent dans tout le pays à travers les autels dédiés aux ancêtres, joue un rôle crucial dans la transmission de la mémoire collective au sein des familles. Les cérémonies et les rituels familiaux permettent de maintenir un lien intime avec le passé, ancrant ainsi les jeunes générations dans une continuité historique qui transcende le simple récit officiel.

L'histoire officielle, telle qu'elle est enseignée dans les écoles ou exposée dans les musées, met en avant la résistance héroïque du peuple vietnamien contre les envahisseurs étrangers. Cette version, centrée sur les succès du Parti communiste et de figures emblématiques comme Hô Chi Minh, glorifie la lutte pour l'indépendance tout en passant sous silence certaines périodes sombres, comme la famine de 1945 sous l'administration coloniale française et les conflits intérieurs.

À l'inverse, les récits familiaux révèlent souvent des réalités plus douloureuses, où les individus ont été pris dans des luttes complexes, subissant les conséquences de la guerre bien plus que la glorifiant. Par exemple, le témoignage de Duc, rencontré lors de ton voyage, met en lumière un aspect rarement abordé dans les récits officiels : la famine liée aux politiques communistes. Ce contraste entre l'histoire nationale et les récits personnels permet de comprendre la diversité des expériences vécues par les Vietnamiens. Les récits populaires, notamment ceux transmis à travers la littérature, les arts, ou les légendes, jouent un rôle fondamental dans la préservation de cette mémoire alternative.

Les populaires spectacles de marionnettes sur l'eau ou les contes et légendes relatant la création du peuple vietnamien, sont des exemples de la manière dont la culture populaire préserve des fragments d'histoire qui échappent au contrôle de l'État. Ces récits sont ancrés dans la vie quotidienne et participent à la construction d'une mémoire collective riche et complexe.

Le rôle de Hô Chi Minh dans ces récits est particulièrement intéressant. Alors que le leader est vénéré comme une figure quasi-divine dans la mémoire officielle, certaines voix locales, comme celles entendues à Hué, critiquent son héritage, notamment en ce qui concerne les souffrances causées par la mise en place du régime communiste. Cette dualité entre vénération officielle et critiques populaires montre que la mémoire collective au Vietnam n'est pas monolithique, mais façonnée par une multiplicité de récits parfois contradictoires.

5. Mémoire et jeunes générations : un héritage en transformation

Les jeunes Vietnamiens grandissent dans une société en constante évolution, à la croisée des chemins entre un passé marqué par la guerre et un avenir tourné vers la modernité. Ce contexte hybride, où cohabitent un héritage communiste et une dynamique capitaliste, influence profondément leur rapport à l'identité nationale. Tirés entre l'honneur dû aux sacrifices de leurs aînés et les aspirations d'une jeunesse moderne, ils doivent concilier la fierté de leur histoire avec les exigences d'un monde en constante mutation. Les traumatismes intergénérationnels, liés à l'agent orange ou aux mines, marquent profondément la société. Les récits familiaux, souvent empreints d'émotion, transmettent ces souvenirs douloureux. Pourtant, la jeunesse, en quête de modernité, peut parfois se sentir distante de ces événements.

L'impact des guerres passées se fait sentir à plusieurs niveaux, notamment à travers des traumatismes intergénérationnels. L'exposition aux récits de guerre et les séquelles visibles, telles que les victimes de l'agent orange ou les terres encore minées, rappellent aux jeunes générations les souffrances endurées par le pays. Cependant, leur relation avec ces événements est souvent indirecte, construite à travers des récits familiaux ou scolaires. Comme l'indique ton témoignage, certaines familles, notamment celles affectées par la guerre, continuent de transmettre ces récits douloureux, créant un lien émotionnel avec le passé, tandis que d'autres jeunes, plus éloignés de ces réalités, perçoivent ces événements de manière plus détachée.

L'éducation joue un rôle fondamental dans la transmission de cette mémoire. Les programmes scolaires, bien que dominés par le discours officiel de l'État, peuvent inclure des perspectives plus critiques et des récits locaux qui permettent aux jeunes de mieux comprendre la complexité de leur histoire mais cela reste à prendre avec des pincettes. Car la place centrale de l'État dans l'éducation implique que la mémoire transmise en milieu scolaire reste fortement influencée par les priorités idéologiques du gouvernement, ce qui peut limiter la diversité des points de vue offerts aux jeunes.

Malgré ces défis, les jeunes générations parviennent à trouver un équilibre entre l'héritage du passé et leur désir de modernité. En grandissant dans une société où les conséquences de la guerre sont encore visibles, mais où le progrès économique est palpable, ils développent une forme de résilience qui leur permet de naviguer entre le souvenir des sacrifices de leurs aînés et leur propre quête de prospérité. Cette résilience, caractérisée par un pragmatisme face aux défis économiques et sociaux, illustre la manière dont les jeunes générations parviennent à concilier mémoire collective et ambitions pour l'avenir.

6. La mémoire collective au service d'un futur prometteur

Le Vietnam a su transformer l'héritage de la guerre en un outil de renforcement du patriotisme et de l'unité nationale. La résilience face aux conflits passés est devenue une source de fierté, utilisée par le gouvernement pour consolider un sentiment d'identité collective. Les récits glorifiant la résistance du peuple vietnamien face aux envahisseurs étrangers, notamment face aux Américains, aux Français, et plus largement face à la Chine, alimentent un discours patriotique qui est au cœur de la stratégie de construction nationale.

Cependant, ce récit officiel, centré sur la résistance héroïque et la victoire, peut parfois paraître en décalage avec les réalités contemporaines. Le Vietnam fait face à des défis posés par la mondialisation et l'occidentalisation, qui influencent la manière dont la mémoire est perçue et utilisée. La modernisation rapide introduit de nouvelles valeurs à travers les médias et la culture populaire, compliquant le maintien d'un discours unifié, en particulier auprès des jeunes, plus exposés aux modèles étrangers.

Dans ce contexte, la mémoire collective est utilisée non seulement pour commémorer le passé, mais aussi pour soutenir les ambitions du Vietnam sur la scène internationale, en s'appuyant sur une

stratégie diplomatique flexible, comparable au bambou. Le pays cherche à projeter une image de force et d'indépendance tout en s'intégrant à l'économie mondiale. Le discours officiel met l'accent sur la capacité du Vietnam à surmonter les épreuves historiques pour légitimer sa quête de prospérité et de reconnaissance internationale.

L'un des aspects critiques de cette démarche est l'instrumentalisation du passé à des fins politiques actuelles. La relation du Vietnam avec la Chine, par exemple, est marquée par une résistance historique face à l'envahisseur, mais aussi par une collaboration économique stratégique. Le Vietnam, en tant que "petite sœur" de la Chine sur le plan géopolitique, doit naviguer entre ces deux dynamiques : honorer son passé de résistance tout en maintenant des relations pacifiques et pragmatiques avec son voisin.

Enfin, cette mémoire, bien qu'utilisée pour forger une identité nationale forte, présente également des défis internes. Le désir de progrès matériel et de modernité, surtout chez les jeunes, peut parfois entrer en contradiction avec un discours qui se concentre encore largement sur les sacrifices passés. Le défi pour le Vietnam est donc de réconcilier le passé et l'avenir, en veillant à ce que la mémoire collective ne devienne pas un frein à l'innovation et l'ouverture vers une société plus prospère.

7. Conclusion

La mémoire collective au Vietnam est l'un des socles de l'identité nationale, façonnée par des siècles de luttes et de résistance. Transmise à travers les musées, monuments et récits populaires, elle forge un sentiment d'unité et de résilience. Bien que centrée sur les victoires contre les envahisseurs, cette mémoire n'est pas homogène. Des interprétations locales, comme celles observées à Hué, montrent sa diversité et sa flexibilité.

À l'échelle mondiale, d'autres pays ayant connu des conflits, utilisent également leur mémoire collective pour renforcer l'identité nationale et développer le tourisme mémoriel. Pour le Vietnam, l'impact du tourisme mémoriel pourrait servir à attirer la diaspora vietnamienne et d'autres visiteurs, en les connectant à un passé commun tout en renforçant le tissu économique du pays. Ce mouvement vers le tourisme mémoriel peut également favoriser le retour des Vietnamiens vivant à l'étranger, leur offrant une opportunité de redécouvrir leurs racines et de participer à l'essor de leur pays afin de passer à la prochaine étape de développement.

Ainsi, loin d'être un frein, la mémoire de la guerre peut devenir un moteur pour le progrès. Le Vietnam, à l'image du bambou, solide et adaptable, puise dans son passé pour se tourner vers l'avenir, conciliant mémoire et modernité pour bâtir un futur prometteur.

Clause de responsabilité

Cet article reflète uniquement les opinions de l'auteur et la Conférence Olivaint de Belgique, association

sans but lucratif, ne pourrait aucunement être tenue responsable de l'usage qui pourrait être fait des propos contenus dans cet article.



Rynders, Q. (2025) "De weg van de partij naar de macht en zijn uitdagingen voor de toekomst." *Studieisverslag*, Conférence Olivaint Genootschap, vol. 70, pp. 35–42.

De weg van de Partij naar de macht en zijn uitdagingen voor de toekomst.

Quinten Rynders, Olivaint Genootschap van België, BE

1. Inleiding

De Socialistische Republiek Vietnam is een land dat een één Partijstelsel kent. Volgens de Vietnamese grondwet is er slechts één Partij dat de burgers kan vertegenwoordigen. Deze Partij wordt aangeduid in artikel 4 van de grondwet en noemt de Vietnamese Communistische Partij. De Vietnamese Communistische Partij is gezien de bijna 5000 jaar oude geschiedenis van dit land nog maar net aan de macht gekomen.

Article 4, § 1. The Communist Party of Vietnam—the Vanguard of the Vietnamese working class, simultaneously the vanguard of labourers and of the Vietnamese nation, the faithful representative of the interests of the working class, labourers and the whole nation, acting upon the Marxist-Leninist doctrine and Ho Chi Minh's thought, is the leading force of the State and society.

De strategische nota bestaat uit grosso modo drie delen. Het eerste deel zal de geschiedenis schetsen van de Vietnamese Communistische Partij. Het zal haar ontstaansgeschiedenis bespreken en op welke wijze ze aan de macht gekomen is in Vietnam. Het tweede deel behandelt de economische doelen dat de Partij vooropstelt en welke merites en uitdagingen Vietnam heeft om deze doelen te bereiken. Het derde deel is de conclusie.

2. De Partij, zijn ontstaansgeschiedenis en zijn weg naar de macht

De voorganger van de Vietnamese Communistische Partij, de Vietnamese Revolutionaire Jeugdliga, zag het levenslicht in 1925 en was het geesteskind van Ho Chi Minh. Het voornaamste doel van de jeugdliga was de bevolking voorbereiden op een onafhankelijkheidsstrijd tegen het Franse koloniale bewind en het installeren van het socialisme in Vietnam. De Jeugdliga zelf was geen lang bestaan gegund. De Liga werd van de kaart geveegd door de Kuomintang, de Chinees Nationalistische Partij, waardoor de revolutionaire beweging, opsplijste in een noordelijke en zuidelijke beweging. Deze splitsing resulteerde in de oprichting van de Communistische Partij van Indochina gelegen in het Noorden van het huidige Vietnam en de oprichting van de Communistische Partij van Annam gelegen in het Zuiden van Vietnam. In 1930 zouden deze twee Partijen samen met een derde Partij, dat zijn origine niet vindt de Jeugdliga, samen fuseren onder leiding van Ho Chi Minh tot de Communistische Partij van Vietnam. Later zou de Partij omgedoopt worden tot de Communistische Partij van Indochina. Dit gebeurde onder druk van de Komintern, een organisatie dat uitwerking gaf aan de derde internationale dat geleid werd door de Communistische Partij van de Sovjet-Unie. De Komintern stond namelijk in voor de financiering van de Jeugdliga en de Partij. In zijn eerste levensjaren had de Partij ongeveer 1500 leden en een grote groep sympathisanten. Na de eerste succesvolle acties van de Partij in het Noorden van Vietnam was de Franse repressie brutaal en doortastend. Enerzijds werden er 1300 mensen gedood, gedeporteerd, gevangengenomen en werden de leden van het centraal comité gevangengenomen of gedood. Dit resulteerde in het wegvagen van de Partij. De Partij moest in opdracht van de Komintern heropgericht worden maar met enig voorbehoudt. Aangezien in 1936 in Frankrijk het Front Populaire, een kartel tussen socialisten en communisten, de verkiezingen gewonnen hadden met een parlementaire meerderheid opteerde Moskou ervoor om betere relaties met Parijs te onderhouden. Dit leidde ertoe dat de Communistische Partij van Indochina moest afzien van zijn antikoloniale standpunten. Na Ho Chi Minh's vele internationale reizen in Frankrijk, Engeland, America, Thailand, India en China keerde hij terug naar Vietnam in 1941. In 1941 richtte Ho Chi Minh de Liga voor Vietnamese onafhankelijkheid op, beter bekend als de Viet Minh. De Viet Minh was een overkoepelorganisatie waaronder verschillende religieuze, politieke en militaire organisaties onder resideerden en samen streden voor de Vietnamese onafhankelijkheid tegen de Japanse bezetter en tegen het koloniale bewind van het toenmalige Vichy Frankrijk. Aangezien Frankrijk het loodje moest leggen tegen de Nazi-Duitsland in de Tweede Wereld Oorlog slabakte het Franse koloniale regime en begonnen de Japanners aan de bezetting van Vietnam. De strijd van de Viet Minh werd nauw ondersteund door de Amerikanen. Het waren Amerikaanse inlichtingen

en training dat de Viet Minh instaat stelden om de Augustus Revolutie van 1945 te laten slagen en een de onafhankelijke Republiek van Vietnam uit te roepen. Eens dat de Tweede Wereld Oorlog voorbij was werd Vietnam bezet. In het noorden door de Chinese nationalist en in het zuiden door een bezettingsmacht bestaande uit Fransen en Britten. Ho Chi Minh verzocht President Truman meerder malen om de Vietnamese Republiek te erkennen. De Amerikaanse president liet deze verzoeken onbeantwoord.

Om binnen de Viet Minh alliantie meer eenheid te creëren werd de Indochinese Communistische Partij omgedoopt tot het Instituut van Marxistische Studies in Indochina en werd de Partij als het ware ontbonden. Ondanks de formele ontbinding van de Partij bleven zijn organen functioneren en bleef het een beslissende positie behouden binnen de Viet Minh coalitie. In 1951 werd de Vietnamese Arbeiders Partij opgericht waardoor de Communistische Partij heropgericht was maar onder een ander pseudoniem. Door het verslaan van de Fransen in Dien Bien Phu en de Conferentie van Geneve van 1954 mochten de Vietnamese Communisten zich de leiders noemen in het Noorden van Vietnam. De Partij zorgde in 1955 voor een zuivering in haar eigen rangen. De Partij vond dat de Marxistische idealen hebben moeten inboeten ten bate van de onafhankelijkheidsstrijd. Daarom werden partijleden dat zich ontfermden over de klassenstrijd gepromoveerd ten koste van de partijleden dat hun strepen verdiend hebben tijdens de onafhankelijkheidsoorlog.

Eens de Vietnamese Communistische Partij in het noorden van Vietnam geïnstalleerd was trachtte het zijn invloed uit te breiden naar Laos en Cambodja door zich op te splitsen in drie takken dat toegewezen waren aan Vietnam, Laos en Cambodja. Ondanks deze opsplitsing behield de Vietnamese tak het recht krijtlijnen uit te zetten voor zijn broeder Partijen in Laos en Cambodja. Maar deze drang van expansie bleef niet beperkt tot Laos en Cambodja. De Viet Minh vond het ook nodig om de Viet Cong in het Zuiden van Vietnam te steunen wat uiteindelijk tot de Vietnam Oorlog zal leiden. Het zal pas na deze oorlog zijn dat de Vietnamese Communistische Partij de onbetwist politieke leider van het verenigde Vietnam zal zijn tot het heden.

Eens dat de Vietnamese Communistische Partij de Vietnam Oorlog definitief gewonnen had in 1975 heeft het verschillende projecten ondernomen om haar macht te consolideren doorheen Vietnam en het voormalige Indochina. Zo werd in het net veroverde Zuid-Vietnam een heropvoedingsprogramma opgesteld voor de inwoners van het zuiden om hun het socialistische gedachtegoed eigen te maken. Dit resulteerde in de opsluiting van 1 miljoen inwoners dat aanhangers waren van het kapitalistische regime waarvan 165.000 mensen zouden overlijden door de erbarmelijke omstandigheden in de opvoedingskampen. Daarnaast heeft Vietnam verschillende oorlogen gevoerd om zijn invloed in het voormalige Indochina te behouden door

Cambodja in 1978 binnen te vallen en gedurende 10 jaar te bezetten. Voorts moest Vietnam zijn eigen soevereiniteit verdedigen tegen een Chinese invasie die plaats vond in 1979.

Maar Oorlog en onderdrukkende opvoedingskampen waren niet het enige dat de Partij nodig had om zijn macht te consolideren. Het belangrijkste middel om zijn macht te consolideren was het heropbouwen van de economie. De uitputtingsoorlog wat de Vietnam Oorlog was lieder Vietnamese economie in zak en as achter. Zo was de Vietnamese economie niet meer in staat om tijdens de oorlog haar eigen bevolking tevoeden. Tijdens de oorlog vielen ongeveer 3 miljoen doden waarvan velen door honger en ontbering.

De Vietnamese economie na de Vietnam Oorlog kan weergegeven worden in de volgende cijfers. Het had een bevolking van tussen de 50-52 miljoen inwoners. Het bruto binnenlandse product was 9,7 miljard dollar waarvan 59% uit de landbouwsector kwam, 25% uit de industrie en 16% uit de dienstensector. Het bruto binnenlandse product per inwoner was 197 dollar. De Vietnamese economie groeide dan gemiddeld 2,6% per jaar.

3. De Vietnamese economie en haar uitdagingen

Vanaf 1976 vatte de Partij de koe bij de horens en stelde het een ambitieus vijf jaren plan op voor de heropbouw van de economie. Dit vijf jaren plan was deel van een strategie op de lange termijn om van de Vietnamese economie tegen het jaar 2000 een volwaardig ontwikkelde economie te maken. Deze heropbouw was helemaal gebaseerd op de communistische leer waardoor de industrie en landbouw genationaliseerd werden. Achteraf bleek dat de lokale gezaghebbers dat hun diensten bewezen hadden tijdens de oorlog niet competent waren om een sterke economie uit te bouwen. Dit bleek uit de verspilling van middelen. Zo werden er bruggen en andere infrastructuurwerken gebouwd zonder dat ze aangesloten waren aan een weg of een breder netwerk waar ze een belangrijke rol in konden vervullen. Daarnaast werden er ook fabrieken gebouwd die dan niet aangesloten waren op het elektriciteitsnetwerk. Aangezien Vietnam een land is met vele natuurrijkdommen en de bevolking onevenwichtig verspreid was tussen de steden en de gebieden waar de rijkdommen konden worden geëxploiteerd trachtte de Partij deze spreiding in evenwicht te brengen om deze rijkdommen efficiënt te exploiteren. Zo besliste de Partij om stedelingen te hervestiging in rurale gebieden waar ze dan werden ingezet in de landbouw of mijnbouw. Meestal bezaten deze stedelingen niet de nodige kennis of vaardigheden om hun nieuwe taken uit te voeren. Waardoor zulke projecten mislukten. Door de nationalisatie van de industrie in het zuiden van het land en het economische beleid dat volgden zakte het BBP naar 9.2 miljard dollar in 1980. Hierdoor zakte ook de export van 700 miljoen dollar in 1978 naar 500 miljoen in 1980. Dit kwam voornamelijk doordat de Zuid-Vietnamese industrie afhankelijk was

van geïmporteerde grondstoffen uit westerse landen. Dit zorgde ervoor dat de Zuid-Vietnamese fabrieken slechts op 30% van hun capaciteit konden produceren.

De metamorfose dat de Vietnamese economie ondergaan heeft van een communistische economie naar een “markteconomie met socialistische karakteristieken” begon pas vanaf 1986. In 1986 werd de Doi Moi hervormingen doorgevoerd, wat “vernieuwen” wil zeggen. Deze hervorming had 4 luiken. Ten eerste ontstond de mogelijkheid om de landbouw te privatiseren en werden de grote coöperatieven mondjesmaat ontbonden. Ten tweede werden de staatsbedrijven onderworpen aan de regels van de vrije markt. Uiteraard werden hier uitzonderingen op gemaakt voor de sectoren dat de Partij als strategisch achtte. Deze industrieën waren de ijzer-, kool-, communicatie- en transportindustrie. Onder de Doi Moi hervormingen werd het ook legaal om goederen te bezitten en deze ook te erven. Het eigendomsrecht werd in 1992 in de Vietnamese Grondwet opgenomen. Ten Vierde werd het ook mogelijk voor buitenlanders om direct in Vietnam te investeren. De Vietnamese Communistische Partij bood aan deze buitenlandse investeerders verschillende voordelen om in Vietnam te investeren. Ten eerste werden de goederen van de investeerders beschermd tegen nationalisatie. Ten tweede moesten er geen importtarieven betaald worden op industriële machines en werden er nog ander belastingvoordelen voorzien.

Tegen 2035 tracht de Vietnamese Communistische Partij van Vietnam een land te maken met een hogen dan gemiddeld inkomen of met andere woorden een ‘upper middleincome country’, met een BBP per inwoner van 10,000 dollar. Vietnams lange termijnvisie rust op 3 pillaren:

1. Economische welvaart en duurzaamheid;
2. Sociale gelijkheid en inclusie;
3. Overheids capaciteit en verantwoordelijkheid.

Gezien de beperkt omvang van dit werk wordt alleen de eerste pilaar besproken.

In de eerste pilaar wenst de Partij de private sector fors te ontwikkelen met als doel de vierde industriële revolutie te ontketenen in Vietnam. De Vierde industriële revolutie wordt gekenmerkt door productietechnieken waarbij gegevensuitwisseling en automatisering centraal staan. Om deze doelen te bereiken is het van kapitaalbelang dat Vietnam meer buitenlands investeerders aantrekt. Liefst trekt het hoogtechnologische bedrijven aan dat zich bewust zijn van hun impact op het klimaat.

Om zulke bedrijven aan te trekken heeft Vietnam verschillende factoren nodig zoals een hoog op geleide bevolking, groene energie, infrastructuur en de grondstoffen die nodig zijn om deze hoogtechnologische producten te maken.

Vietnam beschikt over een bevolking van 100 miljoen mensen waarvan 19% van de mensen ouder dan 25 jaar gemiddeld opgeleid is en 5,4% hoogopgeleid is. In 2030-2035 tracht de Partij

30% van de studenten van een hogere opleiding te voorzien. Dit zal ertoe leiden dat er jaarlijks tussen de 300.000 en 450.000 studenten met een hogere opleiding zullen af studeren. Dit beleid brengt een groot sociaal risico met zich mee. Het kan zijn dat de Vietnamese economie helemaal geen nood zal hebben aan zulke profielen. Om deze toekomstige stroom van hoogopgeleiden een adequate job te voorzien moet de Partij de juiste industrieën aantrekken. Vietnam moet vermijden wat er vandaag in China gebeurt. In China studeren jaarlijks ongeveer 12 miljoen hoogopgeleide studenten af die meestal geen werk vinden. Vandaag is de 20% van de mensen tussen 16 en 24 jaar werkloos in China. Ondanks de snelle groei van de Vietnamese bevolking van de afgelopen jaren is het nataliteitscijfer onder 2,1 gevallen. Dit is het cijfer dat nodig is om de huidige generatie te vervangen door een volgende. Dit impliceert dat Vietnam vroeg of laat geconfronteerd zal worden met een vergrijzing van zijn bevolking, wat kan leiden tot een tekort aan arbeidskrachten.

Op het vlak van energie heeft Vietnam veel te bieden maar heeft het ook zijn uitdagingen. Vandaag wordt 60% van de elektriciteit opgewekt door fossiele brandstoffen waarvan kool de belangrijkste grondstof is samen met olie en gas. De overige 40% van de elektriciteit wordt opgewekt door voornamelijk waterkracht en zonne- en windenergie. Ondanks dat 60% van de elektriciteit opgewekt wordt door fossiele brandstof heeft Vietnam met een kustlijn van 3000 kilometer een enorm potentiële om windenergie op te wekken. Volgens de Wereld Bank is Vietnam in staat om 513360 MW aan windenergie op te wekken. Dit is 200 keer meer dan de grootste energiecentrale in Zuidoost-Azië en 10 keer meer dan Vietnams energie capaciteit in het jaar 2020. Indien Vietnam wenst zijn economische doelen te behalen in 2035 moet het zijn energie capaciteit verdubbelen.

Natuurlijke grondstoffen heeft Vietnam in overvloed. Vietnam heeft in zijn ondergrond verschillen metalen zoals bauxiet en aluminium dat nodig zijn om aluminium te maken. Verder bezit het ook ijzer, koper, nikkel en wolfram. Dit geeft bedrijven de mogelijkheid om staal, elektronica en titanium te maken. Nikkel wordt dan voornamelijk gebruikt in batterijen van elektrische voertuigen. De ontginning van nikkel in Vietnam staat momenteel nog in zijn kinderschoenen. In 2017 is de productie van nikkel gestopt. Nikkel zal weer geproduceerd worden in Vietnam vanaf 2025. Dit zal gebeuren onder het Ta Khoa nikkel project (TKNP) waarbij Black Rock een participatie van 90% heeft. Ondanks zijn nikkel voorraden is Vietnam geen grote speler als het over nikkel gaat. Indonesië is de grootste nikkel producent in de wereld en heeft samen met Australië de grootste reserves. Een voordeel dat Vietnam heeft op Indonesië is dat artikel 33 van de Indonesische Grondwet de controle over natuurlijke grondstoffen toewijst aan de overheid. Dit impliceert dat de natuurlijke grondstoffen in Indonesië niet mogen worden geëxporteerd. Indonesië probeert volgens mij op deze wijze de productie van hoogtechnologische goederen aan te trekken aangezien de nodige grondstoffen het land niet mogen verlaten. Als Indonesië er niet in slaat om de industrieën aan te trekken dat nikkel gebruiken in hun productieproces, dan

kan Vietnam een sterke exporteur worden van nikkel in de regio aangezien vandaag nikkel niet geëxporteerd mag worden uit Indonesië.

Betreffende de zeldzame aardmetalen exporteert Vietnam de ongeraffineerde metalen naar China waar ze geraffineerd en klaar gemaakt worden voor gebruik in de industrie. Indien Vietnam zelf de metalen kan raeineren zal het zeker aantrekkelijker worden voor hoogtechnologische bedrijven.

4. De toekomst van de Vietnamese Communistische Partij

De legitimiteit van het een Partij systeem in Vietnam valt of staat door de steun dat ze geniet bij de bevolking. De Partij is aan de macht kunnen komen door de visie van een Ho Chi Minh, de vader des vaderlands in Vietnam voor een onafhankelijk Vietnam. De Communistische Partij heeft zijn steun bij de bevolking opgebouwd door de drijvende kracht te zijn achter de onafhankelijkheidsstrijd tegen het koloniale regime en de strijd voor een verenigd Vietnam. Deze steun heeft het kunnen blijven behouden door economische vooruitgang te brengen naar Vietnam na de Vietnam Oorlog. Voor het behalen van deze doelen heeft de Partij zich altijd pragmatisch opgesteld. Dit kan afgeleid worden uit het feit dat de Partij zichzelf formeel ontbonden heeft om de eenheid binnen de onafhankelijkheid beweging, Viet Minh, te behouden. Waardoor het later weer vanuit zijn as kon herrijzen en het land kon verenigen waarvan het, het leiderschap kon opeisen. Op deze pragmatische strategie valt de Vietnamese Communistische Partij ook terug in het behalen van zijn economische doelen. Zo heeft het de harde leer van het communisme laten varen voor een openmarkt economie met socialistische karakteristieken.

Dit pragmatisme heeft de Partij in staat gesteld om aan de macht te komen en ook om aan de macht te blijven. De geschiedenis zal uitwijzen of de Vietnamese pragmatische houding zal volstaan om zijn economische doelen te behalen zonder verzeild te geraken in de huidige geopolitieke spanningen tussen het Westen en Rusland, China en Iran.

Aansprakelijkheidsclausule

Dit artikel geeft enkel de visie van de auteur weer en het Olivaint Genootschap van België, vereniging zonder winstoogmerk, kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.



Stroeykens, M. (2025) "Enkele beschouwingen in verband met Vietnam." *Studiereisverslag*, Conférence Olivaint Genootschap, vol. 70, pp. 43–52.

Enkele beschouwingen in verband met Vietnam.

Mathieu Stroeykens, Olivaint Genootschap van België, BE

1. Inleiding

In de maand juli van het jaar 2024 heb ik gedurende drie weken het voorrecht gehad om, met het Olivaint Genootschap van België, Vietnam te ontdekken en te doorgronden. Het was een verrassende, leerrijke en onvergetelijke studiereis. Onderhavige uiteenzetting zal lapidair enkele diplomatieke, economische en politieke beschouwingen uit de doeken doen die verband houden met Vietnam en België.

Vooreerst moet men zich afvragen wat voor een land het moderne Vietnam is. Als buitenlander kan men niet anders dan vaststellen dat sinds het einde van de opeenvolgende oorlogen, meer dan vijftig jaar geleden, de Vietnamese regering en bevolking titanenwerk hebben verricht. De ontelbare uitdagingen worden stap per stap overwonnen. Vietnam is goed op weg om van een geïsoleerde en verarmde natie te evolueren naar een land met een gemiddeld inkomensniveau. Thans maakt Vietnam deel uit van de zestien performantste opkomende economieën ter wereld en heeft het aldus zijn naam van Aziatische tijger of draak niet gestolen. Het land in zuidoost Azië kan indrukwekkende economische groeicijfers op tafel leggen met een gemiddelde groei van 7% van het Vietnamese bruto binnenlands product (bbp). Onze Westerse volwassen economieën kunnen

daar slechts van dromen. In de periode 2025-2029 zou de Belgische economie met 1,3% tot 1,4% per jaar groeien, wat nauw aansluit bij het eurozonegemiddelde (FEDERAAL PLANBUREAU, 2024).

De Vietnamese bodem is rijk aan zeldzame aardmetalen als graniet, germanium en thallium, noodzakelijk voor innovatieve technologieën, zoals de elektrische auto. Interessant in dat kader is de razend ambitieuze Vietnamese (elektrische) auto- en busmaker Vin Fast. Vin Fast is een van de grootste particuliere bedrijven in Vietnam en wil op korte termijn ook de Europese markt veroveren (AUTO WEEK, 2022).

Ondanks alle positieve evoluties blijft Vietnam een autoritaire staat onder leiding van de Communistische Partij van Vietnam (CPV). De overheid, het leger, de economie en het justitiële apparaat: alles wordt aangestuurd door de CPV. Net zoals China onder Deng Xiaoping (1978-1989), is Vietnam's economie geleidelijk geliberaliseerd¹. De ideologische (economische) orthodoxie van het communisme is dus minder belangrijk geworden. Toch zijn er nog restanten van het 'hardcore' communisme. Zo is er nog steeds geen privé grondbezit mogelijk in Vietnam. Het "volk" bezit alle eigendomsrechten met de staat als beheerder. De scheiding der machten tussen de uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht is zwak tot onbestaande. De overlap tussen de CPV en de regering is groot. De Vietnamese president To Lam is bijvoorbeeld ook secretaris-generaal van de Communistische Partij. Daarmee is hij de machtigste man van Vietnam.

De CPV is alomtegenwoordig. In het straatbeeld en zelfs in tempels tieren propaganda afbeeldingen welig. De cultus rond de 'vader van de natie' Ho Chi Minh blijft belangrijk om het nationalisme onder de bevolking aan te wakkeren en op peil te houden.

2. Bamboe diplomatie als sleutel?

Het buitenlands beleid van Vietnam wordt gekenmerkt door de "bamboe diplomatie". Vietnam werd door oorlogen en conflicten geteisterd en gedwongen om te buigen in de twintigste eeuw. Maar net als bamboe zijn Vietnam's (ideologische, spirituele en culturele) wortels echter zo diep dat het niet zou breken. Het Vietnamese volk heeft ontberingen en rampspoed heldhaftig doorstaan. Zowel de Fransen, Amerikanen als Chinezen kwamen er bekaaid vanaf toen ze besloten om het Vietnamese volk te bekampen. Drie van de vijf permanente leden van de VN-veiligheidsraad werden door Vietnam over de knie gelegd. In de 21^{ste} eeuw is Vietnam een zelfverzekerd, ambitieus en trots land dat onbeschaamd zijn plaats opeist aan de tafel van de natiestaten.

De fierheid en zelfbewustheid uiten zich bijvoorbeeld in het feit dat Vietnamese hoogwaardigheidsbekleders tijdens officiële afspraken steevast het Vietnamees bezigen, ook al zijn

1. Men spreekt over "Doi Moi" (= socialistische 'vrije' marktwerking). 1986 is het begin van de Vietnamese wederopstanding.

ze vaak het Engels of Frans machtig. Buitenlanders zijn genoodzaakt om een vertaler-tolk onder de arm te nemen.

Vietnam en België kunnen zeggen dat ze een hartelijke en constructieve diplomatieke relatie onderhouden. In 2023 werd dit in de verf gezet door tal van feestelijkheden in het teken van 50 jaar bilaterale betrekkingen tussen de beide landen. Vlaams ministerpresident Jan Jambon ging naar Vietnam in aanwezigheid van 30 Belgische bedrijven en als kers op de taart staat er een staatsbezoek van Zijne Majesteit de Koning en Hare Majesteit de Koningin gepland in 2025.

De Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft op 29 september 2023 unaniem een symbolisch belangrijke resolutie aangenomen. De betrachting is om de internationale gemeenschap te sensibiliseren om massaal steun te verlenen aan de Vietnamese bevolkingsgroepen die het slachtoffer zijn van *Agent Orange*², alsook aan de acties tot herstel van de milieuschade die dat land heeft opgelopen als gevolg van de besproeiingen met de voormelde toxische producten (BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, 2023). Tussen 2,1 en 4,8 miljoen bewoners van 20.000 dorpen werden rechtstreeks getroffen door die besproeiingsoperaties. Het product met de hoogste dioxineconcentratie, dat ook het meest werd gebruikt (in meer dan 60 % van die besproeiingsoperaties), is bekend onder de naam *Agent Orange*. De naam zelf is kenmerkend voor de schadelijkheid van de producten in kwestie voor mens en milieu. In sommige gebieden zijn er tot op de dag van vandaag nog steeds sporen aanwezig van *Agent Orange*. De nazaten van rechtstreekse slachtoffers tot in de vierde generatie worden in de loop van hun leven getroffen door misvormingen.

Inzake de schijnbaar eeuwige vervuiling door *Agent Orange* is er goed en slecht nieuws. Het goede nieuws is dat de vervuiling ongedaan kan worden gemaakt en dat een Belgisch bedrijf de technologie heeft ontwikkeld om dit te bewerkstelligen. Het bedrijf in kwestie is Haemers Technologies, gespecialiseerd in de ontwikkeling en de uitvinding van bodemsaneringstechnologieën. Het slechte nieuws is dat de Belgische offerte van tafel werd geveegd louter en alleen omdat het bedrijf niet Amerikaans is. Eén van de vereiste voorwaarden voor de aanbesteding was namelijk dat de onderneming Amerikaans moest zijn aangezien het programma voornamelijk wordt gefinancierd door de Amerikaanse overheid. Het Amerikaanse bedrijf dat de aanbesteding heeft gewonnen, heeft helaas niet bewezen dat zijn technologie een concrete oplossing voor het probleem zou

2. Deze herbicide doet een boom of plant zijn bladeren verliezen. Het Amerikaanse leger gebruikte Agent Orange in de Vietnamoorlog om te vermijden dat bossen of jungles als schuilplaats konden dienen voor tegenstanders.

bieden. Het is doodzonde dat knowhow die doeltreffender is dan andere buitenspel wordt gezet. De expertise in kwestie zou zeker nuttig zijn voor Vietnam en op andere plaatsen ter wereld.

Desalniettemin kan de resolutie omschreven worden als een mijlpaal in de voortreffelijke bilaterale betrekkingen tussen België en Vietnam.

België heeft sinds 2024 een nieuw strafwetboek. Een van de grote innovaties is hierbij de totstandkoming van een nieuw misdrijf: ecocide. België is hiermee in Europa voorloper, maar haalde de nodige inspiratie bij Vietnam. Het eerste land dat uitdrukkelijk het begrip ecocide in nationale wetgeving opnam was nl. Vietnam. Sinds 1990 stelt artikel 278 van het Vietnamese strafwetboek dat ecocide een misdaad tegen de mensheid is. Ecocide wordt daarbij gedefinieerd als 'destroying the natural environment, whether committed in time of peace or war' (BISSCHOP & JANSSENS, 2016). Dit voorbeeld is een mooie illustratie van kruisbestuiving. Staten kunnen van elkaar leren en zo gezamenlijk vooruitgaan.

België en Vietnam zetelden ook één jaar samen in de VN-veiligheidsraad (2020-2021). De samenwerking verliep vlot omdat beide landen vertrekken vanuit dezelfde insteek: aantonen dat multilateralisme werkt. Deze multilaterale benadering behoort tot het Belgische diplomatieke DNA en bouwt voort op weloverwogen eigenbelang. De Vietnamese bamboe diplomatie en de Belgische capaciteit voor het vinden van compromissen vormen een uitstekende tandem. Als België zijnde moeten we een voorspelbare en betrouwbare partner blijven op het wereldtoneel.

De goede relatie tussen Vietnam en België wil niet zeggen dat alles rozegeur en maneschijn is. Er zijn weldegelijk meningsverschillen en dat is niet onlogisch. Illustratief is het standpunt omtrent de Oekraïne-crisis. Als Westen zijn we eensgezind om de Russische agressieoorlog met klem te veroordelen en steunen we financieel en militair onze Oekraïense bondgenoot. Vietnam houdt zich daarentegen opvallend afzijdig. Sterker nog: in juni 2024 werd de Russische president Vladimir Poetin met veel egerds ontvangen in Vietnam. De lange en hechte historische banden tussen Rusland en Vietnam kunnen deze stellingname verklaren, maar ook het gegeven dat zelfs vandaag Rusland voor Vietnam de belangrijkste leverancier van wapens is, en ook een partner in de exploitatie van gas en olie (VAN POUCKE, 2024). De neutrale koers van Vietnam is weer een uiting van de befaamde bamboe diplomatie. In 2022 waren zowel de Amerikaanse president Joe Biden, alsook de Chinese president Xi Jinping te gast in Vietnam. Het land wil - buigzaam maar tegelijk sterk, zoals bamboe - balanceren tussen de grootmachten en stelt zich in zijn buitenlandse beleid neutraal op. De neutrale koers moet vermijden dat Vietnam de speelbal wordt van de grootmachten.

De idee om steeds van twee walletjes proberen te eten botst soms op haar eigen limieten. Laten we eens kijken naar de spanningen omtrent de Zuid-Chinese Zee. Vietnam claimt bepaalde

gebieden en eilandjes in de zee die o.a. grenzen aan Vietnam en ten zuiden liggen van China. De zee is een strategisch belangrijk gebied waar verschillende handelsroutes doorheen lopen en dat bovendien ook rijk is aan grondstoffen (CORDNER, 1994). Om de aanspraken te onderbouwen beroept Vietnam zich stelselmatig op het internationaal (zee)recht. Maar datzelfde internationaal recht wordt blijkbaar irrelevant wanneer Rusland schaamteloos het internationaal recht schendt door Oekraïne binnen te vallen. Deze twee maten en twee gewichten zijn een onmiskenbare smet op het Vietnamese blazoen. Neutraliteit helpt de onderdrukker, niet het slachtoffer.

Het zou grootmoedig zijn mocht een land als Vietnam, waarvan de territoriale integriteit in het verleden meermaals werd geschonden, resoluut de kant kiezen van het deerniswekkende Oekraïne.

De bamboe diplomatie van Vietnam heeft het land geen windeieren gelegd. Vietnam is een gerespecteerde speler op het wereldtoneel. Het zal uitkijken zijn of de neutrale koers stand kan houden in een snel veranderende wereld van oplopende spanningen tussen grootmachten. Zal Vietnam vroeg of laat kleur moeten bekennen en partij kiezen?

3. Handelsakkoorden als hefboom?

Het begrip “handelsakkoorden” heeft betrekking op twee luiken: de vrijhandelsovereenkomsten enerzijds en de overeenkomsten ter bevordering en bescherming van investeringen anderzijds. Het zijn cruciale instrumenten voor een gereguleerde vrijhandel.

De Europese Unie (EU) heeft in de zomer van 2015 de onderhandelingen voor het handelsakkoord met Vietnam (EVFTA) afgerond. Op 1 augustus 2020 trad het luik inzake de vrijhandelsovereenkomst in werking. Het tweede luik inzake het investeringsbeschermingsakkoord moet nog door verschillende lidstaten worden geratificeerd waaronder België. In België moeten, in lijn met de bevoegdheidsverdeling, ook de deelstaatarlamenten het akkoord ratificeren. Enkel het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moet nog een ordonnantie aannemen.

Dergelijke handelsovereenkomsten mogen dan wel een heel technische inslag hebben, ze zijn wel uitermate belangrijk want ze hebben directe gevolgen voor de Europeanen en de burgers van de partnerlanden. Zo heeft de handelsovereenkomst tussen de EU en Vietnam als gunstig gevolg dat voor de belangrijkste Belgische uitvoerproducten naar Vietnam de douanerechten worden afgeschaft. Het gaat o.a. om: chemische producten en kunststoffen (geneesmiddelen), landbouwproducten en voeding, edelstenen en uurwerken. Bovendien maakt het dat 65% van de Europese export van goederen naar Vietnam en 71% van de Vietnamese export van goederen naar de EU nu al tariefvrij wordt. Voor een reeks andere producten (zoals voor bier) verminderen de

invoertarieven gradueel gespreid over een periode tussen 3 tot 10 jaar, met als eindresultaat dat tot 99% van alle tarieven zullen geschrapt worden (FOD ECONOMIE, 2024).

Vlaams landbouwminister Hilde Crevits verklaarde dat het handelsakkoord voornamelijk exportmogelijkheden biedt en niet direct risico's inhoudt voor onze Vlaamse landbouw en voedingsindustrie. Vietnam voert voornamelijk exotische soorten groenten en fruit uit naar ons land. Dit vormt geen bedreiging voor onze markt. De varkens- en pluimveemarkt bieden tevens mogelijkheden aangezien Vietnam één van de grootste consumenten van vlees is in Azië (ca. 6 miljoen ton incl. pluimveevlees). Het land is de laatste jaren stelselmatig meer vlees gaan invoeren (LANDBOUWLEVEN, 2020).

Aangezien België een van de meest open economieën is ter wereld, vormt de internationale handel een onontbeerlijk schakel in ons welvaartsmodel. Meer dan 85% van ons bbp en de gezondheid van talloze ondernemingen, groot en klein, zijn afhankelijk van onze handel en investeringen met onze partners, binnen en buiten Europa. Het is zelfs zo dat 1 job op 5 in België afhankelijk is van export buiten de Europese Unie. België heeft alle belang bij handelsakkoorden die onze voorspoed vrijwaren (VBO, 2020).

De Europese unie is een militaire worm, een politieke dwerg, maar wel een economische reus³. Onze economische slagkracht moet als een hefboom gebruikt worden om wereldwijde uitdagingen gezamenlijk aan te pakken. Bij het sluiten van Europese handelsovereenkomsten zouden bijvoorbeeld een aantal specifieke criteria stelselmatig in die handelsovereenkomsten moet voorkomen. Men denke daarbij aan de bevordering van mensenrechten en maatregelen inzake milieu en volksgezondheid. Wat in tijden van klimaatverandering alleen maar kan worden aangemoedigd is dat het handelsakkoord tussen de EU en Vietnam een omvangrijk hoofdstuk bevat over duurzame ontwikkeling met dwingende bepalingen in verband met het klimaatakkoord van Parijs.

Internationale handel kan dus een katalysator zijn voor duurzame ontwikkeling (VBO, 2020). Uniforme spelregels met partnerlanden zorgen voor eerlijke concurrentie en een gelijk speelveld. Protectionisme en deloyale concurrentie bedreigen onze Belgische welvaart. Het is echter ook belangrijk om een kanttekening te plaatsen bij de rol van dergelijke handelsakkoorden. Tal van praktische bezwaren zorgen er namelijk voor dat ze niet zaligmakend zijn. Een handelsakkoord is geen wondermiddel dat plotsklaps alle structurele problemen inzake milieu, mensenrechten en democratie in partnerlanden kan oplossen. Zulke buitensporige verwachtingen zouden de relevantie van handelsakkoorden uithollen omdat ze deze ambities niet kunnen waarmaken.

3. Citaat van minister van staat en ex-premier Mark Eyskens.

Realisme en pragmatisme zijn dus geboden. Alleen handel drijven met landen die nooit een steek laten vallen, is een ijdele wens.

In ieder geval betreft het een delicate evenwichtsoefening tussen langs de ene kant de economische belangen en langs de andere kant onze Westerse normen en waarden. Het is zaak de gulden middenweg te vinden en om niet te vervallen in onfortuinlijk dogmatisme.

Laten we ook niet vergeten dat het handelsakkoord tussen de EU en Vietnam tot stand kwam in een gespannen context, onder meer inzake mensenrechten en de eerbiediging ervan. Heel wat middenveldorganisaties in de EU hebben zich verzet tegen het akkoord omdat uit internationale rapporten blijkt dat kinderarbeid en mensenhandel nog steeds recurrent voorkomen in Vietnam (NOS, 2019). Rechtenactivisten en bloggers worden geconfronteerd met intimidatie door de politie, pesterijen, willekeurige arrestaties en opsluiting. De politie gebruikt regelmatig martelingen en afranselingen om bekentenissen af te dwingen. Politieke dissidenten en activisten uit het maatschappelijk middenveld worden vaak veroordeeld tot lange gevangenisstraffen op basis van valse beschuldigingen (HUMAN RIGHTS WATCH, 2024).

Ondanks de kritiek werd het akkoord toch gesloten omdat de EU van oordeel is dat in Vietnam de politieke wil aanwezig is om werk te maken van de mensenrechten. Ook geopolitieke overwegingen spelen natuurlijk een onmiskenbare rol. Met de stijgende spanningen tussen de VS en China en een streven naar het minder afhankelijk worden van China, is de “China plus one” strategie belangrijk. Staten en ondernemingen stappen steeds meer af van de idee om al hun investeringen en inspanningen uitsluitend te richten op China. Landen zoals Vietnam en Thailand zien dit graag gebeuren en verwelkomen buitenlandse investeerders met open armen.

Als Europeanen moeten we ook gewoon de economische prognoses onder ogen zien. Tegen 2030 zal 90 % van de wereldwijde groei zich buiten de EU, en in het bijzonder in Azië, voltrekken. We zijn dus genoodzaakt om goede banden te onderhouden met groeimarkten zoals Vietnam (BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, 2020). België is voor Vietnam hoe dan ook een belangrijke economische partner. Sinds de inwerkingtreding van het handelsakkoord tussen Vietnam en de EU is de bilaterale handel, uitgedrukt in omzetcijfers, fors gestegen, namelijk met 73 %, van 3,8 miljard euro in 2021 tot 6,2 miljard euro in 2022. De grote Belgische ondernemingen hebben het voornemen om hun investeringen in Vietnam op te schroeven in sleutelsectoren zoals geavanceerde technologie, halfgeleiders, schone energie, slimme landbouw en zeehavens. Industrieparkontwikkelaar DEEP C⁴ is een van onze Belgische kroonjuwelen in Vietnam en is een inspiratiebron voor het zaken doen in Vietnam. De spanningen tussen China en de VS hebben de vraag naar bedrijfsterreinen in Vietnam doen ontploffen. Om Amerikaanse sancties te ontlopen

4. Deep C is onderdeel van havenontwikkelaar Rent-a-Port, op zijn beurt een dochter van de Antwerpse holding Ackermans & van Haaren.

zoeken bedrijven met activiteiten in China hun heil in andere productielanden zoals Vietnam. Deep C Vietnam spint, met zijn vijf industrieparken die samen goed zijn voor 3400 hectare grond, garen bij de hele situatie (VANGELDER, 2023).

4. Conclusie

De economische toekomst van Vietnam ziet er rooskleurig uit. Vietnam mag echter niet op zijn lauweren rusten. Bijkomende (buitenlandse en staats-)investeringen zullen nodig zijn om economisch te blijven groeien. Ook de vergrijzing van een aanzienlijk deel van de bevolking zal een uitdaging worden, net zoals de ecologische omslag en de grote efficiëntieproblemen van staatsbedrijven.

Vietnam heeft de afgelopen jaren werk gemaakt van zijn verdere integratie in het globaal economisch weefsel. Een culminatiepunt is het vrijhandelsakkoord met de EU. Door handelsbelemmeringen te laten varen worden zowel de EU als Vietnam beter.

Vietnam kan beschouwd worden als een vriend van België. De twee landen hebben veel (economische) belangen gemeen. Het is zaak voor onze Belgische diplomatie om de bilaterale betrekkingen te verstreken. Toch mogen we ook niet blind zijn voor de mensenrechtelijke realiteit in Vietnam. Het feit dat de doodstraf nog steeds in voege is en wordt uitgevoerd, het verbod op vrije vakbonden, het beknotten van de vrije meningsuiting. Het zijn slechts enkele van de pijnpunten die we aan de kaak moeten blijven stellen. Economische belangen mogen nooit zo zwaar doorwegen dat we onze normen en waarden verloochenen.

De Communistische Partij van Vietnam regeert het land met ijzeren hand. De in de ogen van de CPV zijnde subversieve en disruptieve acties worden onverbiddeijk monddood gemaakt. Sociale media worden scrupuleus onder de loep genomen. De sociale controle is sterk. De CPV laat niks aan het toeval over.

De vraag is hoe lang een autoritair bewind de plak kan blijven zwaaien? Democratische hervormingen zitten er alvast niet aan te komen.

Wat niet is, kan natuurlijk wel nog komen aldus het aloude spreekwoord.

Aansprakelijkheidsclausule

Dit artikel geeft enkel de visie van de auteur weer en het Olivaint Genootschap van België, vereniging zonder winstoogmerk, kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

Bibliografie

- Federaal Planbureau (2024) *Economische vooruitzichten 2024-2029: stabiele groei, maar een stijgend overheidstekort*. Federaal Planbureau, 14 juni 2024.
- Auto Week (2022) "Is VinFast een automerk om in de gaten te houden?" *Auto Week*, 14 mei 2022, <https://www.autoweek.nl/autonieuws/artikel/is-vinfast-een-automerk-om-in-de-gaten-te-houden/>.
- Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers (2023) *Voorstel van resolutie over de noodzakelijke steun aan de slachtoffers van het inzetten van Agent Orange tijdens de oorlog in Vietnam*. Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers, 2406/003, 29 september 2023, <https://www.dekamer.be/doc/flwb/pdf/55/2406/55k2406003.pdf>.
- Bisschop, L. and Janssens, L. (2016) "Ecocide en milieu(on)veiligheid. Miskenning of erkenning?" *Orde van de dag: criminaliteit en samenleving*, 76, pp. 33-45.
- Van Poucke, S. (2024) *Na Noord-Korea haalt Russische president Vladimir Poetin ook banden aan met Vietnam*. VRT NWS. 20 juni 2024, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/06/20/na-noord-korea-haalt-russische-president-vladimir-poetin-ook-ban/>.
- Cordner, L. (1994) *The Spratly Islands Dispute and the Law of the Sea*, O.D.I.L., pp. 61-74.
- FOD Economie (2024) *EU-Vietnam handels- en investeringsbeschermingsakkoorden*, 23 april 2024, <https://economie.fgov.be/nl/themas/handelsbeleid/handelsakkoorden/eu-vietnam-handels-en>.
- Landbouwlevel (2020) *Vietnam is een interessante markt voor onze landbouw en voedingsindustrie*. Landbouweleven. 7 mei 2020, <https://www.landbouweleven.be/7905/article/2020-05-07/vietnam-een-interessante-markt-voor-onze-landbouwenvoedingsindustrie>.
- VBO (2022) *Focus international trade*, VBO, https://www.vbofeb.be/globalassets/publicaties/focusinternational-trade---internationale-handel-cruciaal-zeker-tijdens-covid-19/vbofeb_focus-trade_octobre-2020_nl_20201118.pdf.
- NOS (2019) *Vietnam en EU ondertekenen handelsakkoord ondanks kritiek over dwangarbeid*. NOS. 30 juni 2019.
- Human Rights Watch (2024) *Human Rights Watch Submission to the European Union ahead of the EU-Vietnam Human Rights Dialogue*. Human Rights Watch, 15 mei 2024, <https://www.hrw.org/news/2024/07/03/human-rights-watch-submission-european-union-ahead-eu-vietnam-human-rights-dialogue>.
- Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers (2020) *Voorstel van resolutie over de Europese handelsovereenkomsten, teneinde in die verdragen dwingende criteria op te nemen inzake mensenrechten en inzake sociale en milieugerelateerde normen*. Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers, 0517/008, p. 12, <https://www.dekamer.be/doc/flwb/pdf/55/0517/55k0517008.pdf>.
- Vangelder, Joze (2023) "Koen Soenens (ontwikkelaar DEEP C) over ondernemen in Vietnam: 'Donald Trump was onze beste verkoper'" *Trends*. 03 juli 2023, <https://trends.knack.be/ondernemen/koen-soenens-ontwikkelaar-deep-c-over-ondernemen-in-vietnam-donald-trump-was-onze-beste-verkoper/>.



Carbonnelle, T. (2025) "La croissance économique et les investissements étrangers au Vietnam." *Rapport de session d'étude*, Conférence Olivaint Genootschap, vol. 70, pp. 53–60.

La croissance économique et les investissements étrangers au Vietnam.

Tristan Carbonnelle, Conférence Olivaint de Belgique, BE

1. Introduction

Au cours des dernières décennies, le Vietnam s'est imposé comme l'une des économies les plus dynamiques de l'Asie du Sud-Est. Ce pays autrefois marqué par la guerre et la pauvreté a entrepris, à partir de la fin des années 1980, une série de réformes économiques profondes connues sous le nom de « Doi Moi », qui ont marqué le début de sa transition vers une économie de marché. Ces réformes ont non seulement stimulé la croissance économique du pays, mais ont également attiré une vague d'investissements étrangers qui ont joué un rôle crucial dans le développement de ses infrastructures, de son industrie, et de son secteur technologique.

Aujourd'hui, le Vietnam est considéré comme un pôle d'attraction majeur pour les investisseurs étrangers comme nous avons pu s'apercevoir lors de notre voyage, en raison de sa stabilité politique, de sa main-d'œuvre jeune et qualifiée, et de ses avantages comparatifs dans divers secteurs économiques. Les investissements directs étrangers ont contribué à transformer le Vietnam en une plaque tournante de la production manufacturière mondiale, tout en renforçant son intégration dans l'économie mondiale.

Ce rapport vise à analyser l'évolution de la croissance économique du Vietnam et à explorer l'impact des investissements étrangers sur cette trajectoire. À travers une étude des différentes phases de développement du pays et une évaluation des défis actuels, il s'agira de comprendre

comment les investissements directs étrangers ont façonné l'économie vietnamienne et quelles sont les perspectives d'avenir pour ce pays en plein essor.

2. Historique de la croissance économique du Vietnam

Le Vietnam, pays d'Asie du Sud-Est, a connu une transformation économique remarquable depuis la fin des années 1980, suite à la mise en œuvre des réformes économiques « Doi Moi » (qui signifie “Renouveau” en vietnamien). Avant cette période, l'économie vietnamienne était largement centralisée et planifiée, marquée par une agriculture de subsistance et un secteur industriel sous-développé, héritage de plusieurs décennies de guerre et d'isolement économique.

2.1 Les réformes de Doi Moi (1986) et la transition vers une économie de marché

Face à la stagnation économique et à l'effondrement des alliés soviétiques, le gouvernement vietnamien a adopté les réformes Doi Moi en 1986, marquant un tournant décisif dans l'histoire économique du pays. Ces réformes visaient à libéraliser l'économie, à encourager l'initiative privée, et à attirer les investissements étrangers. Les réformes ont permis l'ouverture progressive des marchés, la décollectivisation de l'agriculture, la réduction du rôle de l'État dans l'économie, et la création de zones économiques spéciales pour attirer les investisseurs étrangers.

2.2 Les phases de croissance économique (1990-2023)

La mise en œuvre des réformes Doi Moi a rapidement porté ses fruits, avec un taux de croissance annuel du PIB atteignant en moyenne 7 à 8 % durant les années 1990 et 2000. Cette période de forte croissance a permis au Vietnam de passer du statut de l'un des pays les plus pauvres du monde à celui de pays à revenu intermédiaire.

Les années 1990 ont été marquées par une croissance rapide du secteur agricole, en particulier la production de riz, faisant du Vietnam l'un des plus grands exportateurs de riz au monde. En parallèle, le secteur manufacturier a commencé à se développer, notamment dans le textile et l'habillement, soutenu par une main-d'œuvre abondante et bon marché.

Dans les années 2000, le Vietnam a accéléré son industrialisation, attirant davantage d'investissements étrangers, en particulier dans les secteurs de l'électronique, de la construction

et des infrastructures. La croissance économique a continué de s'accélérer, avec l'émergence d'une classe moyenne urbaine, alimentant la demande intérieure.

Depuis 2010, le Vietnam a continué de diversifier son économie, devenant un acteur clé dans les chaînes d'approvisionnement mondiales, en particulier dans la production d'électronique, grâce à des géants comme Samsung, Intel, et LG, qui ont investi massivement dans le pays. Les exportations ont explosé, soutenues par des accords commerciaux avec des partenaires clés comme les États-Unis, l'Union européenne, et les pays de l'Asie-Pacifique.

2.3 Les secteurs économiques-clés

Plusieurs secteurs ont joué un rôle important dans la croissance économique du Vietnam :

- **L'agriculture** : Bien que le secteur agricole ait vu sa part diminuer dans le PIB au fil des années, il reste un pilier essentiel, notamment pour l'exportation de produits agricoles comme le riz, le café, et le poivre.
- **L'industrie manufacturière** : Ce secteur est désormais le moteur principal de la croissance, en particulier les industries textile, électronique, et manufacturière.
- **Les services** : Avec l'urbanisation croissante, le secteur des services, y compris le tourisme, le commerce, et les services financiers, a pris de l'ampleur, contribuant de manière significative à l'économie nationale.

2.4 Statistiques-clés

Depuis l'adoption des réformes Doi Moi, le Vietnam a enregistré une croissance économique soutenue. Le PIB par habitant est passé de moins de 100 USD en 1990 à environ 4 000 USD en 2023. Le taux de pauvreté a chuté de manière spectaculaire, passant de près de 60 % au début des années 1990 à moins de 5 % aujourd'hui. Le taux de croissance annuel du PIB, bien que légèrement ralenti ces dernières années en raison de la pandémie de COVID-19 et des incertitudes économiques mondiales, reste parmi les plus élevés de la région.

3. Les investissements étrangers au Vietnam

Depuis l'ouverture de son économie à la fin des années 1980, le Vietnam est devenu une destination de choix pour les investisseurs étrangers, attirés par les réformes économiques, la stabilité politique, et les avantages comparatifs que le pays offre. Les investissements directs

étrangers (IDE) ont joué un rôle crucial dans la transformation économique du Vietnam, en soutenant son industrialisation rapide et en intégrant le pays dans les chaînes de valeur mondiales.

3.1 Présentation des investissements directs étrangers (IDE) au Vietnam

Les IDE représentent un levier essentiel de croissance pour le Vietnam. Dès les premières réformes Doi Moi, le gouvernement vietnamien a mis en place un cadre réglementaire favorable pour attirer les capitaux étrangers, notamment par la création de zones économiques spéciales et l'octroi de divers avantages fiscaux. Ces mesures ont permis de stimuler les flux d'IDE vers le pays, contribuant à la modernisation des infrastructures et au développement des secteurs industriels clés.

Entre 2000 et 2023, les flux d'IDE vers le Vietnam ont considérablement augmenté, atteignant des niveaux records dans les années 2010. En 2022, par exemple, le Vietnam a attiré environ 27,7 milliards de dollars d'investissements étrangers, consolidant sa position comme l'un des principaux récipiendaires d'IDE en Asie du Sud-Est.

3.2 Facteurs attirant les investisseurs étrangers

Plusieurs facteurs expliquent l'attrait croissant des investisseurs étrangers pour le Vietnam :

- **Main-d'œuvre bon marché et jeune.** Le Vietnam dispose d'une population jeune et dynamique, avec un coût de la main-d'œuvre relativement faible par rapport à d'autres pays de la région, ce qui en fait une destination idéale pour les industries manufacturières.
- **Stabilité politique et économique.** Le Vietnam bénéficie d'une stabilité politique relative et d'une croissance économique soutenue, ce qui rassure les investisseurs sur le long terme.
- **Accords de libre-échange.** Le Vietnam a signé plusieurs accords de libre-échange bilatéraux et multilatéraux (comme l'Accord de libre-échange UE-Vietnam et le Partenariat Transpacifique Global et Progressiste), ce qui facilite l'accès aux marchés internationaux pour les entreprises établies dans le pays.
- **Amélioration des infrastructures.** Les investissements dans les infrastructures de transport, d'énergie, et de communication ont considérablement amélioré l'environnement des affaires au Vietnam, rendant le pays plus attractif pour les investisseurs.

3.3 Principaux pays investisseurs

Plusieurs pays jouent un rôle prépondérant dans les investissements étrangers au Vietnam :

- **Japon.** Le Japon est l'un des plus grands investisseurs au Vietnam, avec des investissements concentrés dans les infrastructures, l'industrie manufacturière, et l'immobilier.
- **Corée du Sud.** Avec des géants comme Samsung et LG, la Corée du Sud est l'un des principaux contributeurs d'IDE, en particulier dans le secteur de l'électronique.
- **Singapour.** Singapour est un autre acteur majeur, avec des investissements importants dans les services financiers, l'immobilier, et l'industrie.
- **Chine.** Les entreprises chinoises investissent massivement dans les secteurs manufacturier et énergétique, profitant de la proximité géographique et des coûts compétitifs.

Ce ne sont pas les seuls pays à investir au Vietnam. De nombreux pays européens y font également des investissements, comme nous avons pu l'observer durant notre session d'étude. La Belgique, par exemple, se distingue avec des entreprises comme Boydens Engineering, actives dans l'architecture, ou encore Deep C, qui gère une concession d'un parc industriel. Ces investissements européens contribuent également au dynamisme économique du pays.

3.4 Les secteurs d'investissement majeurs

Les IDE au Vietnam se concentrent principalement dans quelques secteurs-clés :

- **Manufacture et industrie légère.** Les investissements dans la manufacture, notamment dans le textile, l'habillement, et l'électronique, représentent une part importante des IDE au Vietnam. Ce secteur bénéficie de la main-d'œuvre abondante et du faible coût de production.
- **Immobilier.** L'urbanisation rapide du Vietnam et la croissance de la classe moyenne ont stimulé les investissements dans le secteur immobilier, avec des projets de construction de logements, de centres commerciaux, et d'hôtels.
- **Technologie et électronique.** L'industrie technologique est l'un des secteurs les plus dynamiques, avec des investissements massifs d'entreprises multinationales pour établir des usines de production de composants électroniques.
- **Énergie.** Le Vietnam attire également des investissements dans le secteur énergétique, notamment dans les énergies renouvelables (éolien, solaire) pour répondre à la demande croissante d'électricité.

4. Impact des investissements étrangers sur l'économie vietnamienne : réalisations et défis

Les investissements étrangers ont été un pilier de la transformation économique du Vietnam, en accélérant l'industrialisation et en améliorant les infrastructures. Cependant, cette dépendance aux capitaux étrangers s'accompagne de défis économiques et environnementaux.

4.1 Contribution des investissements étrangers au développement économique

Les IDE ont largement contribué à la création d'emplois, notamment dans les secteurs manufacturier et électronique, stimulant ainsi la croissance du PIB. L'amélioration des infrastructures, soutenue par ces investissements, a facilité l'intégration du Vietnam dans l'économie mondiale, en rendant les échanges commerciaux plus fluides. Les entreprises multinationales, attirées par les coûts de production compétitifs, ont fait du Vietnam un centre mondial de production de biens manufacturés, contribuant ainsi à l'augmentation des exportations. Par ailleurs, les IDE ont favorisé le transfert de technologies et de compétences, renforçant la compétitivité de la main-d'œuvre vietnamienne.

4.2 Défis et limites des investissements étrangers

Toutefois, la dépendance aux IDE présente des risques. La réduction ou le retrait de ces investissements pourrait affecter la croissance économique et l'emploi. De plus, la majorité des bénéfices générés par les entreprises étrangères est rapatriée, limitant l'impact direct sur l'économie locale. La concurrence régionale pour attirer les IDE devient également plus forte, ce qui pourrait pousser le Vietnam à offrir des conditions encore plus attractives aux investisseurs, au risque de diminuer ses revenus fiscaux. Sur le plan environnemental, l'industrialisation rapide a entraîné des problèmes de pollution et de dégradation des ressources naturelles. Le gouvernement doit donc trouver un équilibre entre croissance économique et durabilité environnementale en promouvant des investissements verts et en renforçant les régulations.

4.3 Perspectives pour l'avenir

Pour tirer pleinement parti des IDE, le Vietnam devra diversifier ses sources d'investissement et se concentrer sur les secteurs à forte valeur ajoutée. Il sera crucial d'adopter des politiques favorisant le développement durable et l'innovation pour assurer une croissance équilibrée. Le renforcement

des relations commerciales et l'exploitation des accords de libre-échange permettront au Vietnam de maintenir sa compétitivité tout en garantissant des bénéfices durables pour sa population.

5. Conclusion

Les investissements étrangers ont joué un rôle déterminant dans la transformation économique du Vietnam, contribuant à son industrialisation rapide, à l'amélioration des infrastructures, et à l'intégration du pays dans l'économie mondiale. Grâce à une politique d'ouverture et à un environnement favorable aux affaires, le Vietnam est devenu une destination prisée des investisseurs internationaux, ce qui a stimulé la croissance économique et créé des millions d'emplois.

Cependant, cette dépendance aux investissements étrangers comporte des défis, notamment la vulnérabilité économique en cas de retrait des capitaux, la concurrence régionale croissante, et les impacts environnementaux liés à une industrialisation rapide. Pour pérenniser cette croissance, le Vietnam devra continuer à diversifier ses sources d'investissement, encourager le développement durable, et renforcer l'innovation dans les secteurs à forte valeur ajoutée.

En adoptant ces stratégies, le Vietnam pourra non seulement maintenir son attractivité pour les investisseurs étrangers, mais aussi garantir un développement économique équilibré et durable pour l'avenir. Les défis sont nombreux, mais les opportunités le sont tout autant, offrant au Vietnam un potentiel de croissance considérable dans les années à venir.

Clause de responsabilité

Cet article reflète uniquement les opinions de l'auteur et la Conférence Olivaint de Belgique, association sans but lucratif, ne pourrait aucunement être tenue responsable de l'usage qui pourrait être fait des propos contenus dans cet article.

Bibliographie

Contributeurs aux projets Wikimedia (2024) *Économie du Viêt Nam*. https://fr.wikipedia.org/wiki/%C3%89conomie_du_Vi%C3%AAt_Nam#:~:text=De%20plus%2C%20le%20taux%20de,entre%205%25%20et%207%25.

École normale supérieure de Lyon (s. d.) *Carte à la une. Dynamiques et contrastes du développement au Vietnam* — *Géoconfluences*. 2002 Géoconfluences ENS de Lyon. <https://geoconfluences.ens-lyon.fr/informations-scientifiques/a-la-une/carte-a-la-une/dynamiques-contrastes-developpement-vietnam>.

Investissement direct étranger au Vietnam | Vietnamese-Attorney.com (s. d.) Vietnamese-attorney.com. <http://www.vietnamese-attorney.com/fr/investir-auietnam/loi-sur-l-investissement-au-vietnam/investissement-direct-etranger-auietnam/>.

Kicu (s. d.) *L'histoire du miracle économique du Vietnam* – UGVF. <https://www.ugvf.org/lhistoire-du-miracle-economique-du-vietnam/>.

Le journal Nhân Dân (2024) "Investissements étrangers : le Vietnam recommandé pour sa stabilité et sa croissance". *Le Journal Nhân Dân*. <https://fr.nhandan.vn/investissements-etrangers-le-vietnam-recommande-pour-sastabilite-et-sa-croissance-post88951.html>.

Le Vietnam est l'un des pays en développement à la plus forte croissance au monde (s. d.) lecourrier.vn. <https://lecourrier.vn/le-vietnam-est-lun-des-pays-en-developpement-ala-plus-forte-croissance-aumonde/1178958.html#:~:text=Selon%20Insider%20Monkey%2C%20le%20pays,la%20plus%20forte%20au%20monde>.

Le Vietnam reste une destination de choix pour les investissements étrangers (s. d.) lecourrier.vn. <https://lecourrier.vn/le-vietnam-reste-une-destination-de-choix-pourles-investissements-etrangers/1228734.html>.

Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères (s. d.) *Présentation du Vietnam*. France Diplomatie - Ministère de l'Europe et des Affaires Étrangères. <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/vietnam/presentation-du-vietnam/>.

Ndel (2023) "Le Vietnam a de grandes opportunités pour bénéficier de la tendance à la relocalisation des IDE". *Le Journal Nhân Dân*. <https://fr.nhandan.vn/levietnam-a-de-grandes-opportunités-pour-beneficier-de-la-tendance-a-larelocalisation-des-ide-post84759.html>.

Perspective Monde (s. d.) <https://perspective.usherbrooke.ca/bilan/servlet/BMTendanceStatPays?codePays=VNM&codeTheme=2&codeStat=NY.GDP.MKTP.KD.ZG>.

Van Anh Ly, R. O. (2024) "Accord de Libre-Échange UE-Vietnam : opportunités, défis et impacts sur l'économie vietnamienne." *Nouveaux Enjeux de la Mondialisation Économique et Politiques Gouvernementales*. <https://www.teseopress.com/nouveauxenjeuxdelamondialisationeconomiqueetpolitique/chapter/accord-de-libre-echange-ue-vietnam-opportunités-defis/>.



Ampe, V. (2025) "De gelijkenissen en verschillen tussen de Chinese en Vietnamese economische groei vanuit een (geo-) politieke invalshoek." *Studiereisverslag*, Conférence Olivaint Genootschap, vol. 70, pp. 61–66.

De gelijkenissen en verschillen tussen de Chinese en Vietnamese economische groei vanuit een (geo-)politieke invalshoek.

Victor Ampe, Olivaint Genootschap van België, BE

1. Inleiding

De studiesessie van het Olivaint Genootschap van België in Vietnam in juli 2024 was een ervaring voor het leven. Het is als 22-jarige student een grote eer om een dergelijk rijk en intellectueel uitdagend programma te mogen afwerken. Doorheen de reis werd ik dan ook vaak sterk geprikkeld om me verder in bepaalde zaken te verdiepen. Als recent afgestudeerde politieke wetenschapper, met een sterke interesse in internationale (geo-)politiek, kijk ik met bewondering naar de bijzondere geopolitieke en geo-economische positie waarin het land zich op het moment van dit schrijven bevindt. Tijdens verschillende conferenties kon ik mezelf niet van de indruk ontdoen dat Vietnam bijzonder veel gelijkenissen vertoont met het groeiparcours van haar grote buur, de Volksrepubliek China (hierna: PRC). Deze strategienota zal dan ook focussen op de verschillen en gelijkenissen die heersen tussen beide landen, vanuit een breed internationaal en macro-economisch perspectief. Het doel van dit schrijven is niet om exhaustief te zijn, maar om de lezer zo beknopt en correct mogelijk te informeren over het antwoord op de onderzoeksvraag.

2. Vietnam en de PRC: gelijkenissen

Dit eerste luik zal focussen op enkele opvallende feiten over Vietnam die ik doorheen de studiesessie opving en linkte aan het beleid van de PRC. Reeds in de Hanoi Business School, waar

een van allereerste conferenties van de studiesessie plaatsvond, werd er sterk de nadruk gelegd op de daling van de armoedecijfers in Vietnam, gecombineerd met een doelcijfer van 7% economische groei per jaar. De koppeling van deze twee cijfers is een praktijk die de PRC ook toepast. Zowel de PRC als Vietnam hebben armoedebestrijding expliciet gekoppeld aan hun economische groeistrategieën. In beide landen wordt economische groei niet alleen gezien als een middel om welvaart te creëren, maar ook als een cruciale pijler voor de legitimiteit van hun respectieve communistische regimes (WAN *et al.*, 2021; YANG & SHEPHERD, 2021). Sinds de hervormingen van Deng Xiaoping in 1978 heeft de PRC een enorme armoedebestrijding gerealiseerd, waarbij honderden miljoenen mensen uit de armoede zijn getild. Dit is uiteraard een bijzondere prestatie, die gretig gebruikt wordt als PR-stunt door het communistische regime. In Vietnam is een soortgelijke dynamiek zichtbaar. Sinds de Doi Moi-hervormingen in 1986 is het percentage van de bevolking dat in armoede leeft ook drastisch afgenomen (VAN ARKADIE & MALLON, 2004; FENG & ZHANG, 2018). Een soortgelijke prestatie waar het regime, net zoals in de PRC, graag mee uithaalt.

Om die noodzakelijke economische groei te behalen kijkt Vietnam op dit moment vooral naar directe buitenlandse investeringen (FDI), zo bleek uit meerdere conferenties tijdens de studiesessie. Hier opnieuw is de link met de PRC niet ver te zoeken. De Chinese groei is gestoeld op de honderden miljarden dollars aan buitenlandse investeringen die het land sinds de opening van haar economie ontving (ZENG & ZHOU, 2021). Ook merkwaardig is de start van het groeipad van beide landen. PRC trad in 2001 toe tot de Wereldhandelsorganisatie en Vietnam in 2007. Voor beide landen was dit het startpunt van hun indrukwekkende jaarlijkse groeicijfers (BACCINI *et al.*, 2019; CHING & CHING, 2003). De zes jaar verschil is overigens sterk gelijkend op de 8 jaar verschil die zit tussen de hervormingen van Xiaoping in de PRC en de Doi Moi-hervormingen in Vietnam.

Ook op politiek vlak zijn er sterke gelijkenissen. Zowel Vietnam als de PRC zijn communistische eenpartijstaten, die vrij planmatig hun economie in goede banen sturen. Zo werd tijdens meerdere ontmoetingen duidelijk dat Vietnam in 2050 over een ontwikkelde, hoge-inkomenseconomie wilt beschikken. Zowel in de PRC als Vietnam wordt die economische groei gebruikt als een belangrijke bron van legitimatie voor de respectievelijke regimes.

Op geopolitiek vlak, ten slotte, delen Vietnam en PRC hun strategische locatie in het oosten van Azië. Beide landen beschikken over een lange kustlijn en een gunstige ligging ten opzichte van de aanvoerlijnen richting het Westen.

3. Vietnam en de PRC: verschillen

De lange lijst aan gelijkenissen tussen Vietnam en de PRC prikkelde me om op zoek te gaan naar een lijst verschillen tussen het economische groeipad van beide landen. Een eerste verschil ligt voor de hand: Vietnam en de PRC zijn van een volstrekt andere grootteorde, en dat heeft zeer verregaande implicaties.

De PRC is de op één na grootste economie ter wereld, met een bevolking van meer dan 1,4 miljard mensen. Deze enorme schaal maakt van de PRC, samen met de VS en de EU als blok, een van de economische grootmachten. Het land heeft gigantische afzetmarkten voor zowel consumptiegoederen als industriële producten en beschikt over een uitgebreide infrastructuur die zijn positie als ‘fabriek van de wereld’ ondersteunt (ZHANG, 2006). Ook focust de Chinese economie zich de laatste jaren steeds sterker op hoogtechnologische producten en technologieën. De PRC gebruikt haar economische macht ook om op andere manieren, zowel politiek als militair, haar invloed uit te oefenen. Sommige stemmen beargumenteren zelf dat de PRC op die manier de internationale wereldorde drastisch wilt veranderen (DAMS, 2024).

Vietnam is met een bevolking van ongeveer 100 miljoen zielen veel kleiner dan haar grote buur. Vietnam is een middelgrote economie die zich vooral richt op specifieke, low-end sectoren zoals textiel, elektronica en landbouw, en heeft minder invloed op de mondiale economische dynamiek dan de PRC. Het westen hoeft dan ook niet de vrezen voor een sterk ‘rebellerend’ Vietnam, zoals op het moment van dit schrijven met de PRC aan de hand is.

Een tweede zeer interessante dynamiek is de rol van staatsbedrijven in de respectievelijke landen. De Chinese overheid speelt een bijzonder dominante rol in de economie. Hoewel de markt een belangrijke rol speelt, blijft de overheid er sterk betrokken bij tal van strategische sectoren zoals energie, telecom en defensie (GAO & ZHOU, 2023). De PRC is bijvoorbeeld integraal of deels eigenaar van enkele van grootste investeringsbanken ter wereld. Daarnaast subsidieert het regime royaal strategische industrieën, zoals de productie van elektrische wagens. Dit leidde zeer recent tot een grote economische rel met (onder andere) de Verenigde Staten en de Europese Unie (BLOOMBERG, 2024).

De Vietnamese overheid heeft eveneens een actieve rol in de economie, via bijvoorbeeld het 2050-doeltraject, maar de omvang en invloed van staatsbedrijven zijn kleiner dan in de PRC. Vietnam heeft meer ruimte gegeven aan de private sector en buitenlandse investeerders, wat heeft bijgedragen aan een flexibeler economisch landschap. Hoewel de overheid nog steeds een

belangrijke speler is, vooral in de planning en regulering, is de Vietnamese economie minder strak gestuurd dan die van de PRC (NGUYEN, 2009).

Een derde verschil heeft betrekking tot de situering van beide landen in de internationale politiek. Vietnam hecht, zoals duidelijk werd gemaakt op meerdere conferenties tijdens de studiesessie, bijzonder veel belang aan haar ‘bamboediplomatie’. Het land positioneert zich doormiddel van deze strategie zo neutraal mogelijk in internationale conflicten en tracht zo goed mogelijke relaties te onderhouden met zo veel mogelijk andere landen. Het Vietnamese nationale belang en de nationale soevereiniteit staan daarbij stevast op de eerste plaats. Dit beleid was de laatste jaren heel succesvol. Op enkele strubbelingen met de PRC in de Zuid-Chinese Zee en de ergernissen uit het westen in verband met de ambigue Vietnamese positie tegenover het conflict in Oekraïne heeft Vietnam vrij tot zeer vriendschappelijke (economische relaties) met de rest van de wereld (BUI, 2024; THAYER, 2016; VUING, 2024). Dit geldt veel minder voor de PRC. Het land is de facto verwickeld in een handelsoorlog met het westen en heeft serieuze geopolitieke conflicten met haar burenen, waaronder Taiwan en Japan.

Aansprakelijkheidsclausule

Dit artikel geeft enkel de visie van de auteur weer en het Olivaint Genootschap van België, vereniging zonder winstoogmerk, kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

Bibliografie

- Bloomberg (2024) "China's EV Makers Got \$231 Billion Aid over 15 Years, Study Says." *Bloomberg.com*, 21 June 2024.
- Baccini, L., et al. (2019) "Globalization and State Capitalism: Assessing Vietnam's Accession to the WTO." *Journal of International Economics*, vol. 119, July 2019, pp. 75–92, <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2019.02.004>.
- Bui, T.X. (2024) "Beyond Bamboo Diplomacy." *Oxford University Press EBooks*, Oxford University Press, June 2024, <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197673546.013.15>.
- Ching, C., and Ching, H.Y. (2003) *Handbook on China's WTO Accession and Its Impacts*. <https://doi.org/10.1142/5017>.
- Dams, T. (2024) "How China Is Pursuing a New World Order among the Geopolitical Ruins." *Clingendael*, 27 Feb. 2024, www.clingendael.org/publication/how-china-pursuing-new-world-order-among-geopolitical-ruins.
- Feng, W., and Zhang, Y. (2018) "Deng Xiaoping and China's Reform and Opening-Up." *Peaceful Development Path in China*, Aug. 2018, pp. 27–56, https://doi.org/10.1007/978-981-13-1439-1_2.
- Gao, H. and Weihuan Z. (2022) *Between Market Economy and State Capitalism: China's state-owned enterprises and the world trading system*. Cambridge University Press.
- Nguyen, L. (2009) *Guerilla Capitalism: The state in the market in Vietnam*. Elsevier.

- Thayer, C.A. (2016) "Vietnam's Strategy of 'Cooperating and Struggling' with China over Maritime Disputes in the South China Sea." *Journal of Asian Security and International Affairs*, vol. 3, no. 2, July 2016, pp. 200–20, <https://doi.org/10.1177/2347797016645453>.
- Van Arkadie, B., and Mallon, R. (2004) "Viet Nam - a Transition Tiger?" *BiblioBoard Library Catalog (Open Research Library)*, https://doi.org/10.26530/oapen_459765.
- Vuving, A.L. (2024) "Bamboo in a Storm: The Russia-Ukraine War and Vietnam's Foreign Policy (2022–2024)." *The Pacific Review*, 15 May 2024, pp. 1–29, <https://doi.org/10.1080/09512748.2024.2354673>.
- Wan, G., Xiaoshan, H., and Weiqun, L. (2021) "China's Poverty Reduction Miracle and Relative Poverty: Focusing on the Roles of Growth and Inequality." *China Economic Review*, vol. 68, Aug. 2021, p. 101643, <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2021.101643>.
- Yang, Y., and Shepherd, C. (2021) "China's Boast of Eradicating Poverty Challenged by New Study." *Financial Times*, 8 June 2021, www.ft.com/content/883f60d5-7085-4db6-a4e0-d277f43923b8.
- Zeng, S., and Zhou, Y. (2021) "Foreign Direct Investment's Impact on China's Economic Growth, Technological Innovation and Pollution." *International Journal of Environmental Research and Public Health*, vol. 18, no. 6, p. 2839, <https://doi.org/10.3390/ijerph18062839>.
- Zhang, K.H. (2006) *China as the World Factory*. Routledge.



Ditova, A. (2025) "Les enjeux de la politique 'China Plus One' au Vietnam." *Rapport de session d'étude*, Conférence Olivaint Genootschap, vol. 70, pp. 67–74.

Les enjeux de la politique "China Plus One" au Vietnam.

Aurora Ditova, Conférence Olivaint de Belgique, BE

1. Introduction

Beaucoup d'entreprises internationales, avant tout occidentales, ont réalisé des investissements importants au cours des dernières décennies en Chine, attirées par les faibles coûts de production et par une économie locale en fort développement. Pourtant, récemment, cette pratique soulève la problématique d'une dépendance excessive envers l'économie chinoise.

Au fil des années, l'augmentation des tensions commerciales entre la Chine et les États-Unis, ainsi que les perturbations mondiales des chaînes d'approvisionnement comme lors de la pandémie de COVID-19, ont mis en évidence l'importance d'une stratégie de production plus résiliente.

C'est pour cette raison que la stratégie "China Plus One" (C+1) a été développée. Cette approche, qui gagne en popularité depuis 2013, incite les entreprises internationales à élargir leur zone d'approvisionnement.

Le Vietnam, parmi d'autres pays tels que l'Inde, la Thaïlande ou encore l'Indonésie, se sont imposés comme acteurs clés dans la politique C+1. Une combinaison unique de plusieurs avantages a fait du Vietnam une destination privilégiée pour les investissements internationaux, en particulier dans le secteur manufacturier à forte intensité de main-d'œuvre, notamment en raison du coût de la main-d'œuvre relativement faible, des infrastructures appropriées pour soutenir les exportations et de l'emplacement stratégique du Vietnam, situé sur les principales routes commerciales mondiales (FRANCOIS *et al.*, 2023).

Le Vietnam a également établi plus de 15 accords commerciaux avec des partenaires dans le monde entier, dont celui avec l'Union Européenne (UE) entrée en vigueur en 2020 (COMMISSION EUROPÉENNE, 2019) en éliminant 99 pour cent des droits de douane.

Ce rapport a pour but de mettre en lumière le rôle du Vietnam dans cette stratégie C+1 ainsi que ses conséquences économiques et politiques pour la région, sans oublier les difficultés que cela représente pour celle-ci.

2. Ouverture économique de la Chine.

La Chine, est devenu un partenaire commercial principal pour le monde occidental grâce à son secteur manufacturier. Les dernières années montrent toutefois un changement au profit de plusieurs de ses voisins. Il faut s'en remettre à la stratégie de croissance de la Chine pour comprendre la cause de telles décisions.

En raison de son histoire, économie et politique, la Chine a tardé à s'ouvrir au commerce international. Après la révolution de 1949, Lorsque Mao Zedong proclame la République populaire de Chine, le pays a adopté une économie planifiée strictement contrôlée par l'État, suivant un modèle communiste (INA, 2021). Ce n'est qu'à la fin des années 1970, sous la direction de Deng Xiaoping, que la nécessité de réformer est devenue évidente face à l'inefficacité du système. La stagnation économique, l'insatisfaction populaire et les échecs des politiques de collectivisation ont contraint le gouvernement à reconsidérer sa stratégie. La libéralisation avait d'une part pour but de moderniser l'économie et d'attirer des investissements étrangers, tout en intégrant les chaînes de production mondiales. D'autre part, des tensions internes poussaient également le pays vers le chemin de la mondialisation. La Chine a donc ouvert ses portes, marquant le commencement d'un bouleversement économique radicale.

La décollectivisation de l'agriculture a été la première étape des réformes, permettant aux agriculteurs de gérer leurs propres terres, ce qui a entraîné une hausse importante de la productivité agricole et des revenus des paysans. Cette première étape a posé les bases d'une évolution économique plus globale (WORLD BANK, 2017).

Parallèlement, l'administration de Deng Xiaoping créé des Zones Économiques Spéciales (ZES) dans les régions de Shenzhen, Zhuhai, Shantou, Xiamen, Hainan, Shanghai, Pudong, et Tianjin Binhai (WORLD BANK, 2010). Ces régions bénéficient d'avantages fiscaux, d'une administration simplifiée et d'autres privilèges permettant à l'économie locale de se développer. Nous verrons dans une section ultérieure en quoi cela a servi de modèle pour d'autres pays, comme le Vietnam.

Le gouvernement a également libéralisé le marché des biens de consommation, laissant ce dernier déterminer les prix en dehors de toute intervention directe de l'Etat, au bénéfice de la compétitivité. Deng a également encouragé l'investissement direct étranger (IDE) en offrant des conditions favorables, notamment la possibilité de créer des coentreprises et de rapatrier des bénéfices.

La transformation économique a aussi été influencée par les réformes successives des entreprises publiques. Les SOE (State-owned entreprises, entreprises détenues par l'Etat) ont subi une réorganisation radicale afin d'aligner leur gestion sur celle des entreprises privées. Beaucoup de SOE ont bénéficié d'une autonomie qui leur permet de prendre leurs propres décisions, notamment en ce qui concerne la rétention des bénéfices et les choix d'investissement, ce qui a entraîné une amélioration de leur efficacité (ROSKAM, 2021).

Enfin, les réformes ont également visé les investissements dans l'éducation et la technologie. Le gouvernement a mis l'accent sur l'amélioration des compétences de la main d'œuvre et sur le développement des capacités technologiques, favorisant ainsi une économie plus innovante et compétitive.

3. Économie du Vietnam

Le Vietnam – un pays en pleine transition – a connu une croissance économique sans précédent ces 30 dernières années. Sa trajectoire semble suivre celle que la Chine a entreprise dans les années 70, laissant certains penser que le Vietnam est une copie Chinoise ayant 20 ans de retard. Les réformes gouvernementales mises en place depuis la libéralisation, combinées à des tendances mondiales favorables, ont permis de propulser le Vietnam, qui était l'un des pays les plus pauvres au monde, au statut de pays à revenu intermédiaire en l'espace d'une génération, et ce suite à une série de réformes connues sous le nom de *Đổi Mới* (WORLD BANK).

Le *Đổi Mới*, ou « Renovation », a été lancé en 1986. Cette série de réformes suit la tendance chinoise, ayant pour but de passer d'une économie planifiée vers une économie de marché – c'est-à-dire capitaliste – tout en gardant des valeurs socialistes. L'une des premières mesures a été la décollectivisation de l'agriculture comme en Chine.

Le Vietnam a ensuite autorisé la libre fixation des prix par les acteurs économiques, comme son prédécesseur Chinois 20 ans auparavant. A partir de 1990, les prix sont déterminés par le marché pour promouvoir la concurrence et limiter l'intervention de l'Etat, permettant aux acteurs économiques de jouer un rôle plus important dans l'économie. Cette transition a été essentielle pour encourager l'initiative privée et diversifier l'économie nationale.

C'est également durant cette période que le Vietnam se met à rechercher des sources d'investissements directs étrangers (IDE). À partir de 1987, le gouvernement crée des conditions fiscales favorables et des procédures administratives simplifiées, en mettant l'accent sur le développement de grandes zones industrielles pour attirer les multinationales.

La réforme des entreprises d'État a débuté dans les années 1990, lorsque le gouvernement s'est attelé à la restructuration de ces entreprises dans le but de les laisser opérer avec une autonomie et une efficacité que le pays n'avait pas encore connue. Cela a été partiellement rendu possible par la privatisation partielle de certaines d'entre elles.

Pour accompagner cette transformation économique, le Vietnam a également cherché à renforcer ses liens commerciaux et d'investissement avec d'autres pays. L'adhésion du pays à l'Organisation mondiale du commerce (OMC) en 2007 a été un moment charnière, facilitant l'établissement de divers accords de libre-échange pour renforcer ses relations commerciales.

Enfin, le gouvernement a reconnu l'importance d'un personnel qualifié et a donc investi dans l'éducation et la formation professionnelle, notamment à partir de 2001. Parallèlement, le développement des infrastructures – routières, (aéro-)portuaires... – pour soutenir la croissance économique est devenu une priorité stratégique pour le pays, contribuant ainsi à améliorer l'environnement des affaires et à favoriser l'attractivité du Vietnam pour les investisseurs étrangers.

Dans l'ensemble, ces réformes ont transformé profondément l'économie vietnamienne, entraînant une croissance significative, une réduction de la pauvreté et une intégration accrue dans l'économie mondiale. Le succès des réformes du Đổi Mới a positionné le Vietnam comme l'une des économies à la croissance la plus rapide en Asie du Sud-Est.

4. Investissements Directs étrangers (IDE)

Le Vietnam reçoit depuis plus de 30 ans d'importants IDE, sa croissance étant en moyenne de 7% au cours des dernières années (WORLD BANK, 2023). Cependant, le Vietnam doit reconnaître que ces hauts pourcentages d'investissements étrangers se font en partie au dépend des entreprises locales et de son avoir extérieur net. Les acteurs étrangers laissent peu de place à la compétition vietnamienne et risquent de rapatrier les profits réalisés au Vietnam dans le pays où se trouve leur siège.

Samsung, Nokia, LG Electronics, ou Hon Hai Precision Industry Co. Ltd., plus connu comme Foxconn, en tant que producteur iPhone, sont autant d'exemples de délocalisations au profit du Vietnam et au dépend de la Chine.

La production manufacturière représente jusqu'à 20% du Produit Intérieur Brut (PIB) du Vietnam depuis plus de 10 ans (VIETNAM BRIEFING, 2024). Celle-ci comprend principalement la production textile, agroalimentaire et plus récemment l'électronique ainsi que les semi-conducteurs.

5. Les coûts compétitifs du Vietnam

La qualification de la main d'œuvre Vietnamienne s'est révélé être une évidence au cours du voyage d'études : dans les universités bien sûr, mais aussi au sein de sociétés belges opérant sur place, tel que Boydens Engineering. Le Vietnam se positionne ainsi comme étant plus attractif que ses voisins indonésien et cambodgiens (NUMBEO, 2024).

Bien que la main d'œuvre au Vietnam demeure bon marché, sa productivité est en dessous de celle de certains de ses voisins, le plaçant à peine au-dessus des pays en voie de développement (ILOSTAT, 2024).

Pourtant, malgré son statut de pays en développement, le Vietnam a réalisé d'importants investissements dans l'éducation et la formation professionnelle. Ces efforts ont conduit à la création d'un bassin croissant de talents qualifiés, notamment dans les domaines de la fabrication, de la technologie, de l'informatique, de l'ingénierie et de l'électronique. Grâce à cette main-d'œuvre éduquée, les fabricants vietnamiens améliorent la qualité de leur offre, même si la forte demande pour ces travailleurs limite la croissance.

6. Accès logistique

Situé sur les côtes sud-est de l'Asie et face à la mer de Chine méridionale, qui donne accès au Pacifique, le Vietnam occupe une position stratégique au cœur de l'Asie. Cette localisation offre un accès direct aux corridors maritimes et aux fournisseurs logistiques qui desservent des pays voisins tels que la Chine, le Japon, la Corée, les Philippines et Singapour.

7. Risques pour le Vietnam

Les tensions commerciales, les guerres tarifaires, l'instabilité politique, les risques de conflits militaires futurs, les relations commerciales hostiles, les violations de la propriété intellectuelle et la suspicion d'espionnage numérique : tous ces facteurs de risque actuels associés à la Chine représentent une menace commerciale pour les entreprises occidentales sous contrat avec des fabricants chinois. En comparaison, le Vietnam ne présente pas la plupart de ces risques. Bien

que des risques existent, ils sont loin d'être aussi importants qu'en Chine. Pourtant, plus de 80 pour cent des matières premières utilisées dans l'industrie textile provient de Chine, soulignant la contradiction entre les intérêts occidentaux souhaitant se désolidariser du géant asiatique tout en s'en remettant aux mains des Vietnamiens qui en sont en même dépendant. Malgré tout, de nombreuses entreprises estiment que le Vietnam offre une meilleure efficacité en termes de coûts sur le long terme, garantissant des investissements manufacturiers plus pérennes que dans le contexte incertain de la Chine actuelle.

8. Conclusion

En conclusion, le Vietnam émerge comme un acteur incontournable dans le contexte de la stratégie C+1, offrant aux entreprises internationales une alternative viable à la Chine pour leurs opérations de production. Grâce à des réformes économiques, notamment le Đổi Mới, le pays a su attirer des investissements étrangers tout en favorisant la croissance de son secteur privé. Sa main-d'œuvre compétente, ses infrastructures adaptées et sa position géographique stratégique renforcent son attrait en tant que destination d'investissement. Toutefois, le Vietnam doit naviguer avec prudence dans un environnement économique mondial en mutation, tout en équilibrant sa dépendance envers la Chine pour les matières premières ainsi que de ses voisins plus riches pour conserver les profits engendrés dans le pays.

Clause de responsabilité

Cet article reflète uniquement les opinions de l'auteur et la Conférence Olivaint de Belgique, association sans but lucratif, ne pourrait aucunement être tenue responsable de l'usage qui pourrait être fait des propos contenus dans cet article.

Bibliographie

European Commission (2020) *EU-Vietnam*. policy.trade.ec.europa.eu, https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-andregions/vietnam/eu-vietnam-agreement_en.

Francois, M., Hansmann, T., Huang, B., & Nguyen, Z. (2023). *Boosting Vietnam's manufacturing sector: From low cost to high productivity*. McKinsey & Company, 25 septembre 2023, <https://www.mckinsey.com/featured-insights/asia-pacific/boosting-vietnams-manufacturingsector-from-low-cost-to-high-productivity>.

INA (2021) *1er octobre 1949 : la naissance de la Chine communiste* | INA, ina.fr, <https://www.ina.fr/inaclaire-actu/1er-octobre-1949-la-naissance-de-la-chine-communiste>.

- Roskam, C. (2021). *The Architecture of China's Economic Liberalization*. Yale University Press, 3 décembre 2023, <https://yalebooks.yale.edu/2021/12/03/the-architecture-of-chinas-economic-liberalization/>.
- International Labour Organization (2021) *Labour productivity*. ILOSTAT. <https://ilostat.ilo.org/topics/labour-productivity/>.
- Numbeo (n.d.) *South-Eastern Asia: Average Monthly Net Salary (After Tax) (Salaries And Financing) by City*. numbeo.com, https://www.numbeo.com/cost-of-living/region_prices_by_city?itemId=105®ion=035.
- Vietnam Briefing (2024) *Vietnam Manufacturing Tracker: 2024-25*. Vietnam Briefing News. <https://www.vietnam-briefing.com/news/vietnam-manufacturing-tracker-2024-25.html/>.
- World Bank (2017) *China's Special Economic Zones Experience Gained*, World Bank, <https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/Event/Africa/Investing%20in%20Africa%20Forum/2015/investing-in-africa-forum-chinas-special-economic-zone.pdf>.
- World Bank (2021) *Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$) - Vietnam* | Data. data.worldbank.org, <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?locations=VN>.
- Zeng, D.Z. (2010) "Building Engines for Growth and Competitiveness in China : Experience with Special Economic Zones and Industrial Clusters," *World Bank Publications - Books*, The World Bank Group, number 2501, <https://documents1.worldbank.org/curated/en/294021468213279589/pdf/564470PUB0buil10Box349496B01PUBLIC1.pdf>.



van der Kelen, A. (2025) "In hoeverre is Vietnam's vriendschapsstrategie voor hun buitenlands beleid een effectieve aanpak?" *Studereisverslag, Conférence Olivaint Genootschap*, vol. 70, pp. 75–80.

In hoeverre is Vietnam's vriendschapsstrategie voor hun buitenlands beleid een effectieve aanpak?

Alexia van der Kelen, Olivaint Genootschap van België, BE

1. Inleiding

Vietnam heeft sinds einde van de Vietnamoorlog een strategie ontwikkeld in zijn buitenlands beleid. De nadruk ligt op het opbouwen van vriendschappelijke relaties met zoveel mogelijk lande. Deze diplomatieke aanpak, ook wel bamboediplomatie, is een directe weerspiegeling van Vietnam's geschiedenis en de behoefte om zijn onafhankelijkheid te waarborgen. Tijdens de educatieve reis in Vietnam werd het duidelijk hoe belangrijk Vietnamese burgers de relatie met ons, als Belgische studenten, vinden. De vraag rijst echter of deze strategie voor een positieve evolutie van het land zorgt of dat het hen onzichtbare barrières oplegt die de ontwikkeling van Vietnam verder belemmerd. Er wordt eerst gekeken naar het ontstaan van deze mentaliteit, vervolgens specifiek in te gaan op de relatie met België en tot slot deze strategie in vraag gesteld.

2. Het ontstaan van de mentaliteit

De wortels van de huidige diplomatieke strategie van Vietnam liggen in de nasleep van de Vietnamoorlog. Na de oorlog, in 1975, moest Vietnam zichzelf opnieuw uitvinden. De nadruk werd gelegd op herstel en heropbouw terwijl het verleden achterwegen werd gelaten. Soldaten

lieten alle oorlogsverhalen achter zich en probeerde hun leven opnieuw op te bouwen zonder aan het verleden te denken.

Schrijvers, filmmakers moesten de oorlog positief uitdrukken waarbij ze met drie criteria 's rekening moesten houden. De eerste is: 'begrijpelijkheid', waar het beeld van de oorlog begrijpelijk en eenduidig moet zijn. De tweede criteria is de afstand tot het onderwerp. Het werk moest een zekere afstand tot de gebeurtenissen tonen om emotionele weergave te vermijden. Ten derden moesten positieve conclusies worden getrokken van de oorlog. De nadruk werd gelegd op de spirituele en symbolische waarde van de soldaten, terwijl een negatieve kijk werd vermeden. Vietnam was als klein onderontwikkeld land fier op hun gevechtsoverwinning.

Deze benadering vindt ook zijn weerspiegeling in de manier waarop Vietnam diplomatieke betrekkingen onderhoudt met andere landen. Problemen en negatievекanten van de relatie worden verborgen, terwijl de nadruk op positieve relaties en samenwerkingen versterkt worden.

3. Cultureel aspect

Vietnam hecht veel belang aan tradities, hun geschiedenis en sociale normen. Vietnam werd heel lang beïnvloed door de Chinese cultuur die nadruk legt op familie. De confucianistische invloed hecht veel belang aan respect voor ouders en grootouders. De familiehiërarchie is nog steeds voelbaar, jongeren voelen een hoge druk om goed te presteren en te gehoorzamen.

Daarnaast hecht het veel waarde aan de groep. De focus ligt op het samenwerken en sociale cohesie. Solidariteit en gemeenschapsgevoel vormen de kern van het sociaal leven, Vietnamezen zullen altijd mensen met open armen ontvangen.

Er is een mix aan culturen. Zo vormen boeddhisme, Confucianisme en Christenen een belangrijke rol in dagelijks leven van Vietnamezen. Hun cultuur ligt ook mee aan de basis van hun mentaliteit die ze nu meedragen met hun beleid.

4. Buitenlands beleid van Vietnam

Het buitenlands beleid van Vietnam is sterk verbonden, en hierdoor ook redelijk stabiel, met Communistische Partij van Vietnam (CPV) dat gericht is op de bevordering van nationale veiligheid en welvaart. Het is lang een niet-gebondenheidsbeleid geweest waarbij de "3 nee's"-principes werd

gehanteerd: geen militaire allianties, geen buitenlandse basis op Vietnamees grondgebied en geen relaties aangaan met één land ten koste van een ander land.

Naar aanleiding van de socio-economische crisis en de nieuwe politieke ideeën van de Sovjet-Unie gebeurde er in 1986 de economische transformatie onder de naam: Doi Moi. Deze hervorming heeft geleid tot meer proactieve integratie waarbij Vietnam deel werd van internationale organisaties zoals ASEAN en de Wereldhandelsorganisatie (WTO). Meer buitenlandse vriendschappelijke relaties werden aangegaan en Vietnam is sindsdien minder afhankelijk van de socialistische landen zoals China.

5. Relaties met Grootmachten

Vietnam heeft sinds de hervorming niet minder dan 230 relaties met andere landen. Het centraal doel is om deze vriendschappelijke relaties te blijven verbeteren en begrip en gelijke macht op verschillende niveaus te realiseren. Vietnam is als enige land die op een korte tijd zowel Amerika, China als Rusland verwelkomde, wat getuigt van de flexibiliteit en het aanpassingsvermogen van zijn buitenlands beleid.

China. China is een van de belangrijkste partners van Vietnam, met sterke economische banden die bijdragen aan de sociale en economische ontwikkeling van Vietnam. Desondanks wordt deze relatie soms in twijfel getrokken, vooral door de recente pogingen van Vietnam om betere relaties met de VS op te bouwen. De balans tussen de relaties met China en de VS is een gevoelig kwestie.

Rusland. Rusland is een historische partner van Vietnam dat teruggaat tot de Sovjettijdperk. Rusland bood als enige Vietnam steun tijdens de Vietnamoorlog en de Cambodja inval. De huidige relatie bestaat voornamelijk uit militaire uitrusting en exploitatie van gas en olie. Vietnam is belangrijk voor Rusland wat betreft hun bodemrijkdom die noodzakelijk voor innovatieve technologie. De relatie met Rusland wordt versterkt door hun gezamenlijke defensieprogramma's. Deze samenwerking vormt echter een uitdaging voor Vietnam's "3 nee's"-principe.

Verenigde Staten. Ondanks de negatieve kijken van de VS als Poetins ontvangst in Vietnam bouwde ze sinds de Vietnamoorlog een constructieve relatie. Hun relatie is sinds 1995 genormaliseerd. In september 2023 tekende Vietnam en de VS het Comprehensive Strategic

Partnership, een akkoord dat duidelijk de bilaterale relatie naar voren schuift om de veiligheid en defensie aan de Zuid-Chinese Zee te optimaliseren.

Deze drie relaties met grootmachten zijn zeer belangrijk Vietnam en hun economische groei. Echter is dit voor Vietnam zoeken naar een balans tussen de banden met de verschillende grootmachten.

6. Relatie met België

Toen Vietnam nog in oorlog was er in 1973 de officieel start van de relatie tussen België en Vietnam. Het was een trage start waar de heropbouw en ontwikkeling van de infrastructuur in Vietnam op de voorgrond stond. Locomotieven waren een betrouwbaar en stevig voorbeeld dat voor zorgde dat hun relatie goed startte. In 1977 werd er de algemene overeenkomst ondertekend, over economische, industriële en technische samenwerking. De bilaterale relatie breidde zich verder uit met overeenkomsten op het gebied van investeringen, belastingheffing en sociale samenwerking.

België is de momenteel de 6^{de} Europese handelspartner van Vietnam, met handel in chemische producten, machines, metaal, textiel en schoenen. De relatie zal in de toekomst meer gericht zijn op klimaatsverandering, groene economie en genderongelijkheid. Het bilaterale programma eindigde in 2019 maar België blijft Vietnam steunen via indirecte kanalen zoals ngo's en universiteiten.

7. Bamboediplomatie

Vietnam's buitenlandse strategie wordt vaak gebracht onder de bamboediplomatie die staat voor het Vietnam 's flexibiliteit en veerkrachtigheid tegenover internationale relaties. Zo zorgt Vietnam, net zoals bamboe, dat ze gemakkelijk kan meedraaien in de steeds veranderende geopolitieke omstandigheden. Bamboe is staat sterk geworteld in de grond. Vietnam wil zijn nationale belangen behouden door zijn onafhankelijkheid proberen te bewaren. Bamboetakken staan ook steviger samen dat wilt zeggen dat Vietnam zich focust op het versterken van de collectieve eenheid in het land.

De belangrijkste kenmerken van de bamboediplomatie zijn: flexibiliteit en veerkracht die voornamelijk staat voor een positieve samenwerking met andere landen zonder zich te binden aan één geopolitieke alliantie. Vietnam hanteert nu vier "nee's"-principes, dat sinds 2019 is toegevoegd.

Het zal geen gebruik van geweld zal toestaan. Deze aanpak stelt Vietnam in staat om onafhankelijk te blijven en conflicten te vermijden door een neutrale positie in te nemen.

Vietnam streeft ernaar om evenwicht waarbij hij zijn nationale belangen vooropstelt, zoals veiligheid en economische groep, terwijl het zich aanpast aan die veranderende geopolitieke omstandigheden.

8. Conclusie

De bamboediplomatie van Vietnam zorgt voor een uitgebreid netwerk van positieve en wederzijdse voordelige relaties met een groot aantal landen. Dit zorgt ervoor dat Vietnam economische blijft groeien en zijn onafhankelijkheid blijft behouden die hij in het verleden niet had. Deze strategie zorgt er ook voor dat Vietnam zich kan aanpassen aan de veranderende geopolitieke omstandigheden en niet vastlegt aan één enkele grootmacht of ideologische positie. Daarnaast helpt het Vietnam ook om conflicten te vermijden door oplossingen te zoeken en een neutrale positie in te nemen. Deze mentaliteit is cruciaal voor het navigeren in een steeds meer multipolaire wereld. Het balanceren van relaties met grootmachten als Rusland, China en de VS is daarom van essentieel belang.

Echter neemt het ook nadelen met zich mee. Het balanceren tussen grootmachten zoals VS, China, Rusland, kan spanningen met zich meebrengen en leiden dat ze toch een kant moeten kiezen. Daarnaast is er in de relaties een gebrek aan diepgang waardoor ze het risico lopen op sterke steun tijdens crisissen. Ook onzichtbare barrières zoals minder gunstige compromissen aangaan om hun positieve relatie te bewaren kan ervoor zorgen dat deze strategie minder gunstig is. Of hun vriendschapsstrategie nu een gunstige keuze is, voor hun buitenlands beleid en dat van anderen, blijft op lange termijn de vraag.

Aansprakelijkheidsclausule

Dit artikel geeft enkel de visie van de auteur weer en het Olivaint Genootschap van België, vereniging zonder winstoogmerk, kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

Bibliografie

Nhàn, V.T. (2008) "The Diary of Đặng Thùy Trâm and the Postwar Vietnamese Mentality." *Journal of Vietnamese Studies* 3.2, pp. 180-195.

Thayer, C.A. (2018) "The Evolution of Vietnamese Diplomacy, 1986–2016." *Vietnam's Foreign Policy under Doi Moi*, ed. Hong Hiep Le and Anton Tsvetov, ISEAS–Yusof Ishak Institute, pp. 23–44.

FOD Buitenlandse Zaken - Buitenlandse Handel En Ontwikkelingssamenwerking, "Relaties Vietnam-België."
vietnam.diplomatie.belgium.be/nl/relaties-vietnambelgie.

Ba Hai, N., and Kobayashi, K. (2022) "Vietnam-Russia Relations after 2022: Exploring the Challenges and Opportunities of 'Bamboo Diplomacy' in a Multipolar World." *The Russia Program*, therussiaprogram.org/vietnam_russia.



Geûens, E. (2025) "De ecologische en economische impact van de klimaatcrisis in Vietnam." *Studiereisverslag*, Conférence Olivaint Genootschap, vol. 70, pp. 81–88.

De ecologische en economische impact van de klimaatcrisis in Vietnam.

Emma Geûens, Olivaint Genootschap van België, BE

1. Inleiding

Vietnam, een land met een lange kustlijn van ongeveer 3260 kilometer en uitgestrekte delta's, bevindt zich in de frontlinie van de wereldwijde klimaatcrisis. Ondanks aanzienlijke economische groei in de afgelopen twintig jaar, blijft Vietnam een land met een laag inkomen, waar een groot deel van de bevolking afhankelijk is van landbouw, visserij en natuurlijke hulpbronnen voor hun levensonderhoud. Echter, volgens een rapport van de Wereldbank (2009) behoort Vietnam tot de vijf landen die naar verwachting het zwaarst zullen worden getroffen door klimaatverandering. Dit is te wijten aan de lange kustlijnen, de hoge concentratie van bevolking en economische activiteit in kustgebieden, en de sterke afhankelijkheid van landbouw, natuurlijke hulpbronnen en bosbouw. Dit zet de toekomst van Vietnam onder enorme druk. Terwijl het bruto binnenlands product (BBP) van het land exponentieel is gegroeid, dreigen de gevolgen van de klimaatverandering deze vooruitgang teniet te doen, met verwoestende gevolgen voor de economie, voedselzekerheid en het welzijn van de bevolking. Dit rapport onderzoekt de omvang van de klimaatcrisis in Vietnam en de dringende noodzaak voor maatregelen om de meest kwetsbare gemeenschappen en ecosystemen te beschermen.

2. De oorzaken van de klimaatcrisis

Wetenschappers zijn het wereldwijd erover eens dat de snelle sociaal-economische ontwikkeling van de afgelopen decennia, in sectoren zoals energie, industrie, transport, landbouw en bosbouw, heeft geleid tot een prominente toename van de uitstoot van broeikasgassen (zoals N₂O, CH₄, H₂S, en met name CO₂) in de atmosfeer. Deze toename veroorzaakt een globale opwarming van de aarde, veranderingen in het klimaatsysteem en heeft een diepgaande invloed op het mondiale milieu. Momenteel ligt de gemiddelde wereldwijde temperatuur 0,85 °C hoger dan in 1880, en naar verwachting zal deze stijgen met 1,4 tot 6,4°C tegen 2100, wat de hoogste temperatuur zou zijn in de afgelopen 10.000 jaar (TRAN DUC VIEN, 2011).

Als gevolg van de globale opwarming smelt het ijs. Dit leidde tot een stijging van de zeespiegel met ongeveer 70-100 cm in de afgelopen 100 jaar en zal mogelijk met één tot drie meter tegen 2100 toenemen. Natuurrampen zoals stormen, overstromingen, droogtes en tsunami's zullen met grotere intensiteit en frequentie optreden. Door deze factoren heeft de klimaatverandering invloed op alle natuurlijke en economische sectoren wereldwijd en belemmert het ernstig de voortgang van duurzame ontwikkeling en de realisatie van de millenniumdoelen, vooral in ontwikkelingslanden (TRAN DUC VIEN, 2011).

Daarbij is de gemiddelde temperatuur in Vietnam sinds de jaren 1970 met $0,26 \pm 0,10$ °C per decennium gestegen, wat twee keer zo snel is als de wereldwijde opwarming in dezelfde periode. Het land draagt zelf op verschillende manieren bij aan de klimaatverandering. Vietnam is immers een snelgroeiende economie, met een toenemende vraag naar energie in sectoren zoals industrie en transport. Het land wordt aangedreven door een sterke afhankelijkheid van fossiele brandstoffen en vertrouwt op kolencentrales voor zijn energiebehoeften. Dit heeft geleid tot een aanzienlijke stijging van de CO₂-uitstoot. Daarnaast speelt de ontbossing, vooral in de hooglanden en kustgebieden, een belangrijke rol. Deze ontbossing vermindert de natuurlijke capaciteit van Vietnam om CO₂ uit de atmosfeer op te nemen, wat de opwarming van de aarde verder versnelt. Bovendien draagt de intensieve rijstteelt, een belangrijk onderdeel van de Vietnamese landbouw, bij aan de uitstoot van methaan (CH₄), een krachtig broeikasgas. Al deze factoren samen versterken de kwetsbaarheid van Vietnam voor de gevolgen van klimaatverandering, waardoor de noodzaak voor duurzame ontwikkelingspraktijken en emissiereducties steeds urgenter wordt (NGUYEN DUC *et al.*, 2019).

3. Gevolgen van klimaatcrisis in Vietnam

3.1 De stijging van de zeespiegel

Zoals eerder beschreven, wordt Vietnam beschouwd als een van de meest kwetsbare landen voor de gevolgen van mondiale klimaatverandering. Vooral de Mekongdelta in Vietnam is bijzonder gevoelig voor de impact van extreme klimaatgebeurtenissen en klimaatvariabiliteit. Mogelijke veranderingen in de hydrologische omstandigheden, zoals de ruimtelijke en temporele verdeling van overstromingen, veranderingen in neerslagpatronen tijdens het natte en droge seizoen, en verschuivingen in de mate van zoutwaterintrusie, vormen als gevolg van de mondiale klimaatverandering sterke bedreigingen voor de sociaaleconomische en milieusystemen in het gebied.

Een van de belangrijkste gevolgen van klimaatverandering is naar verwachting de zeespiegelstijging. Ongeveer 70% van de inwoners in Vietnam woont in kustgemeenschappen die sterk blootgesteld zijn aan stormen en overstromingen, die door klimaatverandering steeds heviger worden. Elk jaar worden naar schatting 930.000 mensen getroffen door overstromingen, wat leidt tot een verlies van 2,6 miljard USD aan Bruto Binnenlands Product (BBP). Een schatting van de Wereldbank en de Aziatische Ontwikkelingsbank geeft aan dat er in een periode tussen 2070 en 2100 zes tot twaalf miljoen mensen te maken zullen krijgen met kustoverstromingen (NU QUY LINH TRAN *et al.*, 2023).

De stijging van de zeespiegel in de West- en Oostzeeën is vastgesteld door het Vietnamese Ministerie van Natuurlijke Hulpbronnen en Milieu (MONRE). Als men de voorspellingen voor de zeespiegelstijging in 2050 vergelijkt met de situatie in het jaar 2000, kan men een groot overstroomd gebied in de Mekongdelta voorspellen, vooral langs de oost- en westkust van de delta. Dit kan leiden tot aanzienlijk verlies van mangrovebossen en landbouwgrond, waarbij het levensonderhoud van ongeveer 1,9 miljoen lokale bewoners in gevaar komt. Recente analyses suggereren dat de zeespiegelstijging tegen het jaar 2050 de frequentie van stormvloed, die eens in de 100 jaar voorkomen, zal verhogen (KIM-ANH NGUYEN *et al.*, 2019).

Daarenboven rapporteerde Het Nationaal Centrum voor Hydro-Meteorologische Voorspellingen in 2009 dat zoutwaterintrusie bijna het hele gebied van de Mekong-rivier heeft bereikt, met in sommige provincies een zoutgehalte dat 70 kilometer landinwaarts is doorgedrongen en een intensiteit van 13-30‰ bereikt. In de provincie Bac Lieu hebben droogte en zoutwaterintrusie bijna 2.000 hectare van de 7.000 hectare rijstvelden aangetast. Een soortgelijk probleem doet zich voor in de provincie Soc Trang, waar 40.000 hectare rijst onder druk staat. Er wordt

geschat dat bij een stijging van de zeespiegel met één meter ongeveer 10% van de bevolking wordt getroffen en dat dit een verlies van 10% van het BBP kan veroorzaken (TRAN DUC VIEN, 2011).

3.2 Impact van extreme weerscondities

De klimaatcrisis heeft geleid tot een toename in zowel de frequentie als de intensiteit van hevige regenbuien en regenval in Vietnam. Dit fenomeen wordt vooral waargenomen tijdens het regenseizoen, wanneer moessonregens steeds onvoorspelbaarder en extremer worden. Deze intense neerslag brengt vaak ernstige overstromingen en modderstromen met zich mee. Dit heeft verwoestende gevolgen voor gemeenschappen, infrastructuur en landbouwgebieden. Vooral in bergachtige en laaggelegen kustregio's veroorzaakt deze hevige regenval prominente schade. Deze extreme weerscondities resulteren bijgevolg in het verlies van gewassen, de vernietiging van huizen en infrastructuur en het verhoogde risico op watergedragen ziekten. De veranderende regenpatronen zijn een directe bedreiging voor de voedselzekerheid en het levensonderhoud van miljoenen Vietnamezen. Een schatting van de Wereldbank en de Aziatische Ontwikkelingsbank geeft aan dat in de periode 2035-2044 tussen de 3 en 9 miljoen mensen getroffen zullen worden door rivieroverstromingen (NU QUY LINH TRAN *et al.*, 2023).

Daarnaast voerden HOANH *et al.* (2010) een studie uit om de mogelijke gevolgen van zowel klimaatverandering als economische ontwikkeling op de stroomregimes van de Mekong en haar delta te onderzoeken. De studie concludeerde dat er een mogelijke toename van overstromingen tijdens het natte seizoen kan optreden, terwijl er meer periodes van watertekort zullen zijn in het droge seizoen. Het maximale maandelijkse debiet van de Mekong-rivier tijdens het regenseizoen wordt voorspeld met 35 tot 41% te verhogen, waarbij lagere waarden zijn voorspeld voor de periode 2010-2038 en hogere waarden voor 2070- 2099. Dezelfde studies voorspellen een afname van het minimale maandelijkse debiet tijdens het droge seizoen, met een daling van 17 tot 24% in het stroomgebied en 26 tot 29% in de delta. Als gevolg hiervan zou de uitbreiding van gebieden met ernstige waterstress (overstromingen en droogtes) een van de meest dringende milieuproblemen worden in het Mekong-bekken en de delta, vooral omdat het aantal mensen dat in dit gebied woont naar verwachting aanzienlijk zal toenemen (VAN *et al.*, 2012).

Bovendien wordt aangenomen dat de toename van warmte door de opwarming van de aarde zal leiden tot snellere en intensere optredende droogtes sneller. Droogte een van de meest voorkomende en wijdverspreide natuurrampen in de provincie Tien Giang in Vietnam. Volgens de National Oceanic and Atmospheric Administration (NOAA) bereikte het wereldwijde droogtegebied de laatste jaren zijn hoogste niveau in decennia (PHAN *et al.*, 2020). De meest ernstige droogte in 90 jaar vond plaats in 2016 en had impact op meer dan 275.260 hectare rijstvelden (ongeveer

4% van het totale rijstareaal) en bijna 189.880 hectare aan meerjarige gewassen verspreid over 18 provincies. In 2019-2020 werden ernstige droogtes en zoutwaterintrusie waargenomen in tien provincies van de Mekong-deltaregio, wat resulteerde in beperkte watertoeegang voor meer dan 200.000 huishoudens en ontwrichting van basisvoorzieningen voor ongeveer 685.000 mensen. De Wereldbank voorspelt ook een daling van 3,5% in het nationale inkomen tegen 2025 als gevolg van klimaatgevaren. Het monitoren en beoordelen van droogteverschijnselen vormt daarom een grote uitdaging wereldwijd (NU QUY LINH TRAN *et al.*, 2023).

Naast droogtes tonen recente studies aan dat de kans op tyfoons de komende jaren sterk zal toenemen wegens de klimaatverandering. Tyfoons behoren tot de gevaarlijkste hydrometeorologische gevaren. Elk jaar leiden ze wereldwijd tot verwoestende verliezen van mensenlevens en eigendommen. Vooral in de regio Azië–Pacific vormen tyfoons een grote bedreiging. Hun vernietigende eigenschappen, zoals hevige wind, stortregens, stormvloed, overstromingen en aardverschuivingen, kunnen huizen en infrastructuur, vooral langs de kust, volledig verwoesten. Sectoren als landbouw, visserij en toerisme worden hierdoor ernstig getroffen. Natuurlijke ecosystemen (bijvoorbeeld bossen, rivieren, koraalriffen) kunnen jaren nodig hebben om te herstellen van deze enorme schade. Daarenboven is Vietnam een van de meest tyfoongevoelige landen in Azië. De nationale rampendatabase van Vietnam toont aan dat bijna 15.000 mensen tussen 1989 en 2015 omkwamen door overstromingen veroorzaakt door tyfoons, met gemiddeld 550 vermisten en doden per jaar. Zo maakte Tyfoon Kate in september 1955 landfall in de stad Hai Phong, wat leidde tot 699 doden en de vernietiging van 12.000 huizen. Tyfoon Cecil trof Binh Tri Thien in oktober 1985, waarbij het waterpeil met 4 meter steeg, wat resulteerde in 901 doden en 69.000 verwoeste huizen. Tyfoon Linda trof de provincie Ca Mau in november 1997: 2900 mensen werden als dood of vermist gemeld, en bijna 3000 schepen zonken (KIM-ANH NGUYEN *et al.*, 2019).

3.3 Impact op de menselijke gezondheid

Klimaatverandering heeft toenemende gevolgen voor de menselijke gezondheid, en de verwachtingen zijn dat deze effecten in de 21e eeuw verder zullen groeien. De gezondheidsimpacten kunnen enerzijds direct zijn, bijvoorbeeld veroorzaakt door extreme weersomstandigheden zoals hittegolven, overstromingen en de intensiteit van stormen. Anderzijds kunnen gezondheidsproblemen indirect opgewerkt worden door de voortvloeiende veranderingen in milieutoestanden gerelateerd aan het klimaat. Deze veranderingen leiden tot een toename van watergedragen, voedselgerelateerde en overgebrachte ziektes door insecten en dieren. Daarnaast ontstaan voedselonzekerheid en psychische aandoeningen. De gezondheidskwetsbaarheid voor klimaatverandering is echter niet overal gelijk, maar verschilt per geografisch gebied door variaties in milieu-,

sociaaleconomische omstandigheden en het vermogen om zich aan te passen (NU QUY LINH TRAN *et al.*, 2023).

Voorafgaande studies rapporteerden consistent de effecten van hoge temperaturen op sterfte en het risico op ziekenhuisopnames. Vooral de klimaatgevoelige ziektes namen sterk toe, zoals infectieziekten, hart- en vaatziekten, ademhalingsziekten en nierziekten. Ook bleek dat stijgende temperaturen en veranderende neerslagpatronen aanzienlijk bijdragen aan de verspreiding van uitbraken, met name van het dengue virus en de hand-, mond- en klauwzeer. Andere klimaatgebeurtenissen zoals overstromingen, extreme regenval en droogte leiden tot een toename van sterfte, verwondingen en het risico op ziekenhuisopnames. In de context van klimaatverandering kunnen verschillende biologische mechanismen bijdragen aan nadelige gezondheidseffecten. Deze mechanismen zijn veelzijdig. Ze kunnen fysiologische stressreacties, immunologische reacties en veranderingen op celniveau omvatten, veroorzaakt door klimaatexposities zoals extreme hitte, kou of vochtigheid. Deze mechanismen benadrukken de complexe manieren waarop klimaatverandering invloed kan hebben op de menselijke biologie en gezondheid. Resultaten uit recente onderzoeken tonen aan dat er behoefte is aan verdere adaptieve interventiestudies, zoals het ontwikkelen van vroegtijdige waarschuwingssystemen voor de preventie van klimaatgevoelige ziektes en het aanbieden van communicatie- en educatieprogramma's over klimaatverandering en gezondheid (NU QUY LINH TRAN *et al.*, 2023).

Daarenboven laten bevindingen van aanvullende analyses zien dat de blootstelling aan hittegolven in alle regio's van Vietnam consistent is toegenomen. Dit maakt de kwetsbaarheid van het land voor hitte-gerelateerde gezondheidsproblemen hoger dan het wereldwijde gemiddelde. Daarbij zal de klimaatcrisis volgens schattingen tegen 2025 leiden tot hoge gezondheidszorgkosten, vroegtijdige sterfgevallen en verlies van arbeidscapaciteit. De klimaatcrisis brengt dus enorme uitdagingen met zich mee waarmee de gezondheids- en economische sectoren in de komende decennia te maken zullen krijgen.

3.4 Ecologische impact

Vietnam is een van de belangrijkste hotspots voor biodiversiteit ter wereld. Eerdere studies hebben de prominente waarde van biodiversiteit in Vietnam aangetoond. Zo speelt biodiversiteit een grote rol bij het tegengaan en aanpassen aan klimaatverandering, armoedebestrijding, educatie en culturele waarden. Echter, de snelheid waarmee de biodiversiteit in Vietnam afneemt, is zorgwekkend (DIHN VU *et al.*, 2022).

Als eerste leidt klimaatcrisis tot verlies van leefgebieden, zoals mangrovebossen, wetlands en regenwouden. In de kustgebieden van Vietnam, waar mangrovebossen cruciaal zijn voor het

beschermen van de kustlijn tegen erosie en stormvloed, veroorzaakt de stijgende zeespiegel schade en verlies van deze ecosystemen. Dit verlies heeft directe gevolgen voor de soorten die in deze gebieden leven, waaronder vele vis- en vogelsoorten. Daarbij hebben de opwarming van de oceaan en verzuring van het zeewater door verhoogde CO₂-concentraties een negatieve impact op de koraalriffen rondom Vietnam. Koraalbleking, verwekt door verhoogde watertemperaturen, bedreigt deze ecologisch belangrijke structuren die dienen als habitat voor vele mariene soorten. Het verlies van koraalriffen vermindert de biodiversiteit en de visbestanden die afhankelijk zijn van deze ecosystemen. Ook wordt de natuurlijke balans van ecosystemen verstoord door de temperatuurstijging en veranderingen in neerslagpatronen. Zo kunnen bepaalde plant- en diersoorten verschuiven naar andere gebieden die beter aan hun nieuwe omstandigheden voldoen, wat leidt tot veranderingen in de samenstelling van ecosystemen. Dit kan ook de introductie van invasieve soorten met zich mee brengen, die nieuwe gebieden koloniseren en inheemse soorten verdringen (DIHN VU *et al.*, 2022).

4. Conclusie

In conclusie, Vietnam bevindt zich in een kritieke positie binnen de wereldwijde klimaatcrisis. Als een land met een lange kustlijn en een prominente afhankelijkheid van landbouw en natuurlijke hulpbronnen, is het bijzonder kwetsbaar voor de gevolgen van klimaatverandering. Ondanks de indrukwekkende economische groei van de afgelopen decennia, dreigen deze vooruitgangen te worden tenietgedaan door de toenemende klimaatuitdagingen. De impacten variëren van stijgende zeespiegels, extreme weersomstandigheden, en ecologische verstoringen, tot ernstige bedreigingen voor de volksgezondheid. De urgentie voor Vietnam om duurzame ontwikkelingsstrategieën te implementeren en zich aan te passen aan de onvermijdelijke veranderingen, is nog nooit zo groot geweest. Alleen door proactieve maatregelen te nemen, kan het land zijn gemeenschappen en kostbare ecosystemen beschermen tegen de verwoestende effecten van klimaatverandering, en een toekomst veiligstellen die zowel economisch als ecologisch duurzaam is. Het is belangrijk op te merken dat de meest kwetsbare mensen vaak de arme plattelandsbevolking zijn. Deze mensen hebben beperkte toegang tot informatie, financiële middelen en technische ondersteuning om zich zo goed mogelijk aan te passen. Toekomstige adaptieve strategieën moeten leren van, en lokale inheemse aanpassingservaringen integreren in de responsmaatregelen. Dit vereist de participatie van de armen en de meest kwetsbare mensen in de plannings- en uitvoeringsprocessen

van klimaatadaptatieprojecten. Hun deelname is van bijzonder belang, aangezien deze projecten betrekking hebben op hun huidige en toekomstige levensonderhoud (TRAN DUC VIEN, 2011).

Aansprakelijkheidsclausule

Dit artikel geeft enkel de visie van de auteur weer en het Olivaint Genootschap van België, vereniging zonder winst oogmerk, kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

Bibliografie

- Dihn Vu, X., Csaplovics, E., Marrs, C. and Thanh Nguyen, T. (2022). "Criteria and Indicators to Define Priority Areas for Biodiversity Conservation in Vietnam." *Forests*, 13(9), 1341. <https://doi.org/10.3390/f13091341>.
- Kim-Anh Nguyen, Yuei-An, L. and Terry, J.P. (2019). "Vulnerability of Vietnam to typhoons: A spatial assessment based on hazards, exposure and adaptive capacity." *Science of The Total Environment*, 682, 31-46. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2019.04.069>.
- Nguyen Duc, K., Ancev, T. and Randall A. (2019). "Evidence of climatic change in Vietnam: Some implications for agricultural production." *Journal of Environmental Management*, 231, 524-545. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2018.10.011>.
- Linh Tran, Nu Quy et al. (2023). "Climate change and human health in Vietnam: a systematic review and additional analyses on current impacts, future risk, and adaptation." *The Lancet Regional Health - Western Pacific*, 40, 100943. <https://doi.org/10.1016/j.lanwpc.2023.100943>.
- Pan, V.H., Dinh, V.T. and Su, Z. (2020). "Trends in Long-Term Drought Changes in the Mekong River Delta of Vietnam." *Remote Sens*, 12(8), 2974. <https://doi.org/10.3390/rs12182974>.
- Tran Duc Vien (2011). "Climate Change and its Impact on Agriculture in Vietnam." *Journal International Society for Southeast Asian Agricultural Sciences*, 17, 17-21. <http://www.issaas.org/journal/v17/01/journal-issaas-v17n1-03-vien.pdf>.
- Van, P.D.T, I. Popescu, I., van Griensven, A., Solomatine, D.P., Trung, N.H. and Green, A. (2012). "A study of the climate change impacts on fluvial flood propagation in the Vietnamese Mekong Delta." *Hydrol. Earth Syst. Sci.*, 16, 4637-4649. <https://hess.copernicus.org/articles/16/4637/2012/hess-16-4637-2012-relations.html>.



Verstraete, H. (2025) "De emancipatie van de vrouw, een Westers fenomeen?" *Studiereisverslag, Conférence Olivaint Genootschap*, vol. 70, pp. 89–100.

De emancipatie van de vrouw, een Westers fenomeen?

Hélène Verstraete, Olivaint Genootschap van België, BE

Dit werk gaat over de traditionele, ondergeschikte rol van de vrouw in de Vietnamese en aziatische cultuur, dat geplaatst wordt tegenover de huidige emancipatie die in Vietnam aanwezig lijkt te zijn. Of is dit laatste slechts schijn? De structuur van het werk gaat als volgt: na een korte inleiding wordt er als eerste gekeken naar de traditionele rol van de vrouw in Vietnam, waar de vrouw een hiërarchisch lagere en ondergeschikte rol heeft ten opzichte van de man, hoewel dit laatste licht genuanceerd door de Vietnamese ethnische minderheid genaamd de 'Chams'. Vervolgens licht het werk de ontwikkeling van de vrouwenrechten in Vietnam toe, om deze vervolgens te gaan vergelijken met de westerse emancipatie. Tot slot wordt de huidige situatie bekeken.

1. Inleiding

Gevormd door diepgewortelde culturele en religieuze tradities, voornamelijk het confucianisme, werd de rol van de vrouw traditioneel gedefinieerd door ondergeschiktheid en dienstbaarheid aan mannelijke familieleden. Vrouwen waren vooral verantwoordelijk voor huishoudelijke taken en het opvoeden van de kinderen, terwijl mannen de economische en politieke macht hadden. In deze context lijkt de hedendaagse verschuiving naar gendergelijkheid een radicale breuk met het verleden.

Toch rijst de vraag of deze ogenschijnlijke emancipatie, die zichtbaar wordt in grote steden en door moderne wetgeving, daadwerkelijk de fundamentele genderverhoudingen in Vietnam heeft veranderd, of dat het slechts een oppervlakkige aanpassing is aan globale "trends" en Westerse invloeden. Is de emancipatie van de Vietnamese vrouw authentiek, of is deze een fenomeen dat voornamelijk in de buitenwereld wordt weergegeven, zonder dat het een invloed heeft op het dagelijks leven van Vietnamese vrouwen? Deze vragen hielden mij in de achttien dagen Vietnam

steeds bezig, en een eenduidig antwoord vond ik maar niet. In dit werk zal ik deze vragen dan ook onderzoeken door de traditionele rol van de vrouw in Vietnam te analyseren, de ontwikkeling van vrouwenrechten en emancipatie in de recente geschiedenis te belichten, en de huidige situatie van vrouwen te evalueren.

2. Traditionele rol van de vrouw in Vietnam

2.1 Aziatische en Vietnamese visie op vrouwen: plichten in de plaats van rechten

De Vietnamese cultuur is een die door de eeuwen heen beïnvloed is geweest door heel wat andere beschavingen, waaronder de Chinese, Indiase, en Franse cultuur. De rol van de vrouw in de samenleving is zo een product van deze diverse invloeden. Een rode draad doorheen die invloeden zijn echter wel de traditionele normen en waarden, die diep geworteld zijn in de geschiedenis van het land en in het denken van de burgers.

Duizenden jaren geleden, in het oude Vietnam, waren vrouwen vaak betrokken in het landbouwproces. Hierdoor genoten zij een cruciale rol in de gemeenschap, die hen aanzien en macht gaf. Bovendien was het niet zo dat zij als intrinsiek zwak gezien werden omwille van hun geslacht, en konden zelfs leidende posities hebben. De Trung-zussen (Hai Bà Trưng) zijn een voorbeeld hiervan: circa 40 na Christus, werd de Vietnamese bevolking overheerst door de Chinese Han-dynastie. Twee zussen, Trưng Trắc en Trưng Nhị, startten hiertegen een opstand en stelden een leger op, voornamelijk bestaande uit vrouwen. Met dat leger bevrijdden de zussen een deel van Vietnam, en werden deze tot ‘Koninginnen van Vietnam’ uitgeroepen. Ze regeerden voor drie jaar, maar werden uiteindelijk opnieuw door de Chinezen verslagen, en stierven beiden tijdens de veldslag. Hoewel voorbeelden van sterke vrouwen zoals deze, eerder de uitzondering dan de regel waren, benadrukken ze wel de historische aanwezigheid van sterke vrouwelijke figuren, en dienden ze als voorbeeldfiguren voor jonge meisjes dat, hoewel uitzonderlijk, leidinggevende functies voor vrouwen niet onmogelijk waren.

De grootste invloed op de rol van de vrouw in Vietnam kwam echter enkele eeuwen later, met de verspreiding van het Chinese confucianisme in de zesde eeuw voor Christus, waarin de patriarchale samenleving gepromoot werd. Deze filosofie plaatst mannen bovenaan de sociale hiërarchie, en vrouwen worden geacht een eerder ondergeschikte rol te vervullen die voornamelijk bestaat uit het huishouden en het ondersteunen van hun echtgenoten en families. Volgens Confucianistische waarden moesten vrouwen “de drie gehoorzaamheden en vier deugden”

volgen. Vrouwen hoorden namelijk gehoorzaam te zijn aan hun vader, echtgenoot en zoon. “Vier Vrouwelijke Deugden” (Sì Dé) zijn deze van deugdzaamheid of morele integriteit (Fù Dé), juiste spraak of gepaste manier van spreken (Fù Yán), bescheidenheid of gepaste presentatie (soms ook vertaald als goede manieren of uiterlijk) (Fù Róng) en ijver of toewijding aan huishoudelijke taken (Fù Gōng). Dit kader legde de basis voor de ondergeschikte positie van vrouwen in de Vietnamese samenleving gedurende vele eeuwen.

Sinds het confucianisme is de vrouw in het traditionele Vietnamese gezin verantwoordelijk voor het huishouden, de opvoeding van haar kinderen, het uitvoeren van religieuze rituelen en het behouden van familietradities. Haar waarde wordt onder andere gemeten aan haar vermogen om zonen te baren, die worden gezien als de toekomstige steunpilaren van het gezin. Vooral de oudste zoon draagt van jongsafaan een grote verantwoordelijkheid, omdat hij degene is die later voor zijn ouders zal moeten zorgen (dit is ook een deugd van Confucius: kinderlijke gehoorzaamheid of “Xiao”). Huwelijken werden bijna altijd door de vaders gearrangeerd en werden gezien als een middel om de sociale status en economische stabiliteit van beide families te waarborgen. In de openbare, publieke sfeer hadden vrouwen een erg beperkte rol: ze werden in de gemeenschap vaak gezien als de hoeders van morele en culturele waarden. Posities zoals leiderschap en ondernemingschap waren voor mannen voorbehouden, en werden versterkt door sociale normen die vrouwen ontmoedigden om onafhankelijk te zijn of ambities buiten het huishouden na te streven. Maar ook achter gesloten deuren hadden vrouwen weinig zeggenschap over hun eigen leven en beslissingen, ondanks hun belangrijke rol in het huishouden.

De traditionele Vietnamese samenleving had een rigide beeld van vrouwelijkheid, waarin vrouwen werden verwacht bescheiden, gehoorzaam en opojerend te zijn. Deugdzaamheid werd gezien als de belangrijkste eigenschap van een vrouw, en werd vaak geassocieerd met seksuele zuiverheid en trouw aan haar echtgenoot. Een vrouw die zich niet aan deze normen hield, werd onderworpen aan sociale uitsluiting en schande, wat in een maatschappij-gerichte samenlevingen zoals deze in Vietnam de ergste straf is dat een individu kan worden opgelegd. Tal van literaire werken en volksverhalen verheerlijkten en versterkten deze visie op de vrouwelijke deugden en plichten, en werden meisjes van kleinsafaan aangeleerd. Deze verhalen droegen dan ook bij aan de solidificatie van genderrollen die vrouwen in een ondergeschikte positie hielden.

2.2 Nuance: de Chams

De Cham, een etnische minderheid in Vietnam, heeft een unieke plaats in het culturele landschap van het land. Historisch gezien zijn de Cham afstammelingen van het koninkrijk Champa, een beschaving die bestond van de 2^e tot 15^e eeuw, en gevestigd was langs de centrale

kust van het huidige Vietnam. Hoewel het koninkrijk door Vietnam werd geannexeerd, bleef de Cham-cultuur bestaan, vooral in de provincies Ninh Thuận en Bình Thuận, waar de meerderheid van de Chams nu woont.

Wat de Cham onderscheidt van andere etnische groepen in Vietnam is hun matrilineaire samenleving. Bij een matrilineaire samenleving loopt de verwantschap via de familie van de moeder, en wordt de familielijn doorgedragen door vrouwen. De familie bestaat uit een vrouw en haar echtgenoot, hun dochters en hun echtgenoten, hun ongetrouwde zonen en de kleinkinderen. In het gezin is de moeder het gezinshoofd, en vormt de vrouw de centrale positie in de samenleving. In tegenstelling tot de patriarchale samenlevingen van de andere Vietnamese culturen, zijn de Cham-vrouwen degene die verantwoordelijk zijn voor de overdracht van familiebezit aan de vrouwelijke nakomelingen, en is het hun achternaam die wordt geërfd. Wanneer een zoon trouwt, verlaat deze zijn eigen familie en sluit hij zich aan bij die van zijn nieuwe echtgenote, en niet andersom (zoals in de rest van de Vietnamese culturen). Dit systeem beïnvloedt niet alleen de gezinsdynamiek, maar ook de machtsverhoudingen binnen de Chamsamenleving.

Het is echter belangrijk op te merken dat matrilineaire samenlevingen onder de Cham niet betekenen dat er volledige gelijkheid is tussen de geslachten. Hoewel vrouwen een centrale rol spelen bij de overdracht van erfgoed en gezinsorganisatie, behouden mannen vaak machtsposities op politiek en religieus gebied. In de meeste Cham-gemeenschappen zijn priesters en andere religieuze leiders overwegend mannen, en zijn zij degene die de belangrijke rituelen en ceremonies, en daarbij ook overwegend de gemeenschap, leiden. Bovendien heeft de modernisering en groeiende invloed van de dominante patriarchale culturen in Vietnam, een zekere impact op de Cham-gemeenschap: een groot deel van hun tradities werden verwaterd en vervangen door meer patriarchale structuren. Bovendien behouden de jongere generaties deze tradities niet, wanneer zij naar stedelijke gebieden migreren, maar adopteren ze de patriarchale tradities en structuren.

3. De ontwikkeling van de vrouwenrechten en emancipatie in Vietnam

De eerste georganiseerde vrouwenrechtenbewegingen in Vietnam ontstonden tijdens de koloniale periode, toen de Franse overheersing leidde tot een groeiende bewustwording van sociale ongelijkheden. Enerzijds introduceerde de koloniale regering westerse ideeën over gendergelijkheid en moderniteit, wat leidde tot de oprichting van scholen en organisaties die gericht waren op de emancipatie van vrouwen. Anderzijds handhaafde de koloniale overheid de patriarchale structuren van de traditionele Vietnamese samenleving, wat de vooruitgang van vrouwenrechten beperkte. Vrouwen begonnen zich te verenigen in organisaties die pleitten voor

onderwijs, politieke rechten en sociale hervormingen. Dit was een tijd van groeiend nationalisme, en veel van deze vroege feministische bewegingen waren nauw verbonden met de bredere strijd voor onafhankelijkheid.

Ook bracht de komst van het communisme in Vietnam een fundamentele verandering in de positie van vrouwen. De communistische ideologie namelijk, promootte formele gelijkheid tussen mannen en vrouwen als onderdeel van de bredere sociale revolutie. Vrouwen werden aangemoedigd om deel te nemen aan de arbeidsmarkt en politieke activiteiten, en er werden maatregelen genomen om gendergelijkheid te bevorderen, zoals het recht op onderwijs en arbeid.

Tijdens de Vietnamoorlog waren vrouwen essentieel voor het succes van de onafhankelijkheidsbeweging, waar zij als guerrillastrijders, verpleegsters, en logistieke ondersteuners bijdroegen. Naar schatting dienden 10.000 vrouwen in Vietnam, onder meer als verpleegsters, maar ook in administratieve functies, militaire inlichtingendiensten of luchtverkeersleiding. Hun betrokkenheid in de oorlog leidde tot een toename van hun maatschappelijke status en respect, en versterkte hun positie in de naoorlogse samenleving. Na de oorlog werden veel van deze vrouwen leiders in hun gemeenschappen en speelden ze een actieve rol in de wederopbouw van het land. Een voorbeeld hiervan is Nguyễn Thị Định. Zij begon als een jonge revolutionair en groeide uit tot een van de leiders in de strijd tegen de Franse koloniale overheersing en later tegen de Amerikaanse troepen in Zuid-Vietnam. Ze was een van de oprichters van de “Long-Haired Army”, een vrouwelijke guerrillagroep die een belangrijke rol speelde Vietnam oorlog. Na de oorlog bleef Nguyễn Thị Định een invloedrijke leider. Ze werd vicevoorzitter van de Vietnamese Vrouwenunie en speelde een belangrijke rol in de wederopbouw van het land, met name in het ondersteunen van vrouwen en kinderen die zwaar hadden geleden onder de oorlog. Ze pleitte voor vrouwenrechten en -onderwijs en was betrokken bij verschillende sociale programma's die gericht waren op de verbetering van de levensomstandigheden van vrouwen en hun families. Haar werk hielp de maatschappelijke status van vrouwen in Vietnam te verhogen, en haar leiderschap diende als een inspirerend voorbeeld voor vele andere vrouwen in het land. Nguyễn Thị Định werd uiteindelijk vicevoorzitter van de Staatsraad van Vietnam, een van de hoogste posities in de regering.

Ten slotte heeft de Vietnamese regering sinds de hereniging van Vietnam in 1975, verschillende wetten en beleidsmaatregelen ingevoerd om gendergelijkheid te bevorderen. De grondwet van 1992 erkent formeel de gelijkheid van mannen en vrouwen, en de overheid heeft wetgeving ingevoerd om discriminatie te bestrijden en vrouwen te beschermen tegen huiselijk geweld. In de afgelopen decennia heeft Vietnam aanzienlijke vooruitgang geboekt op het gebied van vrouwenrechten, met name op het gebied van onderwijs en gezondheidszorg. Vrouwen kregen gelijke toegang tot onderwijs, en de kloof tussen mannen en vrouwen in de arbeidsmarkt zou kleiner zijn geworden. De overheid heeft ook quota ingevoerd om de participatie van vrouwen in de politiek te vergroten.

Desondanks blijven er aanzienlijke uitdagingen bestaan. Traditionele genderrollen en discriminatie blijven hardnekkig, vooral in landelijke gebieden waar patriarchale normen sterker aanwezig zijn. Daarnaast is er een aanzienlijke kloof tussen de formele wetgeving en de implementatie ervan, wat betekent dat veel vrouwen nog steeds te maken hebben met discriminatie en geweld.

3.1 Vergelijking met de westerse emancipatie

Door culturele, historische en politieke contexten, kun je in een vergelijking van vrouwenemancipatie in Vietnam en het Westen zowel overeenkomsten als verschillen terugvinden. In het Westen is vrouwenemancipatie in grote mate gevormd door de Verlichting, het liberalisme en de sociale bewegingen van de 19e en 20e eeuw, die de focus legden op individuele rechten en gendergelijkheid. In Vietnam daarentegen, komt het concept voor uit collectivistische en communistische ideologieën, waarin vrouwenemancipatie werd gezien als onderdeel van een bredere sociale revolutie.

Het belangrijkste verschil tussen de westerse en Vietnamese benadering, is de nadruk op collectiviteit versus individualiteit. In het Westen wordt emancipatie vaak benaderd vanuit een individualistisch perspectief, waarbij persoonlijke vrijheid en zelfbeschikking centraal staan, en de strijd voor rechten en gelijkheid draait om het versterken van individuele autonomie. In Vietnam daarentegen, wordt emancipatie gezien als een collectieve verantwoordelijkheid, waarin de bevrijding van de samenleving als geheel prioriteit heeft. Dit collectieve perspectief weerspiegelt de nadruk op solidariteit en gemeenschappelijke doelen, waarbij het welzijn van de gemeenschap boven individuele belangen wordt gesteld. Waar het Westen de nadruk legt op juridische en politieke gelijkheid, richt Vietnam zich meer op economische en sociale participatie.

Een ander verschil ligt in de manier waarop genderrollen worden benaderd. In het Westen hebben feministische bewegingen als doel de traditionele genderrollen en patriarchale structuren waar de man macht heeft over de vrouw, te ontmantelen. Ze streefden naar radicale veranderingen in sociale en economische structuren om vrouwen gelijke kansen en autonomie te bieden. Dit is niet zo in Vietnam: hoewel vooruitgang is geboekt op het gebied van gendergelijkheid, zoals in onderwijs en arbeidsmarktparticipatie, blijven traditionele genderrollen stevig verankerd in de samenleving. Dit betekent dat Vietnamese vrouwen, ondanks het hebben van gelijke rechten, vaak nog geconfronteerd worden met culturele verwachtingen die hen in traditionele rollen van zorgzaamheid, familieverantwoordelijkheden en ondergeschiktheid plaatsen.

Toch zijn er ook overeenkomsten tussen westerse en Vietnamese concepten van vrouwenemancipatie. Beiden hebben gestreefd naar een verbetering van de positie van vrouwen in de samenleving, en beiden erkennen de noodzaak van gelijke kansen, zoals toegang tot onderwijs,

werkgelegenheid en politieke participatie. Daarnaast zijn beiden ook voortdurend in ontwikkeling. De westerse waarden, zoals individuele vrijheid, gendergelijkheid en vrouwenrechten, kennen een grote invloed op de manier waarop Vietnamese vrouwen hun eigen positie in de samenleving zien. Deze waarden zijn vooral zichtbaar in stedelijke gebieden, waar jonge vrouwen steeds meer streven naar onafhankelijkheid en carrières buiten het traditionele huishouden. Westerse bedrijven en NGO's hebben ook programma's geïntroduceerd die gericht zijn op de empowerment van vrouwen, wat heeft bijgedragen aan een groeiend bewustzijn van gendergelijkheid.

4. De huidige situatie: emancipatie of schijn?

4.1 De golf van traditionalisme in Rusland en China: opkomst van extreem-rechts en de afwijzing van gendergelijkheid

Zowel Rusland als China hebben een rijke geschiedenis van traditionele waarden die diep geworteld zijn in hun culturele identiteit, die eind de jaren negentig behoorlijk aan het vervagen was onder invloed van pro-Westers gedachtengoed. Hierop ontstond een tegenreactie gestuurd door extreem-rechtse partijen, die voor een heropleving van traditionalisme zorgden. In de laatste decennia worden progressieve ideeën, zoals gendergelijkheid, vaak afgeschilderd als een ideologisch wapen van het Westen of als linkse propaganda, dat louter tot doel heeft om sociale onrust te veroorzaken en de traditionele normen te ondermijnen. Deze ontwikkeling is hoofdzakelijk een politieke strategie, waarin overheden en invloedrijke groeperingen teruggrijpen naar conservatieve waarden om de maatschappelijke orde te handhaven en hun machtsbasis te versterken.

In Rusland is deze herbeleving van traditionalisme gestuurd door de Russische Orthodoxe Kerk, die een belangrijke speler is geworden op politieke vlak. De kerk promoot traditionele gezinswaarden en verzet zich fel tegen feministische bewegingen. Deze laatste worden beschuldigd van het verspreiden van 'westerse decadentie', en feministen worden als vijanden van de staat en bedreigingen voor de 'Russische ziel' bestempeld. Een vergelijkbaar patroon is zichtbaar in China, waar het de Communistische Partij is die de nadruk legt op "traditionele Chinese cultuur" als een manier om nationale eenheid te bevorderen en het morele weefsel van de samenleving te versterken. De partij ziet gendergelijkheid als een bedreiging voor de stabiliteit van het gezin en, bij uitbreiding, voor de staat, en classificeert het concept als een westers idee dat niet past binnen de Chinese culturele waarden. Feministische activisten worden er dan ook vervolgd en gecensureerd. De afkeer van gendergelijkheid wordt vaak doorgetrokken naar andere maatschappelijke kwesties,

zoals LGBTQ-rechten, die eveneens worden gezien als bedreigingen voor de traditionele familie-eenheid. Door deze kwesties te politiseren, hebben zowel Rusland als China een krachtige vijand gecreëerd waarmee zij hun bevolkingen kunnen mobiliseren tegen zogenaamde buitenlandse inmenging.

De opkomst van deze extreem-rechtse tendens heeft naast ideologische, ook reële gevolgen voor de rechten van vrouwen in beide landen. Zo werden bijvoorbeeld in Rusland bepaalde wetten die huiselijk geweld criminaliseren, verzwakt, en wordt onder andere ook abortus steeds meer beperkt onder druk van conservatieve groeperingen. China heeft een vergelijkbare koers gevolgd, waarbij traditionele familiewaarden worden gepromoot ten koste van vrouwenrechten. De Chinese overheid heeft onder andere een beleid ingevoerd dat moederschap en huwelijk bevordert als een ‘nationale plicht’ voor vrouwen, de druk op vrouwen om te trouwen en kinderen te krijgen vergrotend. In beide landen is er een duidelijke terugslag tegen feministische bewegingen en progressieve ideeën, waar onder mom van “traditionele waarden” en “bescherming van de nationaliteit” begrippen zoals (gender)gelijkheid in diskrediet gebracht worden en vrouwen terug worden gedrongen naar traditionele ondergeschiktheid. Niet alleen wordt de individuele vrijheid van vrouwen aan banden gelegd, maar ook de patriarchale structuren van voordien worden opnieuw verstevigd en gepromoot.

Na dit alles, is vraag die hieruit voortvloeit dan ook of deze tendens enige invloed heeft op Vietnam. Hoewel er duidelijk gezegd werd dat “China China is, en Vietnam Vietnam”, is het land historisch gezien al altijd sterk beïnvloed geweest door China, zij het door bezetting, dan wel door gelijkaardige ideologie. Ook op dit vlak is het antwoord onmiskenbaar “ja”. Vietnam bevindt zich op een kruispunt van culturele en politieke invloeden, waarbij de nabijheid van China, maar ook de historische banden tussen de twee landen een aanzienlijke rol spelen. Net als in China wordt in Vietnam steeds meer nadruk gelegd op traditionele waarden en gezinsstructuren, als een middel om nationale eenheid te bevorderen en maatschappelijke stabiliteit te handhaven. De Vietnamese overheid, die sterk onder invloed staat van de Chinese benadering, vertoont een vergelijkbare politieke benadering van concepten zoals gendergelijkheid, waarbij deze laatste vaker wel dan niet wordt beschilderd als een westerse invloed die in strijd is met de Vietnamese culturele normen. Feministische bewegingen in Vietnam staan onder toenemende druk, en gendergelijkheid en LGBTQ-rechten worden gepresenteerd als bedreigingen voor de traditionele familie-eenheid en de stabiliteit van de samenleving. Deze tendens weerspiegelt dan ook de bredere strategie van China, die erop gericht is om traditionele waarden te versterken en buitenlandse invloeden te weerstaan, en maakt duidelijk dat de invloed van China op Vietnam niet alleen economisch en politiek is, maar ook cultureel en ideologisch.

4.2 Focus op het huidige Vietnam

Hoewel er een grote kloof is tussen wetgeving en handhaving, is het belangrijk te benadrukken dat Vietnamese vrouwen formeel, op papier, dezelfde rechten hebben als mannen en er bovendien aanzienlijke verbeteringen zijn in hun economische en sociale positie. Vrouwen nemen deel aan de arbeidsmarkt, hebben toegang tot onderwijs, en bekleden zelfs politieke functies. Helaas zijn er grote verschillen tussen de wetgeving en de realiteit van het dagelijks leven, en blijft de vraag bestaan of deze emancipatie meer schijn dan werkelijkheid is.

Economisch gezien hebben Vietnamese vrouwen toegang tot een breed scala aan werkgelegenheid, variërend van landbouw tot de industrie en dienstverlening. De economische hervormingen van Đổi Mới, die in de jaren tachtig werd doorgevoerd, hebben bijgedragen aan een snelle economische groei en hebben nieuwe kansen voor vrouwen gecreëerd. Vrouwen werken tegenwoordig in vrijwel alle sectoren van de economie en dragen substantieel bij aan het gezinsinkomen. Politiek gezien hebben vrouwen in Vietnam formeel gelijke rechten, en de overheid heeft quota ingevoerd om hun vertegenwoordiging in politieke organen te vergroten. Toch blijven vrouwen ondervertegenwoordigd in de hogere graden van de politieke macht, en is veel van hun politieke deelname symbolisch, zonder dat zij een echte invloed hebben op beleidsvorming. Ook sociaal gezien, is er ondanks de groeiende erkenning van de rechten van vrouwen, een zekere overheersing van de traditionele genderrollen. In veel huishoudens wordt van vrouwen nog steeds verwacht dat ze de primaire zorgverleners zijn, zelfs als ze werken. Deze dubbele last heeft als gevolg dat er, ondanks de formele gelijkheid die in de wetten bestaat, in realiteit niet veel van die gelijkheid overblijft.

De snelle urbanisatie en economische groei in Vietnam hebben zowel positieve als negatieve gevolgen gehad voor de rol van vrouwen. Aan de ene kant heeft urbanisatie geleid tot meer werkgelegenheid en opleidingsmogelijkheden voor vrouwen, vooral in stedelijke gebieden. Vrouwen hebben meer vrijheid om hun eigen keuzes te maken en te streven naar carrières buiten het traditionele huiselijke domein. Aan de andere kant heeft de snelle industrialisatie geleid tot een toename van informele arbeid, waar vrouwen veel worden uitgebuit en geen toegang hebben tot sociale bescherming. Daarnaast heeft de economische groei ook geleid tot nieuwe vormen van ongelijkheid tussen vrouwen in stedelijke gebieden, die toegang hebben tot onderwijs, gezondheidszorg en werkgelegenheid, en meer de vrijheid krijgen om hun eigen leven te leiden, en vrouwen op het platteland, die geen toegang hebben tot dezelfde kansen. In plattelandsgebieden blijven traditionele genderrollen dominant: meisjes hebben vaak beperkte tot geen toegang tot onderwijs en worden meer wel dan niet gedwongen om te stoppen met school, om in het huishouden mee te helpen of om te trouwen. Ook hebben zij vaak geen toegang tot

gezondheidszorg, en zijn hun economische kansen beperkt tot landbouw en informele arbeid. De druk om traditionele rollen te vervullen is op het platteland groter, en vrouwen hebben minder mogelijkheden om hun eigen leven te bepalen.

Maar ook in de stedelijke gebieden is er van complete gelijkschakeling geen sprake. Ondanks de formele vooruitgang op het gebied van vrouwenrechten, blijven Vietnamese vrouwen geconfronteerd met uitdagingen zoals discriminatie op de werkvloer, lagere lonen dan mannen voor hetzelfde werk en mindere kansen op promoties, vooral in sectoren waar vrouwen oververtegenwoordigd zijn, zoals de textielindustrie.

Daarnaast blijft het ook op sociaal vlak steken, en blijven problemen zoals huiselijk geweld aanwezig in Vietnam, ondanks inspanningen van de overheid en maatschappelijke organisaties om het aan te pakken. Culturele normen die geweld tegen vrouwen rechtvaardigen en deze als een privékwestie bestempelen, maken het moeilijk voor vrouwen om bescherming te zoeken en gerechtigheid te krijgen. Veel vrouwen zijn bang om geweld te melden vanwege de sociale stigma's die ermee gepaard gaan.

5. Conclusie

De huidige situatie van vrouwen in Vietnam is er een van veel contrasten, en een eenduidig antwoord op de vraag kan niet worden gegeven. Dit verklaart de onduidelijkheid en vraagtekens in mijn nota's gedurende de achttien dagen in Vietnam. Hoewel er formele vooruitgang is geboekt op het gebied van vrouwenrechten en emancipatie, blijven er aanzienlijke uitdagingen bestaan, vooral op het gebied van discriminatie, huiselijk geweld en toegang tot kansen. Urbanisatie en economische groei hebben nieuwe mogelijkheden gecreëerd, maar creëerden ook nieuwe vormen van ongelijkheid. Het blijft de vraag of de emancipatie van vrouwen in Vietnam diepgaand en duurzaam is, of dat het voornamelijk een kwestie is van schijnbare vooruitgang zonder substantiële veranderingen in de onderliggende maatschappij.

Ook de vraag of deze emancipatie slechts een aanpassing aan westerse invloeden is, is te complex voor een eenduidig antwoord. Aan de ene kant zijn er duidelijke tekenen van vooruitgang, zoals de toename van vrouwen in de arbeidsmarkt, het onderwijs, en de politiek, die lijken te wijzen op een reële verschuiving in de positie van vrouwen in de Vietnamese samenleving. Aan de andere kant is er het argument dat deze emancipatie oppervlakkig is en voornamelijk het resultaat is van externe druk en globalisering. Het lijkt dat onderliggende patriarchale structuren nog steeds zogoed als intact zijn, en dat de vooruitgang van vrouwenrechten meer een kwestie is van conformiteit met internationale normen, dan van een daadwerkelijke verandering in de sociale en culturele

houding ten opzichte van vrouwen. De realiteit ligt wellicht ergens in het midden. De emancipatie van vrouwen in Vietnam is ongetwijfeld beïnvloed door westerse waarden en globalisering, maar er zijn ook interne factoren die hebben bijgedragen aan deze verandering. De betrokkenheid van vrouwen in de onafhankelijkheidsbeweging en de oorlogen, heeft bijvoorbeeld geleid tot een bredere erkenning van hun capaciteiten en rechten. Bovendien hebben economische en sociale veranderingen binnen Vietnam zelf bijgedragen aan de verbetering van de positie van vrouwen.

Aansprakelijkheidsclausule

Dit artikel geeft enkel de visie van de auteur weer en het Olivaint Genootschap van België, vereniging zonder winstmerk, kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

Bibliografie

- Bélanger, D. (2004). "Indochina: Gender policies and gender relations." in *Gender and Development*, pp. 34-44.
- Bélanger, D. and Liu, J. (2008), "Education and inequalities in rural Vietnam in the 1990s" in *Asia Pacific Journal of Education*, pp. 51-52.
- Duong, K. (2001). "Gender equality and women's issues in Vietnam: The Vietnamese woman today and the social ethics of gender equality." in *UNESCO, Social Sciences Research Council*.
- Duong, W.N. (2001), "Gender Equality and Women's Issues in Vietnam: The Vietnamese Woman - Warrior and Poet" in *Pacific Rim Law and Policy Journal Association*, p. 191.
- Goodkind, D. (1995). "Rising gender inequality in Vietnam since reunification." in *Pacific Affairs*, 342-359.
- Nguyen, C. (2012), "Gender Equality in Education, Health Care, and Employment: Evidence from Vietnam" in *Munich Personal RePEc Archive*, pp. 1-24.
- Nguyen D.H. (2023), "Social policy in gender equality, empowerment and opportunities for women and girls in Vietnam" in *Revista de Investigaciones Universidad del Quindío*, pp. 275-284.
- Nguyen, H. H. (2019). "Confucianism and the conception of women in Vietnam." in *Asian Journal of Women's Studies*, pp. 155-171.
- Quyên, T.T. and Tuan, T.H. (2022), "Tourism impacts of poverty alleviation on ethnic households, comparing difference between Cham, Khmer, and Chinese ethnic households in An Giang province, Viet Nam" in *International Journal of Professional Business Review*, pp. 1-22.
- Safak, B.M. (2010), "The impact of Doi Moi on Gender equality in Vietnam" in *Global Crossroads: Rethinking Dominant Orders in Our Contested World*, pp. 339-343.
- Vu, T.M. and Yamada, H. (2024), "The impacts of Confucianism on gender inequality in Vietnam" in *The Journal of Economic Inequality*, pp. 165-184.
- Vu, T. T. H. (2017). "The impact of global capitalism on women's lives in Vietnam: Lessons from the textile industry." in *Gender, Work & Organization*, pp. 281-299.



Mauriello, M. (2025). "Croissance économique, capitalisme et 'Occidentalisation' du Sud du Vietnam, une corrélation avec son insécurité ?" *Rapport de session d'étude*, Conférence Olivaint Genootschap, vol. 70, pp. 101–108.

Croissance économique, capitalisme et « Occidentalisation » du Sud du Vietnam, une corrélation avec son insécurité ?

Marie Mauriello, Conférence Olivaint de Belgique, BE

1. Introduction

La première chose que nous entendions lorsque nous disions à des locaux finir le voyage par Saigon/Ho Chi Minh City était systématiquement : « Faites attention ». Faire attention ? Mais faire attention à quoi exactement ?

Nous posions évidemment la question et, à nouveau, les mêmes réponses : « Faites attention à la délinquance en rue », « ils arrachent les téléphones des passants », « il y a de la violence, des bagarres, des agressions dans les rues ». Consternant, non ?

Cela était consternant à entendre parce que l'on se sentait tellement en sécurité partout où nous allions. En tout cas, pour ma part, je me sentais en sécurité. A Hanoï et Hué, j'allais régulièrement me balader seule dans les rues, afin de m'imprégner de cette ambiance tellement unique qui m'a tant plu.

Naturellement, en arrivant à Ho Chi Minh City, j'avais un certain *a priori*, ou tout du moins une certaine crainte et une pointe de tristesse. En effet, en tant que jeune femme en particulier, l'insécurité en rue fait partie intégrante de mon quotidien. Et je pèse mes mots. Il n'y a pas un jour de ma vie, particulièrement depuis que je vis à Bruxelles, durant lequel il ne s'est pas passé quelque chose me faisant me sentir en insécurité, allant des regards insistants aux agressions physiques. Pour la première fois de ma vie, je me sentais complètement libre et en sécurité. Complètement

libre de ce sixième sens que j'avais développé, de cette hyperconscience de tout ce qui m'entoure, de cette fausse décontraction pour ne pas sembler être une proie facile et de cette rapide agressivité par méfiance de tout et tout le monde.

Et soudainement, ces mises en garde me ramenaient à cette triste réalité. J'avais donc un peu peur. Mais je ne souhaitais pas me laisser dicter par cette peur. Je souhaitais me faire ma propre expérience. Cette expérience nécessite deux relativisations. La première, c'est que, fort heureusement, rien ne s'est produit, bien que l'ambiance ait été complètement différente des autres villes et moins « détendue ». La seconde, c'est que nous ne sommes restés que deux nuits à Ho Chi Minh City et que nous ne sommes sortis que dans des quartiers plus fortunés. En effet, nous sommes allés fêter les résultats des élections sur un *rooftop* branché et touristique, aux prix très européens. Les journées, nous étions accompagnés de notre guide et visitons des musées et monuments ainsi que l'Université Van Lang, ce qui nous « préservait » naturellement de ce genre de choses.

Alors, vous pouvez légitimement vous demander pour quelle raison j'ai décidé, malgré mon expérience positive, de me pencher sur cette question et de prendre cet axe ? Il y a plusieurs raisons à cela. La première, c'est que je suis quelqu'un de très curieux, il était par conséquent logique que je me penche davantage sur la problématique qui m'était exposée. La deuxième, c'est que j'ai toujours eu un très grand intérêt pour les questions sociétales concernant l'insécurité et les agressions, cela tenant à ma condition de femme et à mon vécu personnel. Ensuite, la troisième, c'est qu'au travers de mes études, des projets que j'entreprends et de mes lectures personnelles, j'ai très souvent entendu ou lu à propos de l'impact négatif de « l'occidentalisation » et du capitalisme sur les pays en développement. Enfin, la quatrième, c'est que le Vietnam fut colonisé par la Chine pendant 12 siècles, ensuite par la France au Nord et par les Etats-Unis au Sud. La colonisation laisse des traces indélébiles dans un pays et la néo-colonisation en est son symbole de persistance.

Alors je me demande : la croissance économique a-t-elle comme revers l'insécurité croissante ? La croissance de l'une entraîne-t-elle *de facto* celle de l'autre ?

Je tiens à préciser que je ne prétends pas à fournir une vérité unique, ni à une vérité scientifique. Ce rapport est simplement la synthèse la plus objective possible de recherches complexes sur une problématique peu abordée et quelque peu taboue.

2. La croissance économique a-t-elle des effets sur la délinquance ?

Afin de comprendre si et de quelle façon la croissance économique influence la délinquance, il me semble, avant toute chose, indispensable de la définir. La croissance économique consiste en l'augmentation du PIB (produit intérieur brut – à savoir les biens et services produits sur une période de temps et un espace déterminés). La croissance économique est souvent assujettie au capitalisme, en ce qu'il est un système économique basé sur le principe de propriété, de libre échange et de compétition.

Cette croissance permet donc l'apparition de nouvelles opportunités d'emploi et de meilleures conditions de vie, ce qui, en théorie, devrait réduire les inégalités et, dans la logique, réduire les motivations à délinquer pour des raisons financières. Cependant, on observe fréquemment une augmentation des inégalités socio-économiques résultant de la croissance économique et du capitalisme (illustration : les réformes économiques sous Deng Xiaoping en Chine dans les années 1980¹). Si inégalités économiques il y a, révoltes il y aura. Les riches s'enrichissent à la vue des personnes précaires qui s'appauvrissent, ce qui crée un sentiment de marginalisation et de frustration. De plus, l'on observe généralement un exode rural se produire et ce, depuis le Moyen-Âge occidental. En effet, les populations migrent généralement vers les villes qui se développent rapidement et sont porteuses de promesses d'emploi. Ce climat est idéal à la prolifération de comportements délinquants tels que le vol, le vandalisme, les bagarres, les activités illégales, etc.

Il y a bien entendu d'autres facteurs externes engendrant de la délinquance et de l'insécurité telles que les crises économiques ou les politiques mises en place, pour n'en citer que quelques exemples. L'idée est simplement ici de mettre un *focus* sur la croissance économique et le capitalisme.

3. Qu'en est-il dans le Sud du Vietnam ?

Pendant et au sortir de la Guerre du Vietnam (1955-1975) marquant le départ des colons français et étatsuniens, le Sud du pays fut laissé dans une grande instabilité politique et sociale. En conséquence, les activités illégales et de gangs se sont rapidement et confortablement installées (trafic d'armes, marché noir, corruption, contrebande). Dans les années 1980, après des années de difficultés et de pénurie dans le Sud du pays en raison de la centralisation de l'économie au Nord, des réformes économiques ont été instituées, appelées plus communément les « réformes de Đổi

1. Dans les années 1980, la Chine a connu une croissance économique rapide mais cette croissance a engendré des inégalités économiques significatives, en particulier dans les zones rurales. Le fossé entre les « riches » devenant davantage riches et les « pauvres » devenant d'avantage pauvres s'est considérablement creusé. Une frustration sociale en a découlé, provoquant des tensions, des émeutes et des actes de délinquance.

Môi ». Ces réformes instaurent une économie de marché, décentralisée et portée sur l'exportation. Les grandes villes du Sud telles que Ho Chi Minh City (ci-après « HCMC ») vont connaître une croissance économique et une urbanisation rapides. Cependant, comme explicité ci-dessus (cf. section 2), cela a également provoqué des problèmes sociaux creusant le fossé des inégalités socio-économiques et la mise à l'écart de certains groupes, ce qui a favorisé la délinquance.

Le Sud du Vietnam connaît trois types majeurs de criminalité. Le premier est la criminalité urbaine, principalement concentrée à HCMC qui consiste en la délinquance dite « de rue », à savoir les vols, les agressions et les activités illégales. Le deuxième repose dans le trafic de stupéfiants, faisant du Sud du pays une région clé dans le trafic de toute l'Asie du Sud-Est, en particulier le trafic de méthamphétamine. Enfin, le dernier type est la cybercriminalité, résultat du développement rapide du Sud et des technologies. L'on observe ainsi une augmentation des scams, du piratage et de l'escroquerie en ligne.

Légitimement, l'on peut se demander si des mesures sont prises par le Gouvernement vietnamien pour lutter contre cette réalité. Les réponses du Gouvernement sont multiples mais souvent inefficaces ou insuffisantes bien que prometteuses. En effet, le Gouvernement a mis en place un renforcement des forces de l'ordre et de leur formation afin de lutter contre la criminalité urbaine. Cette répression a porté ses effets mais comporte des limites, les pratiques pouvant être, au regard des droits humains, considérées comme arbitraires ou abusives. Nonobstant ces critiques possibles, des succès ont été constatés, en particulier dans la lutte contre le trafic de stupéfiants et du crime organisé. Au-delà des mesures étatiques, il existe, sur cette problématique, une grande coopération internationale se manifestant notamment par des opérations groupées entre états voisins.

A côté des mesures purement répressives, le Vietnam a également engagé des campagnes de sensibilisation et de prévention sociale sur la drogue et la cybercriminalité. L'efficacité de cette méthode est plus relative : une prise de conscience se constate mais cette mesure est insuffisante sur le long terme et dans sa mise en place (*quid* des zones rurales et des personnes précaires n'ayant pas accès à l'éducation ?).

4. Peut-on en déduire que le capitalisme, en ce qu'il est le moteur de la croissance économique, a une influence sur la criminalité ?

Comme explicité précédemment (cf. section 2), le capitalisme est un système économique porté sur le principe de propriété, de libre échange et de marchés compétitifs. Le capitalisme est porté par la croissance économique, qui en constitue son carburant le plus efficace. Par conséquent,

en reprenant sommairement ce qui a été cité ci-dessus, le capitalisme favorise les inégalités socio-économiques, la frustration sociale, l'urbanisation et exode rural, l'enrichissement des riches et l'appauvrissement des pauvres, l'avènement ou l'augmentation de la criminalité urbaine, des trafics de stupéfiants et de la cybercriminalité. Le capitalisme connaît également le principe des crises économiques de façon récurrente, ce qui a un impact important sur la criminalité, souvent liée au chômage suite à la perte de l'emploi, à l'absence de logement et à l'instabilité économique. Un nouveau type de criminalité fait surface en conséquence : celui de la fraude sociale et financière, de l'évasion fiscale et de la corruption.

Le capitalisme a, *de facto*, plus généralement, une influence considérable et fondamentale sur la criminalité.

5. Peut-on considérer le capitalisme comme un système occidental impliquant des autres états de « s'occidentaliser » s'ils souhaitent y prendre part ?

Le capitalisme est majoritairement considéré comme un concept occidental en raison de son émergence en Europe de l'Ouest. Son développement a suivi celui des économies européennes et étatsunienne. Ces grandes puissances, étant les piliers fondateurs du capitalisme, ont instauré une sorte de « standard occidental économique » auquel il conviendrait de se conformer si l'on souhaite une part de ce marché.

Le concept d'occidentalisation consiste en l'adoption, par un pays « non occidental » des valeurs et pratiques considérées comme occidentales (dont le capitalisme). Lorsque l'on observe les grandes puissances économiques ayant émergé ou émergeantes telles que la Russie, la Chine ou encore le Japon, l'on constate une forme d'occidentalisation au sein du pays. Cependant, il convient de relativiser cela et d'analyser cela au cas par cas. Malgré la réalité de cette occidentalisation dans une certaine proportion, l'on constate que des pays tels que la Chine, le Japon ou la Corée du Sud (afin de se concentrer sur l'Asie du Sud-Est) sont parvenues à adopter le capitalisme tout en y intégrant des éléments de leurs traditions culturelles et tout en détachant certains aspects occidentaux.

Prenons la Chine comme exemple : la Chine a adopté une forme à part entière de capitalisme, dite « socialisme de marché ». Sous Deng Xiaoping dans les années 1980, la Chine a ouvert son économie aux marchés internationaux tout en maintenant le contrôle exercé par le Parti communiste. Ainsi, elle est parvenue à combiner des éléments capitalistes avec ses racines communistes, impliquant un fort contrôle étatique, en faisant un modèle hybride. Cet exemple

illustre de quelle façon le capitalisme peut être intégré à une société, en y impliquant une certaine part d'occidentalisation, tout en l'adaptant aux pratiques locales.

6. Le Sud du Vietnam, par son histoire et son développement tendant vers le capitalisme, a-t-il, par conséquent, été « occidentalisé » ?

Par son histoire et son passé marqué par la colonisation française et étatsunienne, le Vietnam et en particulier le Sud présente des éléments pouvant être considérés comme une forme d'occidentalisation mais cela sera ultérieurement nuancé.

Durant la colonisation française au XIX^e siècle, les français ont introduit des éléments de culture au Vietnam : architecture, traditions, religion, système administratif ou éducatif, etc. Ensuite, par la présence des Etats-Unis dans le Sud pendant la Guerre du Vietnam, d'autres éléments ont été amenés : culture, musique, mode, commerce, langue, etc. Ces éléments persistent encore aujourd'hui et constituent une forme d'occidentalisation.

Le Vietnam, après les réformes de *Đổi Mới*, a ouvert son économie progressivement, intégrant le modèle capitaliste et s'occidentalisant dans une certaine mesure, tout en conservant ses racines. En effet, le Sud du Vietnam s'est ouvert aux investisseurs, majoritairement occidentaux, ce qui a contribué à installer cette présence occidentale et par conséquent cette occidentalisation. L'on constate une plus forte concentration d'expatriés occidentaux et une classe moyenne croissante adaptant des comportements et modes de consommation occidentaux. Cependant, similairement au cas chinois (*cf.* section 5), le Vietnam est parvenu à combiner les mécanismes de marché capitaliste à ses structures politiques et son Parti communiste, tout en préservant sa culture. Malgré ces influences, le Sud du Vietnam conserve et fait ressurgir son identité culturelle vietnamienne forte. Les traditions culturelles et sociales font partie intégrante de la vie quotidienne. Par ailleurs, le Gouvernement a également un rôle dans cette « limitation de l'effet occidental » par ses politiques préservant la culture vietnamienne.

Un état peut donc adopter le capitalisme sans nécessairement devoir entièrement s'occidentaliser au sens culturel. Le défi pour le Vietnam réside actuellement dans sa capacité à mettre en place ce modèle hybride entre capitalisme et socialisme et à naviguer les défis qui y sont liés. Tout sera une question de balance entre le développement économique et la conservation de la culture et des traditions de nature plutôt sociale.

7. Conclusion : croissance économique, capitalisme et « Occidentalisation » du Sud du Vietnam, une corrélation avec son insécurité ?

En conclusion, la croissance économique et le capitalisme influencent la criminalité de manière d'avantage complexe qu'ils se lient à une certaine occidentalisation du Sud, ce qui ajoute de nouveaux challenges à ceux préexistants. Cependant, une certaine résistance à l'occidentalisation se fait constater, exprimant la volonté d'un pays de s'enraciner d'avantage dans son identité. La réponse est donc complexe et nuancée et mériterait certainement bien plus de développements. Je conclurais simplement en reprenant mon propos de départ lors de la session d'étude, découlant des réflexions faites par les locaux sur l'insécurité à HCMC. La meilleure preuve que le Sud du pays souffre d'une certaine insécurité est la parole des locaux. Qu'importent les causes de cette insécurité, si les locaux ont comme premier réflexe de mettre en garde contre elle, c'est qu'elle existe et sévit. Et par conséquent, c'est qu'il faut prendre des mesures à son égard.

Clause de responsabilité

Cet article reflète uniquement les opinions de l'auteur et la Conférence Olivaint de Belgique, association sans but lucratif, ne pourrait aucunement être tenue responsable de l'usage qui pourrait être fait des propos contenus dans cet article.



De Tavernier, H. (2025) "Agent Orange: een vergeten schaduw van de geschiedenis."
Studiereisverslag, Conférence Olivaint
Genootschap, vol. 70, pp. 109–114.

Agent Orange: een vergeten schaduw van de geschiedenis.

Harold De Tavernier, Olivaint Genootschap van België, BE

1. Inleiding

Agent Orange. Een term die ooit vluchtig werd besproken in een van mijn geschiedenislessen op de middelbare school. Het kwam aan bod tijdens een les over de Vietnamoorlog, een conflict binnen het grotere kader van de Koude Oorlog. Toen leek het slechts een voetnoot, een fragment van een groter geheel, en er werd dan ook niet veel aandacht aan besteed—begrijpelijk gezien de beperkte lestijd. Pas tijdens onze studiereis naar Vietnam kreeg ik de kans om dit begrip van dichtbij te bestuderen.

Het werd duidelijk dat Agent Orange veel meer aandacht verdient en dat het wereldwijd besproken zou moeten worden. In dit artikel wordt bekeken wat Agent Orange precies is en wat de implicaties ervan zijn, wat er gebeurd is in België en op wereldtoneel betreffende de oplossing voor Vietnamezen en veteranen en waarom de Napalmbommen veel bekender zijn bij het brede publiek.

2. Wat is Agent Orange?

Agent Orange is een chemisch ontbladeringsmiddel dat door het Amerikaanse leger werd ingezet tijdens de Vietnamoorlog. Het maakte deel uit van Operation Ranch Hand, een militaire strategie die gericht was op het ontbladeren van de dichte junglevegetatie die door de Vietcong en het Noord-Vietnamese leger werd gebruikt als schuilplaats en verdedigingsmiddel. Agent Orange

bestond uit twee krachtige herbiciden, maar de grootste bedreiging kwam van de verontreiniging met dioxine, een van de giftigste stoffen die ooit door de mens is geproduceerd. Meerderen zeggen dat zo veel al 85 gram dioxine voldoende kan zijn om een stad of land met populatie van 8 miljoen mensen te doden. Dit is dus enorm schadelijk. Agent Orange was trouwens niet de enige vorm dioxine die werd gebruikt, ook andere stoffen werden gebruikt, altijd een naam met eerst 'Agent' en dan een kleur bv 'Blue'. Agent Orange was wel degene die veruit het vaakst werd gebruikt.

Hoewel de primaire bedoeling van het Amerikaanse leger was om de natuur te beschadigen, hield men onvoldoende rekening met de zware gevolgen voor de bevolking, zowel direct als indirect.

Het gebruik van Agent Orange leidde tot de introductie van de term 'ecocide'. In 1970 introduceerde de Amerikaanse bioloog A.W. Galston dit begrip om het gebruik van Agent Orange door het Amerikaanse leger te beschrijven.

3. Gevolgen van Agent Orange

Tijdens ons bezoek aan het 'War Remnants Museum' in Ho Chi Minh City kwam het onderwerp Agent Orange extra hard binnen. De ruimte gewijd aan dit onderwerp was bijzonder aangrijpend. De cijfers waren schokkend en confronterend: 4,8 miljoen Vietnamezen kwamen in aanraking met Agent Orange, waarvan 3 miljoen slachtoffers werden. Het middel, bedoeld om de bomen te ontbladeren, had een verwoestend effect op zoveel mensen.

Maar het waren vooral de foto's die de gruwel van Agent Orange tastbaar maakten. Beelden van kinderen met misvormde hoofden, kinderen zonder ledematen, en ouderen met vlekken en bulten over hun hele lichaam. Deze foto's lieten de ware horror zien die dit product veroorzaakte. Agent Orange blijft een actueel probleem in de regio, met duizenden besmettingen in de generaties na de oorlog, wat aantoont dat het probleem generaties lang doorwerkt.

Voor ons als studenten en jonge mensen is dit zeker confronterend. Het is moeilijk voor te stellen dat generaties als de onze, die geen oorlog 'bij ons' hebben meegemaakt, maar wel weet hebben van de oorlogen tijdens de vorige eeuw, nog steeds last hiervan ondervinden door mutaties bij vrienden, familie en leeftijdsgenoten.

De Verenigde Staten erkenden ook dat Agent Orange hun eigen land had getroffen, via hun veteranen. 2,6 miljoen Amerikaanse soldaten kwamen in aanraking met Agent Orange of dioxine,

evenals soldaten uit andere landen die meevochten in de oorlog zoals Korea, Nieuw-Zeeland en Australië. Dit benadrukt dat de gevolgen van Agent Orange zich niet alleen tot Vietnam beperkt.

Ook de natuur werd onherroepelijk beschadigd. Maar liefst 18 procent van de bossen in Vietnam werd aangetast door Agent Orange, wat leidde tot een ecologisch onevenwicht. Bepaalde planten werden dominant, en het herstel van aangetaste mangroves duurde soms wel 100 jaar. Bioloog Peter Ashton van de Harvard Universiteit ontdekte dat een bespoten bos slechts 24 vogelsoorten en 5 zoogdiersoorten telde, in tegenstelling tot een onbespoten bos met 150 vogelsoorten en 45 zoogdiersoorten. Het verschil was schokkend.

4. Wat kunnen we doen?

Het was bemoedigend om te zien dat ons kleine land België zich inzet om het probleem van Agent Orange aan te pakken. Tijdens ons bezoek aan de residentie van de ambassadeur in Hanoi kregen we hier een inspirerende presentatie over.

Er zijn verschillende acties ondernomen. Allereerst kwam er een krachtig signaal vanuit ons parlement. Op 5 oktober 2023 stemde de Kamer unaniem voor een resolutie waarin steun wordt geëist voor de slachtoffers van Agent Orange tijdens de oorlog in Vietnam. Dit was de eerste resolutie wereldwijd over dit onderwerp en vestigde de aandacht op de kwestie in ons land. In de resolutie werd ook met dringende noodzaak verwezen naar meer en gerichte acties van de Europese Commissie.

Een andere, misschien wel belangrijkere, actie kwam van een Brussels bedrijf. Haemers Technologies ontwikkelde een innovatieve methode om vervuilde grond in Vietnam volledig te reinigen en dioxinevrij te maken, zonder afval of uitstoot van dioxine in de lucht. Deze oplossing kan letterlijk levens en generaties redden. Het stond al veel verder dan andere bedrijven en technologieën die ook actief met deze materie bezig waren.

Echter, een groot probleem blijft de financiering. Het schoonmaken van de grond kost miljarden euro's, geld dat Vietnam niet heeft en dat zij ook niet moreel verantwoordelijk zijn om te betalen. Dit brengt ons bij de rol van de Verenigde Staten, de veroorzaker van de vervuiling en beschadiging in deze.

5. De Verenigde Staten

De Verenigde Staten zijn zich terdege bewust van de gevolgen van Agent Orange. Zoals eerder vermeld, werden veel veteranen getroffen door Agent Orange, wat de kwestie dichterbij huis

bracht. In 1991 werd de “Veterans’ Compensation Program” ingevoerd, die compensatie bood aan veteranen met aandoeningen die verband hielden met Agent Orange. De overheid erkende uiteindelijk de schadelijke effecten van het middel. In 1996 erkende de overheid van de Verenigde Staten uitdrukkelijk de gevolgen van Agent Orange en de compensatie voor de veteranen.

Veteranen van andere landen, bijvoorbeeld Korea, die meevochten met de Amerikanen konden geen aanspraak maken op deze vergoeding en compensatie. Er is echter een evolutie zichtbaar in hoe de VS-slachtoffers van Agent Orange behandelen, net zoals er een evolutie is in de relatie tussen Vietnam en de VS. Onze resolutie kwam voort uit een succesvolle ontmoeting tussen Vietnam en de VS, waarbij een duidelijke focus lag op dit onderwerp. Vooral de speeches en verklaringen van president Barack Obama benadrukten dit.

Obama heeft vaak de morele verantwoordelijkheid van de VS benadrukt in verband met de gevolgen van Agent Orange. Hij beschouwde het als een belangrijke kwestie van historische rechtvaardigheid. Tijdens zijn bezoeken aan Vietnam sprak hij over de noodzaak om de schade die door het gebruik van Agent Orange is aangericht, zowel ecologisch als menselijk, aan te pakken. Hij noemde het essentieel om de slachtoffers van deze herbiciden te helpen en de bilaterale betrekkingen tussen de VS en Vietnam te versterken door samenwerking in herstelprojecten.

In 2016 kondigde Obama aan dat de VS 21 miljoen dollar zouden toekennen voor de hulp aan mensen met een handicap in gebieden die zijn getroffen door Agent Orange. Dit was bedoeld om de levensomstandigheden van de slachtoffers te verbeteren, ongeacht de specifieke oorzaak van hun handicaps.

De Amerikanen hebben nog enkele stappen gezet onder leiding van Obama. Washington besloot om 183 miljoen dollar vrij te maken voor de schoonmaak van een specifieke locatie in Vietnam, de zwaarst vervuilde plek van het land. Dit is de voormalige luchthaven van Danang. Dit bedrag geeft een idee van de kosten voor de volledige reiniging van Vietnam en hoeveel tijd het nog zal duren voordat het land volledig schoon is.

De VS hebben ook steun verleend aan verschillende non-gouvernementele organisaties en projecten die gericht zijn op het helpen van de slachtoffers van Agent Orange. Deze initiatieven omvatten medische zorg, rehabilitatie en het bieden van financiële hulp aan de getroffen families. Veel van deze inspanningen zijn gericht op de derde generatie van slachtoffers, die nog steeds de gevolgen ondervinden van de blootstelling van hun grootouders en ouders aan Agent Orange. Voorbeelden hiervan zijn The Vietnam Red Cross, The East Meets West Foundation, The War Legacies Project en vele andere projecten.

6. Vergelijking met Napalm

Napalm is een brandbare gel die wordt gemaakt van een mengsel van benzine en een verdikkingsmiddel. Het resultaat is een substantie die aan oppervlakken hecht en intense hitte genereert wanneer het in brand wordt gestoken. Napalm is ontworpen om grote gebieden in brand te steken en wordt vaak gebruikt in militaire toepassingen om vijandelijke troepen, voertuigen en schuilplaatsen te vernietigen.

Napalm werd op grote schaal ingezet door de Verenigde Staten tijdens de Vietnamoorlog, vooral vanaf 1965. Het werd gebruikt in luchtaanvallen om de jungle te ontbladeren, vijandelijke posities te verwoesten en om een psychologisch effect te creëren op de Vietnamezen.

De kritiek op napalm was over het algemeen groter dan die op Agent Orange, en dit had verschillende oorzaken:

1. **Visuele impact van Napalm.** Napalm werd vaak ingezet in bombardementen en resulteerde in onmiddellijke en zichtbare verwoesting. Beelden van napalm-slachtoffers, zoals de beroemde foto van de “Napalm Girl,” veroorzaakten wereldwijde verontwaardiging. Deze foto hebben we ook gezien in het ‘War Remnants Museum’ en voor mij was dit ook een emotioneel moment. De heftige brandwonden en het lijden van slachtoffers waren tastbaar en confronterend, wat leidde tot een sterke emotionele reactie van het publiek tijdens en na de Vietnamoorlog.
2. **Directe schade aan burgers.** Napalm werd gebruikt in dichtbevolkte gebieden, wat leidde tot massale burgerdoden. De wreedheid van deze aanvallen op onschuldige burgers veroorzaakte een krachtige afkeer van het gebruik van dit soort wapens. In tegenstelling tot Agent Orange, dat op grotere schaal werd gebruikt om de jungle te ontbladeren en subtieler was in zijn effecten, had napalm een directe en zichtbare impact die moeilijk te negeren was.
3. **Morele en ethische overwegingen.** Napalm werd vaak gezien als een onmenselijk wapen dat de grenzen van de oorlogsvoering overschreed. De manier waarop het werd gebruikt en de gevolgen ervan riepen vragen op over de ethiek van het voeren van oorlog en het gebruik van chemische wapens tegen burgers. Dit leidde tot een bredere discussie over oorlogsmisdaden en de morele verantwoordelijkheden van landen in oorlog.
4. **Onderzoek en rapportage.** Er werd veel onderzoek en rapportage gedaan over de effecten van napalm, vooral vanuit de media. Journalisten, activisten en wetenschappers droegen bij aan de zichtbaarheid van de gevolgen van het gebruik van napalm, waardoor het onderwerp prominent op de agenda kwam te staan. Terwijl de schadelijke effecten van

Agent Orange ook werden onderzocht, duurde het langer voordat de ernst en reikwijdte van de gevolgen volledig werden erkend.

5. **Langetermijnegevolgen van Agent Orange.** Hoewel Agent Orange op lange termijn ernstige gevolgen had, waren deze gevolgen vaak minder zichtbaar en minder onmiddellijk dan die van napalm. De gezondheidsproblemen die voortkwamen uit blootstelling aan Agent Orange, zoals kanker en geboortefwijkingen, kwamen pas jaren later aan het licht, waardoor de impact minder direct werd ervaren en daardoor minder aandacht kreeg in de vroege jaren van de oorlog.

Napalm heeft waarschijnlijk geleid tot een groter aantal directe doden (tussen de 20.000 en 100.000) in vergelijking met de schattingen van directe sterfgevallen door Agent Orange, dat in de eerste instantie niet direct dodelijk was. Op de lange termijn heeft Agent Orange een groter aantal gezondheidsproblemen en sterfgevallen veroorzaakt onder mensen die aan de chemicaliën zijn blootgesteld, wat bijdraagt aan de geschatte 400.000 doden als gevolg van gezondheidsproblemen gerelateerd aan deze blootstelling.

7. Conclusie

Voor mij is het duidelijk dat, hoewel Napalm ook een ontzettende verwoesting heeft veroorzaakt, Agent Orange ook een ontzettend schadelijke stof was en is en het veel meer invloed heeft gehad op de generaties Vietnamezen na de oorlog tot op heden. Het is daarom ontzettend jammer om te zien dat dit niet de aandacht krijgt die het verdient op wereldvlak, om er een oplossing voor te vinden. In tijden waarin nieuwe conflicten ontstaan en oude conflicten blijven uitgevochten worden, zou het goed zijn volgens mij om dit sluimerende gevolg van een conflict van 50 jaar geleden op te lossen en zo Vietnam Agent Orange vrij te maken. Het zal veel geld kosten en veel tijd, maar het zal ervoor zorgen dat een land als Vietnam, dat ongelofelijk prachtig en ongerept is, haar volledige capaciteiten kan gebruiken in de toekomst. In dit rapport heb ik proberen toe te lichten wat Agent Orange is en haar context binnen onze geschiedenis. Ook heb ik proberen te kaderen wat al gebeurd is, maar ook zeker wat nog moet gebeuren. En hoe beeldvorming van de oorlog en het gebruik van Napalm naast Agent Orange ervoor zorgt dat het niet altijd de aandacht heeft gekregen of krijgt die het verdient en die de Vietnamezen verdienen.

Aansprakelijkheidsclausule

Dit artikel geeft enkel de visie van de auteur weer en het Olivaint Genootschap van België, vereniging zonder winst oogmerk, kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.



Noesen, J. (2025) "De blijvende littekens van Agent Orange." *Studiereisverslag*, Conférence Olivaint Genootschap, vol. 70, pp. 115–122.

De blijvende littekens van Agent Orange.

Justine Noesen, Olivaint Genootschap van België, BE

1. Inleiding

Tijdens de studiereis in Vietnam bezochten we het War Remnants Museum in Ho Chi Minh City. De beelden die we daar zagen kwamen hard binnen. Eve Devoldere, handsen investeringsadviseur bij Flanders Investment & Trade, legde ons bij ons bezoek aan de Belgische Ambassade uit dat Agent Orange tot op de dag van vandaag verschrikkelijke gevolgen met zich meebrengt. Het schaadt nog steeds de gezondheid van veel burgers en meerdere gronden en akkers zijn onbruikbaar. Ondanks dat deze feiten absoluut zorgwekkend zijn vind ik het belangrijk om me in dit onderwerp te verdiepen. Deze strategische nota onderzoekt de oorsprong van Agent Orange, de manier waarop het werd gebruikt en de blijvende effecten die vandaag de dag nog steeds worden gevoeld, zowel in Vietnam als onder de veteranen van de oorlog. Daarnaast onderzoeken we de schoonmaakoperatie van de Verenigde Staten en de positie van België.

2. Wat is Agent Orange?

Agent Orange is een chemisch middel dat wordt ingezet om bladeren van bomen te verwijderen. Het werd voor de eerste keer ingezet als een militair doelwit tijdens de Vietnam oorlog. Het werd gebruikt om te zien waar soldaten zich schuil hielden en om de voedselgewassen te doden die voedsel boden aan de oppositie. Hoewel Agent Orange op de korte termijn militaire

voordelen bood, zijn de gevolgen van het gebruik van het ontbladeringsmiddel op de lange termijn vernietigend gebleken voor zowel de omgeving als de gezondheid van mensen.

De hoofdbestanddelen van Agent Orange zijn over het algemeen relatief ongevaarlijk voor de gezondheid van de mens. Het chemisch middel is een 1:1-mengsel twee herbiciden: 2,4-dichloorfenoxiazijnzuur (2,4-D) en een n-butylacetaat van 2,4,5-trichloorfenoxiazijnzuur (2,4,5-T). Al is vaak ook het giftige bijproduct dioxine (2,3,7,8-tetrachloor-dibenzo-para-dioxine of TCDD) aanwezig dat vrijkomt tijdens de productie van 2,4,5-T.

Dioxine kan worden teruggevonden in de natuur, zoals bij vulkaanuitbarstingen en bosbranden. Door brand komt dioxine namelijk vrij. Wanneer elektronica, auto's of huizen in brand staan vormt er zich dioxine dat nadien in de atmosfeer terecht komt. In derdewereldslanden wordt er vaak veel elektronica verbrand wat ervoor zorgt dat er sprake is van dioxinevervuiling.

3. Geschiedenis van Agent Orange

Nadat 2,4,5-T werd uitgevonden begon men het op grote schaal te gebruiken in de agrarische sector. Het chemische bedrijf Dow begon Agent Orange in de jaren vijftig massaal te produceren. Pas zo'n twintig jaar later werd het gezondheidsrisico van 2,4,5-T vervuild met dioxine ontdekt. De naam 'orange' verwijst naar de oranje band die hing om de vaten waarin het chemisch middel werd opgeslagen.

In 1962 gebruikte de Verenigde Staten als eerste Agent Orange voor militaire doeleinden. Tijdens operatie 'Ranch Hand', dat plaats vond van januari 1962 tot februari 1971, besproeiden ze de dichtbegroeide jungle van Vietnam met Agent Orange zodat bomen en planten hun bladeren verloren. Hierdoor konden de Vietcong en de NoordVietnamese soldaten hun guerrillatactieken minder goed toepassen en werden ze makkelijker traceerbaar. Daarnaast zorgde Agent Orange ervoor dat akkers werden verwoest zodat er minder voedselvoorzieningen voor handen waren.

Hoewel er verslagen van sproeioperaties in Laos bestaan, is de mate waarin het Amerikaanse leger internationale overeenkomsten heeft geschonden nooit volledig gedocumenteerd, tot nu toe. Een diepgaande, maandenlange review van oude Air Forceverslagen, inclusief details van honderden sproeivluchten, evenals interviews met veel inwoners van dorpen langs de Ho Chi Minh Trail, onthult dat, volgens een conservatieve schatting, ten minste 45 677 937 liter aan herbiciden ingezet zijn geweest. De Verenigde Staten zouden Agent Orange twintig keer meer

hebben besproeid dan de concentratie die werd aangeraden door de producenten om bladeren van bomen te verwijderen.

Sinds 1970 wordt Agent Orange niet meer geproduceerd. In 1971 heeft de Verenigde Staten het chemische middel verboden en de resterende voorraden vanuit Vietnam en de Verenigde Staten overgebracht naar Johnston Atoll, een door de Verenigde Staten gecontroleerd eiland op ongeveer 1130 kilometer ten zuidoosten van Hawaï. In 1978 hebben ze daar de voorraden vernietigd.

4. De levensduur van dioxine

Dioxine heeft in het menselijke lichaam een halfwaardetijd van 11 tot 15 jaar. Al kan dit ook 20 jaar zijn. In de bodem varieert de halfwaardetijd afhankelijk van het type grond en de penetratiediepte. Dioxine wordt afgebroken door de zon dus op grond-en bladoppervlaken is de halfwaardetijd één tot drie jaar, afhankelijk van de omstandigheden. In diepe rivieren of waterlichamen heeft dioxine vaak een halfwaardetijd van meer dan 100 jaar.

5. Directe gevolgen van dioxine

Dioxine is een van de gevaarlijkste stoffen die door de mens is geproduceerd. Tijdens de oorlog werden miljoenen liters Agent Orange over grote delen van Zuid-Vietnam gespreid, met ernstige gevolgen voor de mensen die in deze gebieden woonden en werkten. De blootstelling aan dioxine leidde al snel tot ernstige gezondheidsproblemen bij zowel Vietnamezen als Amerikaanse soldaten. Dioxine schaadt de ontwikkeling van de hersenen en staat bekend om zijn teratogene eigenschappen. Het kan bij ongeboren kinderen via de placenta worden doorgegeven en tast hierdoor nadien het cognitief en motorisch functioneren van jonge kinderen. Bovendien kan dioxine het risico op chlooracne, leveraandoeningen, kanker en het disfunctioneren van het perifere zenuwstelsel aanzienlijk verhogen. Door het veelvuldig gebruik van Agent Orange tijdens de Vietnamoorlog zijn duizenden kinderen geboren met een spina bifida (open rug) en andere misvormingen aan de wervelkolom. Volgend het Rode Kruis zijn drie miljoen Vietnamezen tijdens de Vietnamoorlog (1955-1975) geaffecteerd geweest.

Door de massale besproeiing van Agent Orange zijn vandaag de dag nog talrijke akkers en landbouwgronden onbruikbaar en gedegradeerd. De vruchtbaarheid van de bodem is zodanig aangetast dat bepaalde gemeenschappen nog steeds bepaalde voedselvoorzieningen zijn verloren. Bovendien is er enorm veel milieuschade. Bossen die met Agent Orange zijn besproeid geweest

herstellen zich nauwelijks. De ecologische schade aan het milieu is nog steeds enorm, met verlies van biodiversiteit en veranderingen in ecosystemen.

6. Verantwoording

Toen de Amerikaanse luchtmacht in 1982 uiteindelijk haar gedeeltelijk geredigeerde officiële verslag van de ontbladeringscampagne, Operation Ranch Hand, vrijgaf, kreeg de drie pagina's over Laos nauwelijks aandacht. Een uitzondering was de verklaring van generaal William Westmoreland, voormalig bevelhebber van de Amerikaanse strijdkrachten in Vietnam, dat hij van niets wist — ondanks dat hij het bevel oorspronkelijk had gegeven. Pas in de afgelopen twee decennia hebben de Verenigde Staten de ernstige gevolgen van Agent Orange in Vietnam serieus erkend en verantwoordelijkheid genomen door honderden miljoenen dollars te besteden aan het helpen van slachtoffers en het opruimen van de zwaarst vervuilde gebieden.

Toch wordt Agent Orange in veel officiële Amerikaanse militaire documenten nog steeds tot op de dag van vandaag amper vernoemd.

7. Schoonmaakoperatie

Vanaf 2010 zijn de Verenigde Staten geleidelijk aan begonnen met het schoonmaken van bepaalde sites en landbouwgronden in Vietnam. In 2018 voltooiden USAID en het Vietnamese ministerie van Defensie de schoonmaak van de luchthaven van Da Nang.

Pas in 2019 zijn de Verenigde Staten, na meer dan 40 jaar na het einde van de Vietnamoorlog, gestart met het schoonmaken van de oude luchtmachtbasis Bien Hoa, nabij Ho Chi Minh, het vroegere Saigon. Bien Hoa is vier keer zo groot als de luchthaven van Da Nang. De oude luchtmachtbasis is volgens het Amerikaanse ontwikkelingsagentschap USAID de zwaarste vervuilde site in Vietnam doordat het Amerikaanse leger er grote hoeveelheden Agent Orange opsloeg. Het chemische middel is volledig in de bodem gedrongen en heeft talrijke rivieren in de buurt van de luchtmachtbasis vervuild. Zo'n 500 000 kubieke meter grond is besmet geweest. De hele schoonmaakoperatie duurt zo'n tien jaar en kost in totaal ongeveer 300 miljoen dollar.

In 2023 is het eerste deel van de luchtmachtbasis volledig gesaneerd. Al besloeg dit deel slechts vier procent van het totale gebied dat moet worden behandeld in het kader van een project van

het Amerikaanse Agentschap voor Internationale Ontwikkeling (USAID). Het deel dat proper is gemaakt is overgedragen aan de zuidelijke provincie Dong Nai.

Daarnaast is in 2023 het kleine Amerikaanse bedrijf Nelson Environmental Remediation USA gecontacteerd geweest om een zuiveringsinstallatie te bouwen om de grond op en rond de luchtmachtbasis te decontamineren.

In het War Remnants Museum in Ho Chi Minh City zijn we bij aankomst verwelkomt door een slachtoffer van Agent Orange. Hij had één voet, geen handen en een vervormd gezicht. Hij lachte ons vriendelijk toe en wenste me een interessante rondleiding. Dit was voor mij een zeer ingrijpende ontmoeting die me hard is bijgebleven. Gedurende de hele rondleiding vroeg ik me af hoe de mens in staat is tot zo'n gruwel. Duizenden onschuldige slachtoffers zijn misvormd geboren en soms zelf verstoten uit hun familie. We zagen foto's van kinderen die schreeuwend weg liepen van de soldaten of huilend naast hun dode ouders zaten. Maar ook foto's van kinderen die vorig jaar zijn geboren met ernstige misvormingen en zich hopeloos proberen te verplaatsen door te kruipen over de grond. Daarnaast kampen veel slachtoffers met mentale problemen doordat ze zich schuldig voelen naar hun familie. Ze hebben vaak nood aan bijkomende faciliteiten, medicatie en gezondheidszorg wat gepaard gaat met de nodige kosten. Bovendien las ik in vele getuigenissen dat veel slachtoffers kampen met een zeer laag zelfbeeld en suïcidale gedachten. Ze worden raar bekeken op straat. Ofwel met een blik van afschuw ofwel met een blik van medelijden. Ze zien er vaak volledig anders uit dan hun familie en vrienden of de modellen en schoonheidsnormen die op sociale media worden gepromoot. Maar ook bepaalde ouders hebben het gevoel dat het hun fout is dat hun kinderen met bepaalde gezondheidsproblemen zijn geboren. Naar mijn mening zou hier veel meer aandacht aan besteed moeten worden. Er moet niet alleen geld worden uitgegeven aan de schoonmaakoperatie van de akkers en bodemgronden, er moet ook veel meer begeleiding en ondersteuning worden gegeven aan de slachtoffers en hun familie. Er zijn organisaties in Vietnam die zich hier voor inzetten maar naar mijn mening mag er meer hulp komen uit de Verenigde Staten. De Verenigde Staten betaalt momenteel enkele schoonmaakoperaties van bodemgronden maar zouden naar mijn mening ook meer moeten bijdragen bij het helpen van de mentale gezondheid van de slachtoffers.

8. Positie van België

De Kamer van Volksvertegenwoordigers van België heeft op 5 oktober 2023 als eerste wetgevende instantie ter wereld een resolutie aangenomen waarin zij oproept tot steun aan

slachtoffers van Agent Orange. De resolutie wil de slachtoffers van Agent Orange ondersteunen en tonen dat er nood is aan bodem- en watersanering.

In februari 2024 heeft Stephanie d'Hose, voormalig president van de Belgische Senaat, Vietnamese minister van Buitenlandse Zaken Bui Thanh Son ontvangen in Brussel. Er is toen afgesproken dat België het Europees Parlement zal steunen bij het aannemen van een resolutie en het nemen van maatregelen om Vietnam te ondersteunen bij het opruimen van de besmetting met Agent Orange en dioxine.

9. Haemers Technologies

Jan Haemers is een Brusselse ingenieur die ervan overtuigd is dat hij met zijn techniek van bodemsanering alle resten van Agent Orange uit de grond kan halen. Volgens hem kan je enkel via thermische sanering grond die zwaar vervuild is door chemische stoffen proper krijgen. De grond wordt verwarmt tot 300 of 400 graden, zodat de verontreiniging verdampt. Nadien wordt het giftige gas uit de bodem gezogen en verwekt of verbrand op een temperatuur boven de duizend graden. Nadien zou er geen molecuul meer overblijven van de chemische stof.

Haemers technologies, het bedrijf van CEO Jan Haemers, heeft testen mogen uitvoeren in een dertigtal zwaar verontreinigde gebieden in Vietnam. De resultaten waren verbluffend. Het Belgische bedrijf heeft kunnen aantonen dat de bodem volledig gesaneerd was na het toepassen van hun warmtebehandelingstechnologie en de dioxinegehalte in de lucht niet steeg. Bovendien levert Haemers' bedrijf licenties aan lokale ondernemers. Ondanks dat de Vietnamese overheid overtuigd is, zijn de Amerikanen dat jammer genoeg nog niet. De Verenigde Staten betalen de hele schoonmaakoperatie bij wijze van ontwikkelingshulp en ze zien de opdracht het liefst naar een Amerikaans bedrijf gaan. Dit vind ik persoonlijk zeer jammer. De technologie van Haemers is zeer geavanceerd en zou de vervuilde grond veel sneller kunnen reinigen dan de Amerikaanse bedrijven. Toch wordt deze optie niet gekozen, omdat dit zou betekenen dat de Vietnamese overheid zelf voor de schoonmaakkosten moet opdraaien. Het is voor mij onbegrijpelijk dat overheden, ondanks de zichtbare gevolgen, nog steeds hun eigen economische belangen boven de ernstige mentale en fysieke gezondheidsproblemen van de slachtoffers van Agent Orange plaatsen. Kan men echt spreken van het nemen van verantwoordelijkheid door de Verenigde Staten als ze niet kiezen voor de meest efficiënte en effectieve oplossing? Naar mijn mening niet.

10. Conclusie

Agent Orange is een chemisch middel dat wordt ingezet om bladeren van bomen te verwijderen. Het werd voor de eerste keer ingezet als een militair doeleind tijdens de Vietnam oorlog. Het werd gebruikt om te zien waar soldaten zich schuil hielden en om de voedselgewassen te doden die voedsel boden aan de oppositie. Hoewel Agent Orange op de korte termijn militaire voordelen bood, zijn de gevolgen van het gebruik van het ontbladeringsmiddel op de lange termijn vernietigend gebleken voor zowel de omgeving als de gezondheid van mensen. De Verenigde Staten heeft de afgelopen jaren erkend dat ze verantwoordelijk is voor bepaalde gezondheidsproblemen en complicaties die het gevolg zijn van dioxine dat terug te vinden is in Agent Orange. Toch vind ik persoonlijk dat er te weinig initiatief wordt ondernomen gezien de ernst van de situatie. De Verenigde Staten blijft haar eigen economie vooropstellen door met Amerikaanse bedrijven te werken ondanks dat andere internationale bedrijven doelgerichter en efficiënter zijn. Bovendien zou er meer aandacht besteed moeten worden aan de mentale gezondheid van de slachtoffers en hun families. Agent Orange heeft Vietnam getraumatiseerd, het is hoogtijd op de slachtoffers de hulp en ondersteuning te geven die ze zo verdienen.

Aansprakelijkheidsclausule

Dit artikel geeft enkel de visie van de auteur weer en het Olivaint Genootschap van België, vereniging zonder winstoogmerk, kan niet verantwoordelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

Bibliografie

- Banout, J. (2014) "Agent Orange footprint still visible in rural areas of central Vietnam." *Journal of environmental and public health*, 528965, <https://doi.org/10.1155/2014/528965>.
- Black, G. (2021) "The victims of Agent Orange the U.S. has never acknowledged." *The New York Times Magazine*. 16 maart 2021, <https://pulitzercenter.org/stories/victims-agent-orange-us-has-never-acknowledged>.
- Institute of Medicine (US) Committee to Review the Health Effects in Vietnam Veterans of Exposure to Herbicides (1994). *Veterans and Agent Orange: Health Effects of Herbicides Used in Vietnam*, Washington (DC): National Academies Press (US), <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK236350/>.
- Martini E. (2012) *Agent Orange: History Science and the Politics of Uncertainty*, University of Massachusetts Press.
- Minh Pham, T., Tring, Le D. and Polachek, S. (2022) *The long-term health impact of Agent Orange: evidence from the Vietnam War*, World Development, volume 155.
- Niblack Fox, D. (2024) *Living with Agent Orange: conversations in Postwar Vietnam*, Massachusetts, University of Massachusetts Press.

Over ons

Het Olivaint Genootschap van België is een organisatie voor studenten van alle universiteiten en hogescholen, meertalig en pluralistisch, zonder banden met politieke partijen of een bepaalde geloofsovertuiging, open voor alle stromingen, met respect voor de democratie.

Het werd opgericht op 7 november 1954, onder het voorzitterschap van de jezuïet Georges Haumont, naar het voorbeeld van een beweging die in 1852 in Frankrijk werd opgericht door pater Pierre Olivaint, de “Réunion des Jeunes Gens” (later de Conférence Olivaint de Paris). Net als haar Franse tegenhanger had zij tot doel haar leden, waarvan het aantal beperkt was tot 40 per academiejaar, een kader te bieden voor vorming in het politieke en sociale leven, zowel op gemeentelijk, regionaal als nationaal niveau, reeds in een geest van filosofisch, politiek en religieus pluralisme. De Olivaint-opleiding omvat het aanleren van technieken zoals retoriek, geschreven journalistiek en het ontwikkelen van argumenten in debatten.

In het begin trok de jonge instelling vooral studenten van Brusselse universiteiten aan, maar vanaf 1955 stond ze open voor andere Franstalige faculteiten in het land en vanaf 1957 ook voor Vlaamse universiteiten. Om de uitwisselingen in de verschillende workshops te verrijken, introduceerde het Olivaint Genootschap van België in 1957 de “déjeuners-causeries” (lunchgesprekken), waarbij actuele kwesties worden besproken door prominenten uit de economische, politieke en sociale wereld. Deze debatten zijn nog steeds actueel en hebben ontmoetingen mogelijk gemaakt met belangrijke figuren zoals Herman van Rompuy en Ursula von der Leyen.

In 1958 zag een van de huidige pijlers van de instelling het levenslicht: het “welsprekendheidstoernooi” (inmiddels omgedoopt tot “welsprekendheidswedstrijd”), waarvan de thema's geïnspireerd waren op de politieke actualiteit van die tijd. In datzelfde jaar lanceerde het Olivaint Genootschap van België haar zomercursussen, die tot doel hadden de verschillende aspecten van het bestuur van een land te analyseren door middel van ontmoetingen en bezoeken ter plaatse. De eerste cursus werd georganiseerd in Israël en werd gevolgd door een vijftigtal reizen naar alle uithoeken van de wereld.

Op 30 september 2004 krijgt ze de titel van *koninklijke vereniging*.

À propos

La Conférence Olivaint est une organisation destinée aux étudiants de toutes universités et hautes écoles, plurilingue et pluraliste, sans liaison avec les partis politiques, ni d'obédience particulière, ouverte à tous courants d'opinions, dans le respect de la démocratie.

Au départ la Conférence Olivaint de Belgique a été créée le 7 novembre 1954, sous la présidence d'un père jésuite Georges Haumont, suivant pour modèle un mouvement fondé en 1852 en France par le père Pierre Olivaint, la « Réunion des Jeunes Gens » (devenu par la suite la Conférence Olivaint de Paris). Tout comme son homologue français, elle visait à donner à ses membres, un nombre limité à 40 par année académique, un cadre de formation à la vie politique et sociale, que ce soit à l'échelon communal, régional et/ou national, déjà dans un esprit de pluralisme philosophique, politique, religieux. La formation Olivaint passe par l'apprentissage de techniques comme l'art oratoire, le journalisme écrit, le développement d'argumentaires dans les débats.

À ses débuts, la jeune institution rassemble essentiellement des étudiants issus des universités bruxelloises, mais elle s'ouvre dès 1955 à d'autres facultés francophones du pays et à partir de 1957 aux universités flamandes. Afin d'enrichir les échanges de ses différents ateliers, la Conférence Olivaint de Belgique introduit en 1957 les « déjeuners-causeries » au cours desquels des questions d'actualité sont abordées par des personnalités du monde économique, politique, social... Ces débats sont toujours d'actualité et auront permis des rencontres avec des figures majeures comme Herman van Rompuy ou encore Ursula von der Leyen.

En 1958, l'un des piliers actuels de l'institution voit le jour : le « tournoi d'éloquence » (devenu entre-temps le « concours d'éloquence ») dont les thématiques s'inspiraient de l'actualité politique de l'époque. Cette même année, la Conférence Olivaint de Belgique lance ses sessions d'études estivales qui visent à analyser les différents aspects de la gouvernance d'un pays par le biais de rencontres et de visites sur place. La première session a été organisée en Israël et fut suivie d'une cinquantaine de voyages aux quatre coins du monde.

Le 30 septembre 2004, le titre d'*association royale* lui est conféré.

De studiereis en zijn verslag

Elk jaar vormt de studiebijeenkomst van het Olivaint Genootschap het hoogtepunt van het academische leven van de vereniging en een uitzonderlijke leerervaring voor haar studentleden. Ze combineert observatie ter plaatse, institutionele ontmoetingen en academisch onderzoek, en bevordert tegelijkertijd het collectieve werk en het groepsleven. Ze staat onder de hoge bescherming van het Belgische Ministerie van Buitenlandse Zaken en vindt afwisselend plaats in een Europees land en in een land buiten Europa dat van groot strategisch of actueel belang is.

De voorbereiding van de sessie begint aan het begin van het academisch jaar. De raad van bestuur kiest, na overleg met de studenten, de bestemming en stelt het programma op in samenwerking met de FOD Buitenlandse Zaken en de Belgische ambassade in het bezochte land. Vervolgens kiest elke deelnemer een onderzoeksthema en stelt hij in België een eerste dossier op, dat tijdens een themadag wordt voorgesteld.

De sessie zelf, die twee tot drie weken duurt, vindt doorgaans plaats in juli. Ze biedt studenten een bevoorrechte toegang tot ontmoetingen op hoog niveau met politici, diplomaten, bedrijfsleiders, academici en vertegenwoordigers van internationale of niet-gouvernementele organisaties. Deze uitwisselingen worden aangevuld met bezoeken aan instellingen, bedrijven en lokale actoren, alsook met sociale en culturele activiteiten die de uitwisseling met de bevolking, en in het bijzonder met andere studenten, bevorderen. Dit kader maakt het mogelijk om op een kritische en genuanceerde manier inzicht te krijgen in de geopolitieke, economische, sociale en culturele uitdagingen van het bestudeerde land, evenals in de problematiek van bestuur en burgerparticipatie.

Bij terugkomst verdiepen de studentleden zich in hun onderzoek, schrijven ze een thematische bijdrage en presenteren die tijdens een opleidingsweekend. Deze bijdragen, die volgens academische normen worden nagelezen en gestructureerd, worden vervolgens gepubliceerd in een collectief rapport. Dit rapport bevat artikelen die zijn gebaseerd op grondig documentair onderzoek, kritische analyses en gegevens die in het veld zijn verzameld, waarbij gebruik wordt gemaakt van multidisciplinaire benaderingen op het gebied van politieke wetenschappen, internationale betrekkingen, economie, recht en sociologie. Voor veel bijdragers is dit hun eerste academische publicatie, wat een belangrijke mijlpaal is in hun intellectuele vorming.

Alle publicaties die uit deze sessie voortkomen, worden vrij toegankelijk verspreid om een open kennisuitwisseling te garanderen en deze werken voor een zo groot mogelijk publiek toegankelijk te maken. Het Olivaint Genootschap van België behoudt het auteursrecht op de teksten, die echter kunnen worden geraadpleegd en geciteerd met inachtneming van de academische praktijken.

Door theoretische bijdragen en empirische observaties te combineren, getuigen de studiebijeenkomst en het verslag ervan van de ambitie van het Olivaint Genootschap: het vormen van kritische, verantwoordelijke en open geesten, die in staat zijn om hedendaagse vraagstukken te begrijpen en te analyseren en zich op een weloverwogen manier in te zetten voor het openbare leven, zowel op lokaal als op internationaal niveau.

La session d'étude et son rapport

Chaque année, la session d'étude de la Conférence Olivaint constitue le point d'orgue de la vie académique de l'association et une expérience de formation exceptionnelle pour ses membres-étudiants. Elle articule observation de terrain, rencontres institutionnelles et recherche académique, tout en favorisant le travail collectif et la vie en groupe. Placée sous le haut patronage des Affaires étrangères de Belgique, elle se déroule alternativement dans un pays européen et dans un pays hors d'Europe présentant un intérêt stratégique ou d'actualité majeur.

La préparation de la session débute dès le début de l'année académique. Le conseil d'administration, après consultation des étudiants, choisit la destination et élabore le programme en collaboration avec le SPF Affaires étrangères ainsi qu'avec l'ambassade de Belgique du pays visité. Chaque participant sélectionne ensuite un thème de recherche et prépare un premier dossier en Belgique, présenté lors d'une journée thématique.

La session elle-même, d'une durée de deux à trois semaines, se tient généralement au mois de juillet. Elle offre aux étudiants un accès privilégié à des rencontres de haut niveau avec des responsables politiques, des diplomates, des dirigeants d'entreprise, des universitaires et des représentants d'organisations internationales ou non gouvernementales. Ces échanges sont complétés par des visites d'institutions, d'entreprises et d'acteurs locaux, ainsi que par des activités sociales et culturelles favorisant les échanges avec la population, et particulièrement avec d'autres étudiants. Ce cadre permet d'appréhender de manière critique et nuancée les enjeux géopolitiques, économiques, sociaux et culturels propres au pays étudié, ainsi que les problématiques de gouvernance et de participation citoyenne.

Au retour, les membres-étudiants approfondissent leur recherche, rédigent une contribution thématique et la présentent lors d'un weekend de formation. Ces contributions, relues et structurées selon des standards académiques, sont ensuite publiées dans un rapport collectif. Celui-ci rassemble des articles fondés sur des recherches documentaires rigoureuses, des analyses critiques et des données recueillies sur le terrain, mobilisant des approches pluridisciplinaires en sciences politiques, relations internationales, économie, droit et sociologie. Pour beaucoup de contributeurs, il s'agit d'une première publication académique, marquant une étape importante de leur formation intellectuelle.

Toutes les publications issues de cette session sont diffusées en accès libre, afin de garantir une circulation ouverte des connaissances et de rendre ces travaux accessibles au plus grand nombre. La Conférence Olivaint conserve les droits d'auteur sur les textes, qui peuvent toutefois être consultés et cités dans le respect des pratiques académiques.

En croisant apports théoriques et observations empiriques, la session d'étude et son rapport témoignent de l'ambition de la Conférence Olivaint : former des esprits critiques, responsables et ouverts, capables de comprendre et d'analyser les enjeux contemporains et de s'engager de manière éclairée dans la vie publique, tant au niveau local qu'international.

Lijst van de vorige studiereizen

Liste des précédentes sessions d'étude

1957	Port-Cros (Frankrijk)	Port-Cros (France)
1958	Israël	Israël
1959	Marokko	Maroc
1960	Sicilië (Italië)	Sicile (Italie)
1961	Senegal	Sénégal
1962	West-Berlijn (DDR)	Berlin-Ouest (RFA)
1963	Israël	Israël
1964	Mexico	Mexique
1965	Tunesië	Tunisie
1966	Ivoorkust	Côte d'Ivoire
1967	Venezuela	Vénézuela
1968	Iran	Iran
1969	Québec (Canada)	Québec (Canada)
1970	Algerije	Algérie
1971	Gabon	Gabon
1972	Chili	Chili
1973	Thailand	Thaïlande
1974	Tanzania	Tanzanie
1975	Costa Rica	Costa Rica
1976	Maleisië	Malaisie
1977	Kameroen	Cameroun
1978	Peru	Pérou
1979	Indonesië	Indonésie
1980	Zaire	Zaire
1981	Parijs (Frankrijk)	Paris (France)
1982	Egypte	Égypte
1984	Spanje	Espagne
1985	<i>European Strategic Program for Research and Development in Information Technologies</i>	
1988	China & Hong-Kong	Chine & Hong-Kong

1989	Togo	Togo
1990	Bolivië	Bolivie
1991	Tsjechoslowakije	Tchécoslovaquie
1992	Jordanië	Jordanie
1993	Japan	Japon
1994	Wit-Rusland	Biélorussie
1995	Marokko	Maroc
1996	Verenigde Staten	États-Unis
1997	Polen	Pologne
1999	<i>Toekomst en uitdagingen van de Europese Unie</i>	<i>Avenir et défis de l'Union Européenne</i>
2000	Cuba	Cuba
2001	Slovenië	Slovénie
2002	Griekenland	Grèce
2003	Ierland	Irlande
2004	Hongarije	Hongrie
2005	Turkije	Turquie
2006	Chili	Chili
2007	Rusland	Russie
2008	New York & Washington (VS)	New York & Washington (USA)
2009	Rome (Italië) & Vaticaanstad	Rome (Italie) & Vatican
2010	Armenië & Opper-Karabach	Arménie & Haut-Karabagh
2011	Canada	Canada
2012	Duitsland	Allemagne
2013	Burundi & Rwanda	Burundi & Rwanda
2014	Bergen (België)	Mons (Belgique)
2015	Zuid-Korea	Corée du Sud
2016	Estland, Letland & Litouwen	Estonie, Lettonie & Lituanie
2017	Iran	Iran
2018	Kroatië	Croatie
2019	India	Inde
2020	Couvin (België)	Couvin (Belgique)
2021	Blankenberge (België)	Blankenberge (Belgique)
2022	Nederland	Pays-Bas
2023	Egypte	Égypte
2024	Vietnam	Vietnam

NL Elk jaar biedt de studiereis van het Olivaint Genootschap zijn studentleden, afkomstig uit alle Belgische universiteiten, een unieke intellectuele en menselijke onderdompeling in een land of regio van strategisch belang. Dit verslag bundelt hun kritische analyses en persoonlijke verslagen, gebaseerd op ontmoetingen op hoog niveau, diepgaand onderzoek en uitwisselingen in het veld. Een jonge, veeleisende en onderzoekende blik op de hedendaagse problemen van de wereld.

De koninklijke vereniging Olivaint Genootschap van België, vereniging zonder winstoogmerk, opgericht in 1954, is een onpartijdig opleidingscentrum voor “bestuur”, dit wil zeggen de instellingen, regels, processen en gedragingen die de uitoefening van macht op lokaal, nationaal en internationaal niveau beïnvloeden. Het doel is om studenten die dat wensen een aanvullende opleiding te bieden met het oog op toekomstige professionele verantwoordelijkheden die een engagement tot burgerschap weerspiegelen.

FR Chaque année, la session d’étude de la Conférence Olivaint offre à ses membres-étudiants, issus de toutes universités belges, une immersion intellectuelle et humaine unique au sein d’un pays ou d’une région d’intérêt stratégique. Ce rapport rassemble leurs analyses critiques et leurs témoignages, nourris par des rencontres de haut niveau, des recherches approfondies et des échanges sur le terrain. Un regard jeune, exigeant et curieux sur les enjeux contemporains du monde.

L’association royale Conférence Olivaint de Belgique, association sans but lucratif, fondée en 1954, est un centre non partisan de formation à la “gouvernance”, c’est-à-dire aux institutions, règles, processus et comportements qui influent sur l’exercice du pouvoir au niveau local, national et international. Son objectif est d’offrir aux étudiants qui le souhaitent une formation complémentaire en vue de l’exercice de responsabilités professionnelles futures témoignant d’un engagement citoyen.

EN Each year, the Olivaint Conference study session offers its student-members, from all Belgian universities, a unique intellectual and human immersion in a country or region of strategic interest. This report brings together their critical analyses and personal accounts, based on high-level meetings, in-depth research and exchanges in the field. A young, demanding and inquisitive look at the world’s contemporary issues.

The royal association Olivaint Conference of Belgium, a non-profit association founded in 1954, is non-partisan training centre for ‘governance’, i.e. the institutions, rules, processes and behaviour that influence the exercise of power at local, national and international level. Its aim is to offer students who so wish additional training with a view to future professional responsibilities that reflect a commitment to citizenship.

www.olivaint.be



ISBN 978-2-9603914-0-4



9 782960 391404